

ANTIOKKULT LITTERATUR

En kristen diskurs om onde åndsmakters virke i verden

Hovedoppgave i Religionshistorie

ved IKOS, UiO – Våren 2007

Av Henrik Nordhus

INNHALDSFORTEGNELSE

Innledning: Begrepsavklaringer, perspektiv og metode	side 3
Kapittel 1: En antiokkult diskursorden	side 14
Kapittel 2: Presentasjon av noen antiokkulte bøker	side 40
Kapittel 3: Noen utvalgte temaer, eksempler på retorikk	side 62
Kapittel 4: Antiokkult litteratur, myter, diskurs og konklusjoner	side 85
Bibliografi	side 94
Kort sammendrag	side 96

Innledning

Siden 1960-tallets motkultur fattet interesse for det åndelige har en ny nyreligiøs bølge slått inn over vesten. Oftest brukes begrepet New Age, en sekkebetegnelse, som alt ettersom man definerer det inkorporerer en rekke nyåndelige trosforestillinger, praksiser og bevegelser. Tidligere har man i massemedier og fra ulike akademiske miljøer gjerne omtalt dette som et helt nytt fenomen, som har hentet impulser først og fremst fra India og den noe glidende geografiske og mentale størrelsen kalt 'orienten' eller 'østen'. Etter hvert som academia har fattet interesse for temaet har man fått øynene opp for at det finnes en viss kontinuitet tilbake til vestlige esoteriske retninger i det minste så langt tilbake som til renessansen. Etablerte, religiøse miljøer har på ulike måter gitt svar på utfordringene fra de alternative bevegelsene. Det kommende skal handle om en bestemt form for motsvar som kommer fra et bestemt religiøst segment, nemlig den kristne antiokkulte litteraturen. Mer spesifikt kommer jeg til å ta for meg antiokkult litteratur produsert i selverklært fundamentalistiske evangelisk kristne miljøer i USA, og som primærkilder forholder jeg meg til bøker skrevet siden 1970-tallet.

Begrepsavklaringer

Kult, anti-kult og antiokkultisme

Hva menes med antiokkult litteratur? Som vi skal se i første kapittel, så er heller ikke antikult-reaksjoner noe helt nytt som har fulgt med en ny nyåndelighet fra sekstitallet og oppover. Dagens antiokkulte litteratur henter blant annet elementer i eldre konspirasjonsteoretiske tekster, og har dessuten en mer direkte forgjenger i en antikult-litteratur som fulgte det 20. århundrets første amerikanske "cult-boom" i mellomkrigstiden¹. Det finnes derimot en del viktige forskjeller mellom da og nå. Philip Jenkins har i *Mystics and Messiahs* (2000) skrevet om ulike religiøse tendenser eksisterende på siden av mainstream kristendom i USA og om reaksjoner på disse. Han retter innledningsvis oppmerksomheten mot hvilke konnotasjoner ordet *cult* har i den alminnelige bruken av ordet i blant annet presse og dagligtale. Jeg vil begynne med å definere ordet kult, og deretter vil jeg si litt om hvorfor jeg kommer til å konsentrere meg om det jeg her kaller 'antiokkult litteratur' fremfor antikult-litteratur mer generelt.

Kult som faguttrykk innen religionshistorien refererer på den ene siden til rituell praksis og da spesielt (guds-)tilbedelse. Med "kulten av en guddom" menes den religiøse *praksis* knyttet til

---

¹Philip Jenkins, *Mystics and Messiahs* (2000), s.11

denne. Kult kan også referere til en religiøs gruppering, dette er en vanlig bruk av ordet i religionssosiologien, og er da oftest definert ut fra hvordan de avviker i institusjonell status, aksept utad og trosforestillinger, fra andre typer grupper i et skjema, tradisjonelt 'kirke' og 'sekt'. Sosiologen Ernest Troeltsch la til et tredje element til det tradisjonelle skjemaet med kirke og sekt. Kirke refererer til veletablerte konservative institusjoner, som i noen tilfeller også kan være tilknyttet en sekulær statsmakt. Sekter defineres i forhold til kirkene, og kan heller ikke eksistere uten disse, siden dissens fra kirken(e) ligger i selve begrepet sekt.² Troeltsch tilfører en tredje kategori, mystisk religion, som i noen grad korresponderer med hva sosiologer legger i begrepet 'kult'. Begrepet er hos Troeltsch ikke bare definert ut fra avvik fra tradisjonell kirkelig religion, men også etter kultens trosforestillinger. Nøkkelen til å forstå 'mystisk religion', sier Troeltsch, er en radikal religiøs individualisme³. Av hensyn til rammen for en innledning, går jeg ikke så mye mer inn på disse modellene eller hvilke variasjoner som finnes av disse. Jeg nøyer meg med å fastslå at selv akademisk bruk av begrepet *kult* om religiøse grupperinger kjennetegnes av en vekt på kultens 'annerledeshet' i forhold til 'det normale', tradisjonelt forstått som 'kirken'.

Ordet kult verken oppfattes eller brukes nøytralt i alle sammenhenger, kanskje spesielt ikke i USA, og dette ser vi kanskje tydeligst i det man kan kalle en mer alminnelig bruk av ordet i presse og i dagligtale. Dette tilsvarer den vanlige bruken av begrepet 'sekt' i Norge, men jeg kommer konsekvent til å oversette det emiske begrepet *cult*, i litteraturen vi her skal se på, til *kult*. Både fordi det forhindrer sammenblanding med det sosiologiske sektbegrepet, og fordi det ligger nærmere originalbegrepet i en amerikansk kontekst. Ordet sekt kommer jeg kun til å benytte i et utenfra-perspektiv, da om denominasjoner med egen organisasjon og avvikende lære innen etablerte kirkesamfunn. Kultbegrepet i sosiologien innbefatter grupper som er synlig innovative og avvikende, og med et relativt høyt spenningsnivå i forholdet til samfunnet rundt dem, og vektlegger slik også som nevnt kultenes *annerledeshet*⁴. Jenkins oppsummerer i kortform kultbegrepet med å si at kult er "[...]small, unpopular religious bodies[...] - små upopulære religiøse grupperinger⁵.

De amerikanske kult- og satanismepanikkene fra de siste tiårene har i stor grad vært et anliggende innen sekulære samfunnssfærer. Ulike interessegrupper i samfunnet har lyktes i å konstruere kulten som et samfunnsproblem gjennom redselsfortellinger og lett gjenkjennelige

---

2Alan Aldridge, *Religion in the Contemporary World – A Sociological Introduction* (2000), s. 39

3Ernest Troeltsch, *The Social Teaching of the Christian Churches*, 1931 - som sitert i Aldridge, Ibid. s.40 (fritt oversatt fra: 'radical religious individualism')

4Jenkins, Ibid. s.16

5Jenkins, Ibid. s.18

(og derfor troverdige) stereotyper om hva en kult er og gjør. Den typiske kulten som beskrevet av antikult-aktivistene er autoritativ og utbytende, den driver med hjernevasking og svindel, og den legger seg etter de svakeste i samfunnet.

Jeg samstemmer med Philip Jenkins når han sier: “The word «cult» has acquired over the last century or so such horrible connotations that it can scarcely be used as an objective social scientific description.”⁶. Etisk⁷ vil jeg derfor bruke den mer nøytrale termen nyreligiøs bevegelse heller enn ordet kult eller det tilsvarende norske begrepet sekt.

En såkalt kultpanikk er avhengig av eksistensen av en eller flere reelle grupperinger som kan betegnes som kult, og blir ofte igangsatt av mer eller mindre formelt organiserte antikult-aktivister⁸. Den tidligere kristne antikult-litteraturen dreide seg gjerne om kristne sekter og denominasjoner som avvek fra lære og praksis i den dominerende (kirkelige) tradisjonen. I USA har denne tradisjonen vært protestantisk/evangelisk kristendom. Antikult-litteratur i den tidlige perioden ble i hovedsak skrevet av kristne ledere som advarsler mot kjetteri og vranglære, og i noen tilfeller i mot sekter som i dag er fullt ut aksepterte religiøse institusjoner i statene. Senere sekulære antikult-reaksjoner har ikke vært like opptatt av kjetteri og vranglære, men definerer som 'kult' grupperinger som kan oppfattes som en trussel i samfunnet, gjerne fordi den påstås å drive med ting som er på kanten av, eller utenom, det allment moralsk og kulturelt aksepterte eller det lovlige⁹. Det er ikke disse antikult-aktivistenes litteratur vi skal ta for oss her, men en litteratur skrevet av deres allierte i saken: fundamentalistiske kristne. De forfatterne vi skal ta for oss, er opptatt av det samme som deres forgjengere var: kjetteri, vranglære, hedendom og satanisme, og mange av dem skriver innenfor et eskatologisk rammeverk. Deres litteratur vender seg heller ikke nødvendigvis imot 'cults', som definerte bevegelser og institusjoner, men som motsvar til impulser og retninger innenfor det langt større nyreligiøse feltet som kalles New Age, og det kultiske miljø.

Jeg vil derfor ikke benytte begrepet antikult-litteratur om dette materialet, men velger å kalle det for *antiokkult litteratur*, dette både for å markere at det ikke dreier seg om de senere tiårs stort sett sekulære antikultaktivisme, og for å klargjøre at dette ikke nødvendigvis er skrifter rettet mot organiserte grupperinger eller bevegelser man kunne kalle for *kult*. Feltet finner sin grense gjennom forfatternes vektlegging av *det okkulte* som tema og motstander. Jeg kommer nærmere inn på hva som her menes med okkultisme nedenfor. Temaet for

---

6Jenkins, Ibid. s.14

7I motsetning til *emisk*, se ovenfor om hvordan jeg vil oversette 'cult' til kult der hvor jeg refererer primærkildene.

8Jenkins, Ibid. s.22

9Jenkins, Ibid. s.23

oppgaven er en diskurs slik den arter seg i en bestemt *litteratur* produsert i bestemte miljøer, og ikke miljøene litteraturen produseres i. Primærkildene består av et lite utvalg antiokkulte bøker fra 70-tallet og frem til i dag, i kapittel 2 kommer jeg tilbake til de ulike forfatterne og presenterer av fire av de utvalgte titlene i større detalj. Kildene er hovedsakelig utvalgt fordi de enkelte bøkene eller deres forfattere har hatt innflytelse på det som kan kalles en egen sjanger¹⁰. I utvalget har jeg også forsøkt å finne kilder som representerer ulike tematiske eller formale sider ved denne litteraturen. Jeg kommer til å begrense meg til amerikansk antiokkult litteratur, siden det er her litteraturen er størst. Antiokkult litteratur andre steder, slik som i Norge eller Europa følger som regel tematisk og formalt det amerikanske mønsteret¹¹.

Fundamentalisme og okkultisme

Før vi kan ta fatt på dette materialet er det flere begreper som må forklares: Hva mener vi med fundamentalisme, og hvem er fundamentalistene? Hva menes med okkultisme i denne sammenhengen, og hvem skal definere det? Hvem og hva er det forfatterne skriver sine antiokkulte bøker om? Med hvilken *valør* brukes begrepene, og av hvem?

Fundamentalisme er, i likhet med *kult*, et begrep som ikke alltid brukes nøytralt. I mange sammenhenger vil det oppfattes nedsettende og fordømmende og være ledsaget av en rekke konnotasjoner til holdninger de fleste sekulariserte skandinaver vil oppfatte som undertrykkende, bakstreverske, sære eller bare fremmedartede. Fundamentalisme brukes også i enkelte sammenhenger bevisst nedsettende eller fordømmende om ens motstandere som en retorisk strategi, for å demonisere. I tillegg kan det diskuteres om begrepet egentlig passer for det mangfoldet av ulike grupperinger i svært ulike kontekster som merkelappen benyttes på. I forhold til vårt tema synes det enklere, om ikke annet fordi begrepet opprinnelig hørte hjemme i USA og fra nettopp den typen miljøer som produserer den antiokkulte litteraturen det her er snakk om. Mellom 1910-1915 utkom en serie pamfletter i stort opplag under tittelen “the fundamentals” i statene, som makte til en tilbakevending til det man anså som de sentrale (fundamentale) doktrinene i kristendommen. Dette var en reaksjon mot nyere liberal teologi i evangelisk kristendom, og dennes like liberale tolkninger av kristendommens hellige skrifter, og i bredere forstand en reaksjon mot modernisme. Tradisjonalistiske protestantiske kristne i USA har selv grepet tittelen fra disse pamflettene, og flere av forfatterne jeg skal presentere her benytter betegnelsen fundamentalist om seg selv. Viktige trekk ved amerikansk

---

¹⁰John A. Saliba, *Christian Responses to the New Age Movement – A Critical Assessment* (1999), s.68

¹¹Se for eksempel Irving Hexam om engelsk antiokkult litteratur i *TITTEL PÅ ARTIKKEL* publisert i *TITTEL PÅ BOK*

evangelisk-kristen fundamentalisme inkluderer literalistisk lesning av Bibelen, og dispensasjonalistiske og premillenaristiske doktriner om dommedag. I tillegg finner man en sterk vekt på personlige konverteringserfaringer, noe som ligger i begreper som *born again christian*, og *deliverance*. Forholdet til åndegaver og karismatisk praksis er dog et stridstema blant amerikanske fundamentalister, noe som også reflekteres i det antiokkulte tekstmaterialet. Religionssosiolog Nancy Ammerman bemerker at amerikanske fundamentalister var svært aktive på 1920-tallet i kampen mot liberal teologi i kirkene og skolens undervisning i evolusjonsteori, men at de tapte disse kampene om hegemoni. Etter dette holdt fundamentalistene seg for seg selv, uten å involvere seg nevneverdig i politikk og samfunnsliv, helt til på 1970-tallet. Fra 70-tallet ble amerikanske fundamentalister aktive politisk igjen, ledet an av personer som Jerry Falwell og Pat Robertson¹². I tillegg til de doktrinmessige fellestrekkene og kritikk av modernismen, gir fundamentalistisk kristendom moralske og ideologiske føringer.

Hva er det så fundamentalister skriver om i den antiokkulte litteraturen? *Okkultisme* blir et sentralt begrep her, ikke minst fordi den antiokkulte litteraturen svært ofte tyr til ordet selv. Begrepet får ikke alltid noen klar definisjon i den antiokkulte litteraturen, og en av utfordringene i det som følger blir å finne ut hvilke betydninger, og hvilken mening, *okkultisme* gis i den antiokkulte litteraturen. Termene okkultisme og esoterisme har gjerne vært brukt mer eller mindre synonymt i academia. De har referert til en rekke historiske tanke- og trosretninger og disipliner som deler visse fellestrekk. Ordet okkult stammer fra det latinske 'occultus', som betyr noe som er skjult eller hemmelig. Okkultisme som begrep ble lansert av Eliphas Lévi i *Dogme et rituel de la haute magie* i 1856, i det samme verket populariserte han også substantiveringen av adjektivet esoterisk, altså esoterisme¹³. Okkulte tradisjoner i vesten opererer med skjulte krefter og sammenhenger i og mellom kosmos og mennesket. Her kommer magi inn i bildet som en okkult disiplin. I vår tids kultiske miljø har praksis en sentral plassering, i det den enkelte i stor grad selv er garantist for åndelige sannheter. Egne åndelige erfaringer blir desto viktigere.

Dagens New Age- åndelighet har forløpere i eldre vestlig esoterisk tradisjon, men skiller seg fra denne gjennom en sterk individorientering og tilpasning til den moderne verdens symboler og meningskonstellasjoner. *Okkultisme* og *det okkulte* er brukt ikke nøytralt i den antiokkulte litteraturen for å referere til den her nevnte tradisjonen.

---

¹² Ammerman, Nancy, "The Dynamics of Christian Fundamentalism": I Marty, Martin E., R. Scott Appleby, *Accounting for Fundamentalisms* (1994), s.14

¹³ Wouter J. Hanegraaff, *New Age Religion and Western Culture – Esotericism in the Mirror of Secular Thought* s.385

Litteratur- og kulturhistoriker B.J. Gibbons begynner sin bok *Spirituality and the Occult*, med følgende utsagn: “The term 'occult spiritualities' may be misleading to the modern reader. It popularly conveys a notion of devil-worship, a misperception which is not fortuitous. Esoteric thought represents a heterodox theology which orthodox thinkers demonised because they sincerely, but mistakenly, believed it to be demonic.¹⁴” Sitatet gir et inntrykk av hvordan forfatterne av kristen antiokkult litteratur ofte benytter begrepet okkult.

I kapitlene som følge vil ordet 'okkultisme' brukes på ulike måter, og hvordan man skal forstå ordet vil forhåpentligvis være klart i sammenhengen. Hvordan jeg vil bruke begrepet etisk, i motsetning til emisk, vil fremgå i historikken i første kapittel. Der skal vi se nærmere på hvordan den vestlige esoteriske tradisjonen utvikler seg til det man fra et utenfraperspektiv i dag kaller okkultisme i møte med moderniteten. Der hvor jeg refererer direkte fra primærkildene vil betydningen være definert av disse. Den emiske bruken av begrepene *okkultisme* og *det okkulte* i antiokkult litteratur behandles som et eget tema i siste kapittel. Der skal jeg blant annet se hvordan disse sentrale begrepene opptrer som meningsbærende kategorier i diskursen, og hvordan den antiokkulte diskursen redefinerer begrepene og approprierer dem i eget verdensbilde.

Begrepene *demonologi* og å *demonisere* må også presiseres. Demonologi kan brukes i betydningen fiendebilde, og et slikt fiendebilde er da resultatet av en *demoniseringsprosess*. Å demonisere er en diskursiv praksis som fremstiller grupperinger, ideologier, eller enkeltpersoner som sydebukker, skadelige, eller onde. Demonologi kan også være navnet på en teologisk disiplin, der man utlegger de delene av et kristent verdensbilde som angår djevelen og hans skare av demoner, dvs. den teologiske læren om det demoniske. De som i stor utstrekning befatter seg med moderne, teologisk demonologi vil jeg kalle demonologer. Denne dobbelte betydningen kan være forvirrende. Et mulig begrep man kunne substituere for denne teologiske disiplinen er *diabologi*. Dette brukes blant annet av den amerikanske historikeren Jeffrey Burton Russell i hans bøker om djevelens historie. Begrepet har ingen tradisjon i norsk språk, og jeg ser oversettelsen av begrepet 'diabology' til norsk som overflødig. Jeg fortsetter å benytte den innarbeidete termen demonologi. Hvor jeg bruker hhv. den emiske og den etiske betydningen av begrepet vil forhåpentlig fremgå av sammenhengen. Verbet å demonisere vil jeg her benytte om konstruksjonen og opprettholdelsen av demonologier i betydningen *fiendebilder*. Vi skal se nærmere på moderne demonologi i første kapittel, som handler om forutsetninger for antiokkult litteratur.

14B.J. Gibbons; *Spirituality and the Occult – From the Renaissance to the Modern Age* (2001), s.1

Perspektiver og metode

Hovedfokus for denne oppgaven blir å skildre et tekstmateriale som ellers i liten grad har vært objekt for spesifikke undersøkelser av forskere, og å forsøke å finne ut av hvilken rolle dette tekstmaterialet kan spille i sin kontekst. Min interesse for den amerikanske antiokkulte litteraturen ble først vekket i sammenheng med en bredere interesse for demonisering gjennom historien. Demonisering er per definisjon en prosess, en prosess som gjennomføres gjennom retorikk, narrativer og mytemaking. Min innfallsvinkel er da som antydnet *konstruktivistisk*. En tidlig observasjon var at de antiokkulte forfatterne ofte henviser til de samme innflytelsesrike skriftlige kildene for New Age, som enkelte forskere på nyreligiøsitet har gjort¹⁵. Bildet som tegnes av nyreligiøsiteten på bakgrunn av de samme kildene er likevel svært forskjellig. Forskjellene i konstruksjonen kan forklares med ulik kontekst for fortolkningen. Forskningsdiskursen og den antiokkulte diskursen skiller seg ideologisk fra hverandre, med forskjellige vitensstrategier og ut fra hvilket verdensbilde hver av disse diskursene konstruerer og opprettholder. Nyreligiøse grupper, forestillinger og bevegelser presenteres i begge diskurser fra et utenfraperspektiv, og de konstruerer hvert sitt objekt gjennom sine tekster.

Tema for denne oppgaven er den antiokkulte litteraturen og ikke nyreligiøsitet, og forskeres fremstillinger utgjør her et utenfraperspektiv, eller *etiske* perspektiver, mens de antiokkulte forfatternes fremstillinger er *emiske* perspektiver. Implisitt i denne oppdelingen kan man kanskje skimte en ikke helt uproblematisk oppfatning av forskere som innehavere av en privilegert nøkkel til sannhet, og til å skildre virkeligheten. I tråd med et ønske om å være bevisst på eget ståsted, om å være refleksiv, vil jeg svare med å si at denne oppgaven skal baseres på samme *nøkkel* som den som brukes i sekundærlitteraturen jeg henviser til. Nøkkelen er forskningsprosedyrer med et krav om etterprøvbarhet. Jeg har ingen illusjoner om at ikke resultatet av slike prosedyrer også er konstruksjoner, spesielt siden man gitt enhver undersøkelses rammer må være selektiv i forhold til valg av kilder og tematikk. Demonisering var som nevnt det bredere temaet som vekket interessen for antiokkult litteratur, og demonisering har jeg allerede antydnet at foregår gjennom ytringer. Den *onde andre* konstrueres gjennom språklige artikulasjoner, som for eksempel den antiokkulte litteraturen. En god innfallsvinkel til å undersøke artikulasjoner er diskursanalyse.

---

¹⁵ Her tenker jeg spesielt på klassisk New Age-litteratur, skrevet av forfattere som Benjamin Creme, David Spangler, Shirley McLaine, Marilyn Ferguson, og bøker som *A Course in Miracles*.

Antiokkult litteratur som diskurs

Jeg har valgt diskursanalysen som innfallsvinkel til stoffet. Vi skal se den antiokkulte litteraturen som tekster produsert gjennom en diskursiv praksis, og som konstruerer og opprettholder et meningsmettet verdensbilde. Et mulig spørsmål er om denne litteraturen først og fremst bør ses som en (politisk eller ideologisk) polemikk *mot* okkultisme og nyåndeligheten. Dersom dette er tilfelle kjemper man om makten til å definere *flytende betegnere* som for eksempel begrepet *okkultisme* også overfor omverdenen. Dersom dette ikke er tilfelle bør man se den antiokkulte litteraturen primært som en måte å konstruere, fornye, og tydeliggjøre sitt eget mytisk-religiøse verdensbilde. Sagt på en annen måte: Kjemper denne litteraturen om *definisjonshegemoni*, om definisjonsretten til *de andres* begreper *generelt*, eller er den en diskurs som først og fremst tjener til å konstruere og opprettholde nøkkelbegreper innenfor *eget* verdensbilde?

Norman Fairclough understreker betydningen av sosial kontekst i sin kritiske diskursanalyse, en tverrfaglig tilnærming hvor man driver både tekstanalyse og sosial analyse¹⁶. I denne oppgaven baserer jeg meg kun på litteratur, og har ingen direkte tilgang til nedslagsfeltet for tekstene. For å se litteraturen i en videre kontekst trekker jeg på andre tekster produsert i lignende miljøer, samt sekundærlitteratur om beslektede emner. I tillegg er temaet for undersøkelsen, som allerede nevnt, nettopp den antiokkulte litteraturen. Innfallsvinkelen her blir da ikke helt i henhold til kritisk diskursanalyse av Faircloughs type, men jeg vil likevel benytte enkelte analytiske redskaper og begreper fra Fairclough. Jeg vil låne Faircloughs avgrensning av *en diskurs* som ”[...]en måte at tale på, der giver betydning til opplevelser ut fra et bestemt perspektiv [...]”¹⁷. Slik kan man avgrense diskurser fra hverandre, og skille mellom om en feministisk diskurs, en marxistisk diskurs, en miljødiskurs osv. Videre er en diskurs hos Fairclough en sosial praksis, som tjener til å konstruere sosiale identiteter, sosiale relasjoner og vitens- og betydningssystemer¹⁸. Jeg vil altså se på hvordan den antiokkulte diskursen, som eksemplifisert i litteraturen, bidrar til slike konstruksjoner. Dette kommer jeg tilbake til i siste kapittel.

Et annet begrep jeg vil låne fra Fairclough er *diskursorden*¹⁹. Diskursordenen er en større sammenheng, en videre kontekst, som ordner ulike diskurser innenfor denne

---

¹⁶ Fairclough, Norman; *Discourse and Social Change* (1992)

¹⁷ Formuleringen er fra Jørgensen, Marianne Winther, Louise Phillips; *Diskursanalyse som teori og metode* (1999); s.79

¹⁸ Ibid. s.79

¹⁹ Order of discourse. Forøvrig en begrep Fairclough henter fra Foucault, men gir nytt innhold.

konteksten²⁰. En diskursorden er konstituert av forskjellige elementer fra ulike diskurstyper og diskursive praksiser, og er knyttet til interdiskursivitet. I tilfellet antiokkult litteratur, utgjør den et element innen en bredere antiokkult diskurs, som også innbefatter prekener, radioprogrammer, pamfletter, informasjonsfilmer og andre medier for artikulasjon. Denne antiokkulte diskursen inngår så i en større evangelisk kristen, fundamentalistisk diskursorden. Diskursordenen er interdiskursiv og intertekstuell, og et hovedpoeng for Fairclough er at rammene blir reartikulert i en hegemonisk kamp hvor de ulike elementene er en del av denne kampen²¹. I denne oppgaven ser jeg den antiokkulte litteraturen som en av flere elementer i en videre diskursorden. Analysen dreier seg da om for eksempel å se på hvordan den antiokkulte litteraturen som diskursiv praksis søker å vinne hegemoni for sine konstruksjoner av *okkultisme* innenfor den bredere diskursordenen.

En nærmere presisering og innsnevring av kategorien antiokkult litteratur

Ovenfor ble antiokkult litteratur definert som en demoniserende litteratur produsert av fundamentalistiske evangelisk kristne, som har *okkultisme* som sitt uttrykte tema. Videre vil antiokkult litteratur i denne sammenhengen begrense seg til litteratur som hovedsakelig tar for seg bevegelser og tendenser som er beslektet med okkultisme, slik Haanegraff definerer det, nemlig som sekularisert esoterisme. Det vil si at litteratur faller innenfor definisjonen hvis den hovedsakelig tar for seg fenomener som er innenfor den moderniserte, vestlige esoteriske tradisjonen. Dette kan være en problematisk innsnevring. I første kapittel tar jeg for meg et par eksempler på moderne demonologiske tekster, som en del av konteksten for antiokkult diskurs. Det hadde også vært mulig å definere disse som en del av den antiokkulte litteraturen. Begge forfatterne jeg der tar for meg advarer mot farer mot å praktisere magi, og begge benytter begrepet *okkultisme*. Fremstillingene fokuserer derimot ikke på dagens kultiske miljø, eller på andre nyreligiøse tendenser. Den demonologiske litteraturens hovedfokus er onde åndsmakter og demonbesettelser, ikke utlegninger om nyreligiøsitet, derfor havner den utenfor definisjonen. Et annet eksempel på demonologisk litteratur, som ikke beskrives nærmere i kapittel 1, kan illustrere hvordan avgrensingen kan være problematisk. Hal Lindsey's *Satan Is Alive And Well on Planet Earth* (1972) begynner med en serie korte anekdoter, som forfatteren bruker til å vise at onde åndsmakter er aktive i den amerikanske motkulturen og blant unge i USA mer generelt. Her forteller han bl.a. om møter med den

---

²⁰ Fairclough, Norman; Op cit. s.68

²¹ Ibid. s.124

moderne heksebevegelsen²². I neste del av fremstillingen nevner han også tarot, spiritualisme, eksempler på østlige guruer i USA, og andre nye *cults*²³. Dette er likevel ikke hovedfokus i boken, som først og fremst er utlegninger av en moderne lære om Satan og onde åndsmakters virke i verden, om demonbesettelser, synd og frelse. Boken faller utenfor definisjonen jeg bruker her, og demonologien som presenteres blir her behandlet som et element i en bredere, kristen diskursorden.

En rekke gode artikler og bøker er skrevet om antikult-bevegelser, satanismepanikker og andre beslektede temaer. Derimot er det svært lite som er gjort spesifikt på den antiokkulte litteraturen slik jeg definerer den her. Innenfor forskning på de såkalte satanismepanikkene, har man bl.a. skrevet en del om selvbiografiske fortellinger om satanisme, skrevet av såkalte *cult survivors*, slik som Michael Warnkes *Satan Seller* eller Lawrence Pazders *Michelle Remembers*²⁴. Irving Hexham er en av de få som har omtalt den antiokkulte litteraturen slik den her er definert, med artikkelen *The Evangelical Response to the New Age*²⁵. Han tilhører selv den anglikanske kirken, og artikkelen er mer av et hjertesukk over mangel på akademisk holdbare bøker om New Age skrevet av andre evangeliske kristne. En annen som har tatt for seg antiokkult litteratur som definert her er religionsviteren John A. Saliba som vier et kapittel til evangelisk kristen omtale av New Age i sin bok *Christian Responses to the New Age Movement (1999)*²⁶. Saliba gjør en del interessante observasjoner, men synes mest opptatt av å påpeke hvor de evangelisk kristne forfatterne har misforstått nyåndeligheten og hvor de presenterer rene faktafeil. I denne oppgaven skal ikke fokus ligge på om den antiokkulte litteraturen er kontrafakstisk eller ikke, men på hvilken virkelighet litteraturen konstruerer.

Struktur

Første del av oppgaven vil gå med til å skildre ulike sider ved den antiokkult litteratur. I kapittel 1 vil jeg gå kort igjennom relevante utviklinger i det kultiske miljø gjennom det 19. og 20. århundre, og tidlige reaksjoner på dette i USA, slik som den første antikult-litteraturen i 30-årene. Når det gjelder tidlige antikult-reaksjoner vil jeg stort sett støtte meg til sekundærlitteratur, først og fremst Philip Jenkins *Mystics and Messiahs (2000)*. I samme

---

²² Lindsey, Hal, *Satan Is Alive And Well on Planet Earth* (1972); s22-30

²³ Ibid., s.31-39

²⁴ F.eks. Ellis, Bill; *Raising the Devil – Satanism New Religions and the Media* (2000), Victor, Jeffrey S.; *Satanic Panic – The Creation of a Contemporary Legend* (1993), Richardson, James T., Joel Best, David G.Bromley (Red); *The Satanism Scare* (1991)

²⁵ Hexam, Irving "The Evangelical Response to the New Age" i Lewis, James R., J. Gordon Melton (Red.), *Perspectives on the New Age* (1992)

²⁶ Saliba, John A., *Christian Responses to the New Age Movement – A Critical Assessment* (1999), s.39-79

kapittel skal jeg også ta for meg en del viktige innflytelser på antiokkult litteratur, og se på relevante sider ved den evangelisk-kristne konteksten. Det mest sentrale i den kristne konteksten er moderne demonologi og kristen fundamentalistisme.

Kapittel 2 er hovedsaklig en gjennomgang av noen av arbeidets viktigste primærkilder.

Kapittel 3 av oppgaven tar for seg et par temaer fra den antiokkulte litteraturen som er gjengangere: demonisering av New Ages gudsbegreper og av sjelevandring/reinkarnasjon.

Disse tjener som eksempler på retorikk og argumentasjon. Siste kapittel vil trekke på observasjoner fra kapittel 2 og 3 og se på hvilke formål litteraturen har, kjennetegn ved den, trekk ved argumentasjonen og spesielt hvilken rolle *okkultisme* har i en bredere kristen diskursorden. Ett spørsmål er om okkultismen tjener som en konkretisering av en kristen idé om ondskap og hvilken rolle den i såfall spiller i konstruksjonen av en meningsmettet virkelighet eller leveverden man kan orientere seg etter. Et annet moment blir fundamentalismens forhold til modernitet, og den antiokkulte litteraturen som mytedannelse.

Kapittel 1. - Okkultisme, *cults* og en kristen diskursorden

Dette første kapittelet kan leses som en utvidet innledning. Her skal jeg presentere noen av forutsetningene for den antiokkulte litteraturen. En viktig forutsetning utgjøres av det uttrykte *temaet* for antiokkult litteratur, den esoterisk orienterte nyreligiøsitet. Jeg vil derfor begynne med en kort historisk oversikt over relevante deler av vestlig esoterisme slik det har artet seg siden bl.a. spiritismen, Teosofisk samfunn og de nye ritualmagiske selskapene kom på banen i det 19. århundre frem til dagens esoterisk orienterte nyreligiøsitet. Siden den antiokkulte litteraturen også har forløpere i eldre og bredere antikult-bevegelser vil jeg også si litt om disse. Verken esoteriske tradisjoner eller sekulære antikult-bevegelser er hovedtemaer i denne oppgaven, derfor vil jeg kun komme med en kort historikk med vekt på de retningene og bevegelsene som den antiokkulte litteraturen viser størst interesse for. Ulike sider ved esoterisk nyreligiøsitet vil bli mer nøyaktig belyst sammen med de antiokkulte forfatternes behandling av disse¹.

Vi skal også se på interne faktorer som hører til innenfor den samme kristne diskursorden som den antiokkulte litteraturen, slik som moderne demonologi og sider ved evangelisk-kristen fundamentalisme.

1.1 Moderne esoterisme; okkultisme

I innledningen begrunnet jeg valget av termen antiokkult litteratur ved å henvise til forfatternes bruk av begrepet *det okkulte* om de ideer, praksiser og trosretninger de tar for seg. Når begrepet brukes i antiokkult diskurs gis det ikke nødvendigvis noen konkret definisjon av hva det innebærer, og det brukes også om bevegelser innen det nyreligiøse feltet som ikke nødvendigvis har noen klar sammenheng med den vestlige esoteriske tradisjonen eller oppfyller kriteriene for en moderne okkultisme slik jeg her definerer det. Dave Hunt bruker for eksempel også begrepet okkultisme om former for praksis i kristne kirkesamfunn, som han av ulike grupper mener strider mot bibelsk kristendom. Dette er et overordnet tema i hans *Occult Invasion* (1998), en av oppgavens antiokkulte primærkilder.

Det nyreligiøse feltet er mangfoldig, og innbefatter ikke bare mystiske eller esoteriske tradisjoner. Det inkluderer for eksempel også sektdannelser tilknyttet de store verdensreligionene. Her skal jeg presentere de retningene som er mest aktuelle i forhold til den antiokkulte litteraturen, og jeg begynner i det 19. århundre. Vestlig esoterisme er som

---

¹ Se kapittel 3 for noen utvalgte temaer.

nevnt innledningsvis eldre enn som så, og det finnes rimelig klare påvirkningskjeder fra renessansens hermetikere og alkymister til dagens nyåndelige retninger.

Det er to hovedårsaker til å begynne nettopp her og ikke tidligere. For det første er dette stort sett så langt tilbake som de antiokkulte forfatterne selv går i sin kildebruk. For det andre skjer det en moderne nytolkning av esoterismen, som er en nødvendig forutsetning for blant annet dagens New Age, nettopp på denne tiden. Nyorienteringen består i import av konsepter og begreper fra østlige religioner, som man fikk bedre kjennskap til blant annet gjennom tidens komparative religionsvitenskap, samt påvirkning fra nye vitenskaper alikt som psykologi og nyvinninger i naturvitenskapene, som Darwins evolusjonslære.

Hanegraaff bruker begrepet okkultisme om det han beskriver som en ny form for sekularisert religion, eller sekularisert esoterisme. Dennes røtter kan spores så langt tilbake som til Emmanuel Swedenborg (1688-1772) og magnetisøren Anton Mesmer (1734-1815). Den nye vestlige esoterismen, som han kaller okkultisme, forsøker å gjøre esoterismen meningsfylt i en moderne, avfortryllet, verden².

Hanegraaff setter opp 4 sentrale aspekter som skiller det 19. århundrets nye okkultisme fra tidligere tiders esoterisme. For det første en *tilpasning* av det holistiske, fortryllede verdensbildet med sin korrespondansetenkning og guddommelige livskraft til moderne mekanistiske og kausale forklaringer fra materialistisk vitenskap. Den personlige Gud måtte her gjerne vike selv om de kausale lovene i okkultismen forble åndelige. Hanegraaff ser forholdet til kausalitet versus korrespondansetenkning innen okkultisme som ambivalent og uavklart³, og at denne ambivalensen markerer et klart skille fra den tidligere esoteriske tradisjonens sammenhengende korrespondanselære i en slik grad at den blir uakseptabel både for vitenskapelig rasjonalisme og sannsynligvis også for fortidens esoterikere⁴. For det andre ble den kristne orienteringen i esoterismen svekket eller relativisert, til fordel for påvirkninger fra orientalske religioner hvis hellige tekster gradvis ble bedre kjent i vesten. Et tredje og sentralt punkt er *evolusjonisme*, som dels er påvirket av Darwins evolusjonslære, som var omdiskutert i tiden, og delvis av tysk idealisme og romantikk. Evolusjonismen i okkult tenkning skulle ta form av en spirituell utviklingslære, hvor menneskeånden og kosmos forøvrig utviklet seg mot et høyere nivå. Denne ideen kaller Hanegraaff en fundamental idé for moderne okkultisme, som ikke er kjent fra den tidligere vestlige esoteriske tradisjonen.

---

²Hanegraaff, Wouter J., Op. Cit., s.422 og «New Age Religion» i *Religions of the Modern World*, s.257 (Red. Linda Woodhead; Fletcher, Paul; Kawanami, Hiroko; Smith, David)

³Hanegraaff, Wouter J., *New Age Religion* (1996), s.409

⁴Op. Cit. s.441

Det siste punktet består i innflytelsen fra moderne psykologi, der Carl Gustav Jung etter hvert skulle bli spesielt viktig for den kommende *New Age*-bevegelsen⁵.

1.1.1 Noen forløpere for New Age

En retning som skulle få stor betydning for den nye okkultismen spores gjerne tilbake til en tømmerhytte i Hydesville, i staten New York, i 1848. Søstrene Margaret og Cathie Fox hevdet å kommunisere med en ånd gjennom bankesignaler. Fenomenet ble raskt kjent, og skulle bli begynnelsen på spiritismen, en bevegelse der ulike former for kommunikasjon med ånde-entiteter står sentralt. Etter hvert foregikk dette stort sett gjennom profesjonelle medier under hypnose og i transeilstander åpnet seg for ånde verdenen, og slik *kanalisere* budskap fra åndene som deres direkte talerør. Det er vanlig å begynne historien til spiritismen med Hydesville og søstrene Fox, men Hanegraaff bemerker at den ikke representerer noe nytt. Den har tatt opp i seg ideer fra Swedenborg og praksis fra Mesmer. Spiritismen brakte opplevelsen av noe overnaturlig innen rekkevidde for vanlige mennesker, og man mente dessuten å kunne føre vitenskapelige beviser for eksistensen av ånde verdenen eksperimentelt⁶.

Til tross for at en del spiritister anser seg som kristne, og tross eksistensen av kristne spiritualistkirker, så har bevegelsen gjerne stilt seg kritisk til kristendommen og den organiserte religionens *dogmer*. Man forkaster kristendommens konsepter om synd, (behovet for) tilgivelse og en personlig guddom slik man også ser det i den senere New Age-bevegelsen.

Spiritismens mer 'vitenskapsorienterte' gren gav seg blant annet utslag i stiftelsen av *Society for Psychical Research*, stiftet i 1882 i England, og i det som i dag er kjent som parapsykologi. Andre større eller mindre organisasjoner og foreninger har oppstått fra spiritismen, noen "forskningsorienterte" og noen som definerer seg eksplisitt som livssyns- eller religiøse organisasjoner. Ut fra Hanegraaffs syn på okkultisme som modernisert eller sekularisert esoterisme, gir spiritismen et særdeles viktig bidrag til utviklingen av okkultismen. Den går langt i sin tilpasning til moderne vitenskapelig rasjonalitet og dens kausalitetstenkning, og sin hang til å bruke vitenskapelige teknikker til å forsøke å bevise åndelige fenomener⁷.

I 1875 ble *Teosofisk samfunn* stiftet i New York med Helena Petrovna Blavatsky (1831-1891), Henry Steel Olcott (1832-1907) og William Quan Judge (1851-1896) i spissen.

---

⁵Hanegraaff, Wouter J., «New Age Religion», i *Religions of the Modern World*, s.258

⁶Ibid. s.439

⁷Haanegraaff, Op. cit.. s.441

Blavatsky var et medium som hadde reist verden rundt og studert ulike religiøse og esoteriske tradisjoner. Hun hadde tidligere blant annet vært med å stifte en spiritistisk organisasjon i Frankrike. Teosofisk samfunn definerte som sine formål å arbeide for et universelt brorskap blant menneskene; studere religion, filosofi og vitenskap; og å utforske skjulte krefter og sammenhenger i naturen⁸. I 1877 utgav Blavatsky *Isis Unveiled*, et omfattende verk som tar for seg en rekke fenomener og skisserer et verdensbilde. Verket inneholder en god del materiale og ikke minst et begrepsapparat⁹ som skulle bli vanlige ingredienser i ulike okkulte tankestrømmer og miljøer senere. Hanegraaff ser Teosofisk samfunn som sentralt i utviklingen ved at de hente inn elementer fra komparativ religionsvitenskap og orientalske religiøse tradisjoner, og innlemmet det i en vestlig esoterisk ramme¹⁰. *Isis Unveiled* vakte oppsikt. Spesielt i USA førte den til sterke motreaksjoner fra enkelte kristne miljøer av en lignende art som dagens antiokkultisme.¹¹ Blavatsky og Olcott flyttet hovedkvarteret til Teosofisk samfunn fra statene til India i 1879, og innflytelsen fra orientalsk religion begynte virkelig å gjøre seg gjeldende. En annen tendens som skulle komme til å bli sterkere var innflytelsen til bevegelsens *Mestere* i *Det store hvite brorskap*. Verket *Isis Unveiled* var i følge ledelsen i selskapet skrevet dels under instruksjon fra skjulte åndelige mestere, som tok kontakt med Blavatsky gjennom hennes evner som medium. I tiden i India ble innflytelsen fra Mesterne mer håndfast, og Blavatsky mottok brev fra dem, som hun hevdet materialiserte seg for henne fra intet. Disse Mestrene var levende personer som hadde nådd et høyere spirituell nivå, og som nå kommuniserte med Blavatsky. *Teosofisk Samfunn* ble en stadig mer autoritær organisasjon, styrt av Blavatskys mestere¹². I 1885 flyttet Blavatsky til London, og i 1888 utgav hun *The Secret Doctrine*. I dette verket har elementer fra østen blitt langt mer sentrale enn i *Isis Unveiled*, og en spirituell evolusjonisme står også sentralt. Det har skjedd et synlig skifte i fokus fra vestens hermetiske esoterisme til et orientalsk begrepsapparat. Viktig for teosofien var ideen om sentrale åndelige sannheter som dannet en felles kjerne i religiøse tradisjoner i alle kulturer¹³. Det store hvite brorskap av skjulte mestere var voktere av denne sannheten. Teosofene hevdet at denne opprinnelige sanne tradisjonen var bedre ivaretatt i østlig religion, som hinduisme og buddhisme enn i vesten hvor de mystiske tradisjonene var blitt undertrykt av dogmatisk kristendom. Hanegraaff bemerker at skiftet fra en vestlig

---

8Jeg referer her løselig til formålsparagrafen.

9Termer i den teosofiske kosmologien, slik som *astrallegemet* som navn på det sjelelige legemet, forestillinger om *astralverdenen*, *eteren* og *Akasha*.

10Hanegraaff, Op. Cit., s.449

11Karl Milton Hartveit, *Den Okkulte Løsning* (1988), s.107

12Hartveit, Op. Cit., s.109

13Perennialisme skulle bli et grunnleggende trekk ved dagens New Age bevegelse.

hermetisisme til orientalske perspektiver er mer av et overflatefenomen. Konseptet karma er for eksempel omtolket som en kausal åndelig lov, et vestlig konsept¹⁴.

Både teosofien og de ritualmagiske samfunnene fra samme tid skulle vise seg å ha stor påvirkning på nyåndeligheten som fulgte. Innenfor teosofien støter man på ideen om at en stor åndelig transformasjon er på trappene, en *ny tidsalder*. Spesielt teosofien skulle senere få innflytelse på *New Age*-bevegelsen. .

1.1.2 New Age og *det kultiske miljø*

New Age er et navn som brukes på en rekke nyåndelige tendenser, grupperinger og praksiser som har dukket opp i kjølvannet av baby-boomernes motkulturer. Grunnen til at New Age kort presenteres her, er at de antiokkulte kildene benytter begrepet, og hos enkelte er New Age definert som bøkens objekt. Navnet *New Age* ble popularisert i media på 1980-tallet for en rekke nyreligiøse fenomener og praksiser, men brukes ikke nødvendigvis av de samme menneskene det er ment å skulle omtale¹⁵. New Age er en fortsettelse av den moderne okkultismen som representert av bl.a. Teosofisk selskap. Etisk brukes begrepet New Age som en sekkebetegnelse for nyåndelighet som har en rekke fellestrekk. Hvilke fellestrekk kan variere noe fra framstilling til framstilling, men enkelte går igjen. Hanegraaff skiller mellom en New Age *sensu stricto*, med en millenaristisk visjon om en ny tidsalder, og New Age i en videre betydning, *sensu lato*¹⁶. Den førstnevnte retningen, med et fokus på evolusjon mot en ny og bedre verden og tidvis messianisme, er i stor grad basert på teosofisk og antroposofisk tankegods¹⁷. New Age i videre forstand er en rekke nyåndelige tendenser som er beslektet med hverandre. Vanlige fellestrekk å peke på blant forskere er: en vekt på at hver enkelt er siste autoritet når det gjelder åndelige sannheter, at det i stor grad er *erfaringsbasert* religion knyttet til praksiser, en utstrakt *perennialisme* hvor en mener at essensen i alle religioner er den samme, vekt på selvutvikling og transformasjon, samt mangelen på formell organisasjon. Man finner sammen i løse nettverk for utveksling av ideer heller enn i organiserte sekter eller kirker.

Her vil jeg innføre et annet begrep, *det kultiske miljø*, som kan passe bedre som ramme for å forstå New Age enn termen nyreligiøs bevegelse. Den britiske sosiologen Colin Campbell innførte begrepet i en artikkel i 1972, som en løsning på problemet at verken det sosiologiske skjemaet med kirke, sekt og kult (forstått som avvikende religiøs gruppering),

---

¹⁴Hanegraaff, Op. Cit. s.455

¹⁵ Bemerket bl.a. i Heelas, Paul; *The New Age Movement* (1996), s.17

¹⁶ Hanegraaff, Op. Cit. s.98

¹⁷ Ibid. s.101

eller Troeltschs skjema med kirke, sekt og mystisk religion så ut til å stemme overens med terrenget han kunne observere i samtiden. Man kunne også observere at nye kulturer stadig oppstår og går til grunne. ”Dermed er det klart at det må eksistere et kultisk miljø som er, om ikke direkte avgjørende for opprettholdelsen av enkeltkultur, så i hvert fall svært avgjørende ved dannelsen av kulturer i sin alminnelighet.”¹⁸ Campbells kultiske miljø er altså den smeltedigel av ideer som religiøse bevegelser oppstår fra, han skildrer det kultiske miljø som synkretistisk, og forent i en felles søker-ideologi¹⁹. Det kultiske miljø er da et begrep som kan romme flere former for organisasjon og deltakelse. Hanegraaff ser New Age som det kultiske miljø som har blitt bevisst på seg selv²⁰. ”The Birth of the New Age movement in the sense we will use in this study is marked by the phenomenon that people on a wide scale began to recognize the existence of what Campbell call the cultic milieu.”²¹ Jeg vil følge Hanegraaff i denne måten å se New Age-bevegelsen på, som et løst- eller til og med ikkeorganisert religiøs bevegelse som deler visse fellestrekk i moderne okkultisme og mystisk erfaringsbasert religion. Jeg vil komme nærmere inn på sider ved New Ages felles tankegods i kapittel 3.

1.2 Historikk: ”Avvikende” religiøsitet i USA og motreaksjoner

Her skal vi nøye oss med kort å skissere forhistorien med antikult-reaksjoner i USA fra forrige århundreskiftet og frem til begynnelsen til den nye antiokkulte litteraturen fra 70-80 tallet og fremover. USA har en lang historie med avvikende religiøse grupperinger. Noen av de første europeiske bosetningene i statene bestod nettopp av kristne grupperinger som flyktet fra religiøs forfølgelse i Europa. Philip Jenkins sier det så sterkt som at uortodokse religiøse idéer har vært så vanlige i USA, at det knapt kan omtales som 'fringe'-elementer i det hele tatt. Hovedstrømningen i amerikansk religion har vært en millenaristisk, evangelisk kristendom, der dommedagstemaet har stått sentralt. Videre påpeker han at esoteriske tankestrømmer har levd ved siden av denne dominerende tradisjonen gjennom lange tider, og viser til blant annet hermetiske og rosenkreutziske idéer blant tyske immigranter i Pennsylvania så tidlig som på 1690-tallet²².

Spiritismen var et stort fenomen i USA under siste halvdel av det 19. århundre. I 1890-årene kom nye retninger til, østlige ideer fikk innpass, og blant annet teosofisk selskap etablerte seg i USA. Nye sekter som New Thought og The Watchtower Society (senere kjent

---

¹⁸ Campbell, Colin, ”Kulten, det kultiske miljø og sekularisering”; i *Humanist nummer 2, 2002*, Emberland, Terje (red.), s. 17 Norsk oversettelse: Terje Emberland

¹⁹ Ibid. s.19

²⁰ Hanegraaff, Op. Cit. s.17

²¹ Ibid. s.17

²²Jenkins, Philip; Op. Cit., s.5-7

som Jehovas vitner) var etablert ved århundreskiftet²³. Perioden 1910-1935 omtaler Jenkins som nok en eksplosiv era for nye religiøse bevegelser og sekter²⁴.

Med tanke på den lange historien avvikende religiøse retninger, herunder også esoteriske og okkulte idéer, har hatt i statene, er det kanskje ikke overraskende at det også finnes en lang tradisjon for antikultreaksjoner. Vi skal ikke hevde at det finnes noen direkte overleveringskjede for antikult-narrativer gjennom historien, siden det ikke finnes dekning for dette, derimot ser man at mange svært gamle forestillinger dukker opp i nye sammenhenger. For eksempel finner man *blodritualmyten*²⁵ i mange former, varianter ble brukt av romerne mot de kristne, i kristenheten gjennom historien mot kjettere, hekser og jøder, og altså i moderne antikult- og antiokkult diskurs.

En moderne amerikansk antikultlitteratur finner man fra mellomkrigstiden av i USA, og det var spesielt mye aktivitet i 20-årene etter en rekke skandaler knyttet til sekt- og kultaktivitet²⁶

Noe av tidens antikult-litteratur var sekulær, men den tidligste litteraturen som angrep *cults* under nettopp denne betegnelsen var forfattet av kristne, og rettet mot hva man anså som kjetteri. Det dreide seg, sier Jenkins, om kristne forfatters angrep på andre kristne, som man kritiserte for teologiske feilaktigheter. De ble ikke i denne omgang beskyldt for å være subversive, voldelige eller for å være *sex cults*²⁷. Det kan virke merkelig at angrepene gikk nettopp denne veien, dvs. mot kristne sekter, siden det fantes mer eksotiske spirituelle vekster å ta av. Jenkins mener å finne noe av forklaringen i at en okkult skole i 1920-årene stort sett var svært så ubetydelig sett i rene tilhengertall, mens de kristne sektene talte medlemmer i hundretusener²⁸. I tillegg beveget de sistnevnte retningene seg inn på områder som alltid har vært vanskelige (særlig) innenfor vestlig kristen dogmatikk. Sentrale begreper knyttet til det guddommelige har en unik og sentral betydning i monoteistisk religion, og påstander om guddommeliggjøring av mennesket har vært stridens kjerne i flere lærebaserte *utrenskninger* i kirkenes historie.

Jenkins bemerker at denne antikultpolemikken tjente til å forsterke inntrykket av hva som var ortodoksi innen de store denominasjonene, og at den kanaliserte og ivaretok premillenaristiske impulser innen evangeliske grupperinger²⁹. Dette kan ses som en viktig funksjon også i nåtidens antiokkulte litteratur. Ved å gjøre en konkret 'Andre', i form av "the

---

²³Ibid, s.7

²⁴Ibid, s.7

²⁵Fortellingen om den onde kulten som ofrer blod, gjerne i form av spedbarn og ispedd kannibalistiske praksiser i rituelle sammenhenger. Har muligens opphav i oppfatninger av baccanaliene.

²⁶Jenkins, Op. Cit., s.11

²⁷Ibid. s.46

²⁸Ibid. s.47

²⁹Ibid. s.47

cultist” eller “the occultist”, til aktør i diskursens eget millenaristiske drama, aktualiserer man fortellingen, og bringer dermed også troverdighet til den. Man definerer sentrale begreper fra *den Andres diskurs* på en ny måte, og konstruerer slik et eget *okkultismebegrep* i den kristne diskursordenen som antiokkulte forfattere tilhører. *De Andre* blir til elementer i eget verdensbilde, aktører i deres narrativer. Jenkins antyder som nevnt at dette aspektet kan utgjøre noe av forklaringen på hvorfor fokus i mellomkrigstidens antikultlitteratur lå på kristne sekter med avvikende teologi heller enn på mer eksotiske vekster.

Dagens antiokkulte litteratur er også skrevet først og fremst for 'de rettroende', og i siste kapittel skal vi se på hvordan denne kan fungere til å forsterke og opprettholde sentrale momenter i forfatternes eget verdensbilde. De avvikende kristne sektenes teologiske standpunkter, som ofte kunne være klassiske kjetterier angående guddommens natur eller menneskehetens guddommeliggjøring, samt disse sektenes størrelsesorden i forhold til de okkulte retningene, kan ses som sannsynlige forklaringer på denne vektleggingen i den tidlige antikultlitteraturen. Vi skal se at den antiokkulte litteraturen tidvis tar for seg frafall innenfor kirkene (Jeg har allerede nevnt Dave Hunt), og hvordan dette henger sammen med ideen om et stort frafall fra kirken i de siste tider slik de profetiske tekstene leses i enkelte evangelisk kristne miljøer. Det kunne vært interessant å se på om det ligger en ulik vektlegging av dette elementet fra eskatologien fra den eldre kristne antikultlitteraturen i forhold til dagens antiokkulte litteratur. Det kan tenkes at noe av fokuset på kristne sekter i tidligere kristen antikultlitteratur har sammenheng også med forventningene om en stor apostasi, at hva man anså som forvrengt og kjettersk kristendom svarte bedre til disse forventningene enn ikke-kristne retninger. Dette ligger uansett utenfor rammen for dette arbeidet. Jenkins bemerker at det å kalle disse sektene for ikke-kristne *kulter*, for dermed å forsterke oppfatningen av hva som var riktig kristendom, sannsynligvis var ekstra viktig i en periode med stagnasjon i medlemstallene for de tradisjonelle denominasjonene og vekst i nye religiøse bevegelser³⁰. Denne eldre antikultlitteraturen skulle få innvirkning også på de nye antikult-reaksjonene som kom i kjølvannet av den nyåndelige bølgen blant baby-boomerne fra slutten av 60-tallet av.

1.2.1 Den amerikanske antikult-bevegelsen og hjernevaskmyten

Den første store organisasjonen i denne nye antikultbevegelsen var FREECOG, stiftet i 1972 av frustrerte foreldre av barn som var medlemmer i Children of God. Bevegelsen tilbød informasjon og hjelp til familier som verken kunne forstå eller godta at deres barn ble med i

---

³⁰Jenkins, Op.Cit. s.47

fremmedartede religiøse bevegelser. Senere ble denne avløst og supplert av flere andre organisasjoner, som Citizen's Freedom Foundation³¹, The Cult Awareness Network og American Family Federation. Hva angår informasjonen, så var denne ensidig negativ til de religiøse gruppene som man anså som *kulter*. J. Gordon Melton bemerker at den eneste tilgjengelige informasjonen til midt på 70-tallet var den polemiske litteraturen fra protestantiske kristne. En litteratur som allerede hadde florert i kristne miljøer i en hel generasjon. Det var derimot få av disse religiøse skribentene som allierte seg med den nye antikultbevegelse, og Melton mener kan skyldes at man innså at misjonerende evangelisk kristne grupper også stod i fare for å bli angrepet for å manipulere og bedra for å få nye tilhengere³². Den nye antikult-bevegelsen var uansett mer opptatt av *kultfaren* som en trussel mot familien, og mot unge menneskers mentale helse enn av hvorvidt de nye religiøse bevegelsene var kjettere eller ikke. De kristne antikultkritikerne og de nye antikultbevegelsene hadde ulike mål. De evangelisk kristne med sine antikult-misjoner, skrifter og korstog var interesserte i å konvertere de andre til *den sanne tro*, de nye antikultbevegelsene ønsket å fjerne sine (gjerne voksne) barn fra fremmedartede religiøse bevegelser som barna hadde konvertert til. De nye antikultbevegelsene fant sin egen demoniserende ideologi, sentrert rundt begreper som hjernevasking og *mind control*. Hjernevask var et konsept som bl.a. forskere knyttet til de hemmelige tjenester under den kalde krigen hadde eksperimentert med, uten at det hadde gitt resultater. Konseptet passet antikultbevegelsen godt. Det var umulig at deres kjære skulle ha konvertert til slike skrekkelige *cults* av egen fri vilje, de må ha blitt manipulert. Barna var ufrivillige offer for psyko-teknologier. *Kulten* var en størrelse som kastet seg over de unge, mistilpassede og usikre, gjerne i en sårbar situasjon³³. Slik var foreldre uten skyld for at deres barn hadde brutt med familiens tradisjonelle verdier og levesett. Det var ikke familien som hadde gjort noe feil i oppdragelsen. Hjernevaskmyten passet også veldig godt til å rettferdiggjøre den formen for vigilantevirksomhet som såkalte *deprogrammerere* stod for. Deprogrammering var en lukrativ bransje for mange på 70-, 80- og 90-tallet, som ikke krevde noen formelle kvalifikasjoner. Man kidnappet barna til klientene og holdt dem fanget mens man forsøkte å få dem til å

---

³¹ For en god historikk av antikultbevegelsen, se Anson Shupe, Darnell, Susan E.; *Agents of Discord – Deprogramming, Pseudo-Science, and the American Anticult Movement (2006)*; eller. J. Gordon Melton, *Anti-cultists in the United States*, i Wilson & Creswell (Red.), *New Religious Movements – Challenge and Response* (1999), som gir en kort historikk av antikultbevegelsen.

³² Melton, J. Gordon ;*Anti-cultists in the United States*, i Wilson & Creswell (Red.), *New Religious Movements – Challenge and Response* (1999), s.217

³³ Se bl.a. Melton; Op Cit. s. 218

avsverge seg sin nye tro³⁴, ofte under kritikkverdige forhold, og med bruk av teknikker som søvndeprivasjon og ydmykelser. Etter en rekke skandaler og rettssaker mot deprogrammerere, hadde begrepet deprogrammering fått et heller frynsete rykte så tidlig som midt på 80-tallet. Man begynte å kalle seg *exit counselors*, for å unngå de negative konnotasjonene³⁵. I tillegg til hjernevaskmyten, overdrev også disse sekulære antikultbevegelsene utbredelsen til de nye religiøse grupperingene som de omtalte som *kulter*. Hjernevaskmyten og rapporter om et stort omfang av- samt alarmerende vekst i nye *kulter* utgjorde hovedpillarene i deres demoniserende ideologi. Ved midten av 90-tallet hadde hjernevaskmyten ikke lenger troverdighet i vanlige fagmiljøer som forklaring på hvorfor mennesker ble med i nye religiøse bevegelser. Antikultbevegelsen forsøkte å svekke deres troverdighet ved å beskyldte antropologer, sosiologer og andre forskere for å være kult-apologeter³⁶. Uansett, man hadde etter hvert levd med disse nyreligiøse grupperingene lenge nok til bl.a. å kunne se at tilhengere forlot frivillig disse bevegelsene omtrent på samme måte som de forlot mer tradisjonelle kirkesamfunn, og det ble vanskeligere å argumentere for at medlemmene var kontrollerte droner. Antikultbevegelsen fortsetter å spre hjernevaskmyten, og har rekonseptualisert den på ulike måter for å prøve å vinne fortsatt vitenskaplig støtte for den³⁷. Den største av de sekulære antikult-organisasjonene, the Cult Awareness Network (CAN), kollapset i 1996. Den amerikanske antikultbevegelsen eksisterer fortsatt, men er svekket både organisasjonsmessig og i forhold til antikult-diskursens troverdighet i utenforstående miljøer. Det finnes enkelte berøringspunkter mellom antikultbevegelsens demonologier, og den evangelisk-kristne antiokkulte diskursen, til tross for forskjellige mål og utgangspunkt. Dette kommer jeg tilbake til i siste kapittel.

De viktigste forutsetningene for antiokkult diskurs ligger i miljøene den artikuleres i, og finnes i kristendommen og i amerikansk evangelisk fundamentalisme. Den henter sine sentrale momenter og symboler fra kristen teologi, dogmatikk og hellig skrift. Noen sentrale momenter har vi allerede så vidt nevnt i avsnittet som omhandler tidligere kristne antikultreaksjoner. Her skal jeg kort skissere relevante deler av den kristne diskursordenen som den antiokkulte litteraturen springer ut av. Innledningsvis skisserte jeg opphavet til den evangelisk-kristne fundamentalismen, som primært en reaksjon på moderne liberal teologi. Den gamle teologiske underdisiplinen *demonologi* har en lang tradisjon helt tilbake til

---

³⁴ I Shupe & Darnell (2006) nevnes også tilfeller hvor deprogrammerere har blitt hyret for å hente medlemmer av mer tradisjonelle kirkesamfunn og et tilfelle hvor foreldre bestilte deprogrammering av sin voksne, lesbiske datter.

³⁵ Ibid. s.66

³⁶ Ibid. s.128

³⁷ Ibid. s.129-155

kirkefedrene og den tidligste teologien. Vi kjenner den kanskje best fra kjetterforfølgelser og hekseprosesser fra middelalderen og etter reformasjonen. Demonologi som teologisk disiplin praktiseres i vår egen tid blant annet av evangelisk-kristne tradisjonister og i karismatiske bevegelser. Vi snakker her om læren om demoner, eller læren om det demoniske, og denne utgjør tradisjonelt en del av et større hierarkisk verdensbilde fra guddommen, via hans engler og til det diabolske nederst i hierarkiet.

1.3 Vår tids demonologer

En konsekvens av literalisme i forhold til Bibelen er at man leser fortellingene om Jesus som helbreder og utdriver av demoner som faktisk historie, og ikke demytologiserende, slik som de fleste liberale teologer gjør. Det finnes også en egen moderne, ofte modernitetskritisk, demonologisk litteratur. I første rekke bygger den på bibeltekster, men man benytter også begreper og konsepter fra moderne vitenskaper, som psykologien. Mye av denne litteraturen er knyttet til utdrivelsespraksis, og skapes da gjerne i karismatiske miljøer. Det finnes også noe mer teoretisk, eller kosmologisk, anlagte verker. Moderne demonologi må ikke oppfattes som en monolittisk og entydig størrelse. Demonologene har seg imellom ulike syn, blant annet fordi deres fremste kilde, Bibelen, kan synes tvetydig i passasjer som omhandler dette feltet. Når jeg i det følgende bruker vide begreper som 'demonologi' eller 'demonologisk lære', er dette en kortform av noe i retning av 'momenter i moderne demonologisk diskurs som ulike demonologer stort sett har til felles'.

Jeg har valgt å ta med demonologiske bøker fra to forfattere i primækildeutvalget, amerikanske Merrill F. Unger³⁸ og tyske Kurt E. Koch³⁹. Disse forfatterne er valgt fordi de ofte refereres til i den antiokkulte litteraturen, og har en synlig innflytelse på denne. Den demonologiske litteraturen av i dag har også svart på utfordringen fra vår egen tids religiøse mangfold, og har ofte okkultisme eller kjetteri som deltema. Spesielt Koch blant disse to skriver tidvis noe tilsvarende det vi her kaller antiokkult litteratur. Når jeg har valgt å skille ut demonologi som eget tema, og ta det med under *forutsetningene* for den antiokkulte litteraturen heller enn å behandle det som antiokkult litteratur, så er det fordi de fleste antiokkulte forfattere opererer med en *implisitt* demonologi som de ikke bruker mye plass på å redegjøre for. Demonologien er ikke et eget tema for den jevne antiokkulte bok, men utgjør en del av grunnlaget for antiokkult tenkning og argumentasjon. Man skriver som om leserne

---

38Utvalg: Unger, Merrill F.; *Biblical Demonology – A Study of the Spiritual Forces at Work Today* (1963).

39Utvalg: Koch, Kurt E.; *Demonology Past and Present* (1973), og *Christian Counseling and Occultism* (1972).

kjenner og er innforstått med i alle fall deler av den demonologiske læren allerede. Forfattere som Koch og Unger bruker derimot svært mye tid nettopp på utlegninger av demonologisk teori, noe som også innebærer å forklare sammenhenger mellom Satans demoniske horder og det okkulte. I tillegg er den moderne demonologiske litteraturen vi her snakker om eldre enn vår antiokkulte litteratur. Vi tar her også for oss en tysk forfatter, Kurt E. Koch, og det er kanskje ikke umiddelbart klart hvor han passer inn i en amerikansk sammenheng. Siden Koch blir lest og referert blant amerikanske fundamentalister, har hatt en utstrakt foredragsvirksomhet i statene, og siden vi lar demonologien tilhøre forutsetningene eller bakteppet for den antiokkulte litteraturen, tar vi også med Koch i vårt amerikanske bilde.

Den moderne demonologien vi snakker om her springer hovedsaklig ut av karismatiske kristne miljøer, som har tatt opp i seg elementer fra pinsebevegelsen. I disse miljøene er personlig erfaring av guddommen, i skikkelse av den hellige ånd, sentralt. Den troende mener å kunne motta 'åndens gaver' slik som apostlene i Bibelen gjorde i pinsefortellingen, og slike gaver er viktig kulturell kapital i miljøene. Gavene består i helbredelse, tungetale, profeti osv. I boken *Raising the Devil*, skriver folkloristen Bill Ellis om fenomener knyttet til kult- og satanismepanikkene i USA⁴⁰, her tar han også for seg moderne demonologi. Han hevder at tidligere tiders hekseprosesser formulerte demonologier og fortellinger om satanisme i stor grad med *medisinsk* terminologi. Han refererer her til historikeren Leland L. Estes som hevder at fremveksten av moderne medisin blant annet fikk det resultatet at medisinsk⁴¹ uforklarlig eller uhelbredelig sykdom gjerne ble tilskrevet overnaturlige årsaker⁴². Ellis venter seg derfor å kunne finne en sammenblanding av eldre folkemedisin og moderne medisinske forestillinger i moderne demonologier, som kunne være til hjelp til å identifisere 'heksene', eller de som står bak slike plager og sykdommer også i moderne demonologier⁴³. Ellis og Estes er nok her mest opptatte av det andre demonologibegrepet; demonologier i betydningen fiendebilder. Det medisinske aspektet har i vår tid blant annet tilknytning til diagnosen MPD som et moment i konstruksjonen av en mytologi om samfunnsfiendtlig satanisme.

Demonologi i vår betydning av ordet har også tilknytning til det medisinske området. Demonologi henger sammen med rituell praksis, nemlig eksorsisme, og denne praksisen har ofte helbredelse som mål. I følge Ellis utviklet enkelte miljøer i pinsebevegelsen metoder for identifikasjon og utdrivelse av demoner i sammenheng med nettopp helbredelse, men disse

---

40Ellis, Bill; *Raising the Devil -Satanism, New Religions and the Media* (2000)

41Det vil si naturlig

42Ellis, Bill; *Raising the Devil -Satanism, New Religions and the Media* (2000), s.6 – Henvisning til Leland L. Estes; *The Medical Origins of the European Witch Craze* (1986)

43Op. Cit. s.7

praksisene ble mistenkeliggjort av andre fundamentalister på grunn av deres likhet med magi⁴⁴. Spesielt utviklingen av rituelle prosedyrer kan gi inntrykk av at man påberoper seg spesielle evner til å påkalle eller til og med fremtvinge Guds inngripen, noe vi skal se er potensielt blasfemisk, og i alle tilfeller mistenkelig i evangelisk- fundamentalistisk kristendom. Det rokker ved guddommens egenskap som allmektig og ved den troendes plassering i det kosmiske hierarkiet. Vi skal senere se hvordan det argumenteres mot slik praksis i deler av den antiokkulte litteraturen.

Her skal vi ta for oss moderne demonologi som teoretisk grunnlag for antiokkult litteratur, og vi skal se nærmere på et par innflytelsesrike eksempler på en ny demonologisk litteratur fra siste halvdel av det 20. århundre. Ideer og praksis fra pinsebevegelsene fikk etter hvert innpass i miljøer innen mer etablerte kirkesamfunn, noe som skjøt fart fra 1960-tallet av⁴⁵. En retning innen de karismatiske bevegelsene kalles på engelsk 'deliverance ministry', og vektlegger de karismatiske gavene, blant annet å kunne identifisere og drive ut demoner⁴⁶. Et element i dette er offentlige vitnesbyrd, eller skriftemål, som et tidlig skritt på veien til å bli født på ny som kristen og dermed kunne ta del i direkte opplevelser av guddommen. I følge Ellis havnet fokuset i denne formen for skriftemål etter hvert på såkalte okkulte synder, som man tolket som brudd på Bibelens første bud som forbyr å tilbe andre guder⁴⁷. Ellis fremhever tre demonologer med stor innflytelse på 'deliverance': Kurt E. Koch, kanadiske H.A. Maxwell Whyte, og britiske Don Basham⁴⁸. Både Basham og Whyte er noe perifere i forhold til den antiokkulte litteraturen, og vi skal her se nærmere på Koch (1913-1987), og amerikaneren Merrill Unger (1909-1980).

Man bør være forsiktig med hvilke momenter og argumentasjon i den antiokkulte litteraturen man tilskriver *direkte* påvirkning fra de demonologiske forfatterne vi her tar for oss. Mange fellestrekk har rot i en felles virkelighets- og kristendomsforståelse uavhengig av de spesifikke demonologenes virke. Dette er også en grunn til å se nærmere på et par eksempler på demonologisk litteratur her, for å gi et innblikk i disse felles tankestrømningene. Fremstillingen av demonologene bør leses som *eksempler* på tankestrømninger og konstruksjon av verdensbilder⁴⁹ innen den kristne diskursordenen vi omtaler her, heller enn som en helhetlig fremstilling av moderne evangelisk-kristen demonologi.

44Ellis, Bill; Op. Cit., s. 8

45Ibid, s.8 og s.14

46Ibid, s.11

47Ibid., s.13

48Ibid. s.14

49Man kunne her benytte begrepet *mytedannelse*.

1.3.1 Kochs psykologiserte demoner

Kurt E. Koch var en tysk lutheransk teolog med teologisk doktorgrad i mentalhelseadvisning fra Tübingen. Han fungerte som pastor i Baden 30-årene, en periode med ny oppmerksomhet rundt okkultisme i USA og Europa, hvor han arbeidet som rådgiver for mennesker med depresjoner og andre mentale problemer. Han så en sammenheng mellom sinnslidelser og kontakt med helbredere som arbeidet etter gamle magiske folketradisjoner⁵⁰. Koch hadde kontakt med kristne psykoterapeuter, som så demonisk innflytelse som en mulig diagnose, og utviklet i dette miljøet det Ellis kaller en “[...] “demonic” clinical psychology [...]”, hvor tyske folketradisjoner ble demonisert som basert på onde krefter⁵¹. Hans første demonologiske verker ble publisert på tysk på 50-tallet. På 60-tallet ble bøkene hans oversatt til engelsk, og ble en umiddelbar suksess i den angloamerikanske verden. Kochs arbeider fikk stor innflytelse innenfor 'deliverance ministry' så vel som bredere anti-satanisme. Ellis identifiserer 3 punkter hos Koch⁵² som har blitt essensielle for 'deliverance-mytologi'. (1) For det første at prosedyrer og amuletter benyttet i folkemedisinske tradisjoner *alltid* var av en satanisk natur, selv når de faktisk hjalp pasienten. Okkulte praksiser etterlater såkalte *engrammer*, en slags åndelig/psykologiske sår i pasienten som senere gir seg utslag i nye demonisk fremkalte plager og sykdommer. (2) Det andre punktet er bruken av psykologisk terminologi for å beskrive mekanismene som forårsaker slik åndelig skade. Koch hentet mye fra den sveitsiske naturopaten Alfred Brauchel, som brukte konseptet 'engramm' om traumer fra fysisk sykdom som senere kunne komme til uttrykk som mentale problemer⁵³. Koch forklarer i sin *Demonology Past and Present* (1973), at under det han kaller 'demonisk helbredelse' foregår en overføring ('transference') fra de lavere til de høyere nivåer i mennesket, med dette mener han fra det fysiske til det psykiske. Engramm er et ord utledet av det greske 'engrapho', 'å (inn)grave'. Det som skjer under en magisk helbredelse, sier Koch, er en overføring av fysiske trauma til det mentale plan, der de blir liggende som engrammer. Det dreier seg ikke om noen egentlig helbredelse, selv om man skulle bli frisk av det, men om en irreversibel overføring av problemet fra et lavere (organisk) til et høyere (psykisk/mentalt) nivå der det kun kan helbredes gjennom Kristi makt⁵⁴. (3) Det tredje punktet Ellis nevner er at effekten av okkulte synder er *multigenerasjonell*, og kan gå i arv. Kochs mentor, Alfred Brauchel, forfektet som Jung synet på et kollektivt

---

⁵⁰Ibid. s.15

⁵¹Ibid. s.16

⁵²Ibid. s.17-23

⁵³Ibid. s.20

⁵⁴ Koch, Kurt E., *Demonology Past and Present* (1973), s.120-121

underbevisst mentalt nivå, som for Brauchel også inkluderte en familieunderbevissthet. Mennesker som involverer seg i okkult praksis pådrar seg engrammer i dette underbevisste mellomnivået, som inngår i den arvelige familieunderbevisstheten og senere gir seg utslag i mentale problemer hos etterkommere som involverer seg i okkult praksis⁵⁵. Ellis trekker frem disse tre punktene ikke bare for deres innflytelse på 'deliverance', men også fordi disse konseptene belyser hans eget konsept om en ny 'diabolisk medisin' som teorigrunnlag for satanisme-panikkene og mytologien rundt SRA (Satanic Ritual Abuse). De er i høyeste grad også viktige konsepter fra demonologien i tilknytning til antiokkult litteratur, og inngår som en del av forutsetningene for argumentasjonen, spesielt mot okkult *praksis*.

Kochs *Demonology Past and Present* er en bok som består av foredrag om okkultisme holdt av forfatteren ulike steder i verden og på 'the Moody Bible Institute'⁵⁶. Konseptet 'engramm' er en sentral del av flere foredrag i boken. I foredragene står gjennomgående konseptene 'occult subjection'⁵⁷ og 'deliverance' som henholdsvis problem og løsning på problemet. Boken kan også ses som en samling antiokkulte foredrag. Den skiller seg ut fra det vi her behandler som antiokkult litteratur ved å konsentrere seg mindre om advarsler mot bestemte okkulte retninger og trosforestillinger enn denne. Fokus ligger på en mer abstrakt, grunnleggende teoretisering bygget rundt konseptene nevnt ovenfor, og tekstene gir inntrykk av å være ment for hjelp til kristne sjelesørgere og terapeuter i identifikasjon og bekjempelse av okkultismerelaterte mentale problemer, deriblant demonbesettelse. Boken er en samling foredrag holdt ulike steder, noe som innebærer at den inneholder en del repetisjon av temaer og forklaringer. Den gir derfor et godt innblikk i grunnleggende konsepter i Kochs demonologi og 'deliverance-terapi'. Koch bruker ofte fortellinger og hendelser fra sitt eget virke som demonutdriver og terapeut til å illustrere poenger, noe som også tjener til å bringe troverdighet til det som skal illustreres. Vi skal ikke hefte oss ved alle detaljene i stoffet her⁵⁸. Her finnes også spredte millenaristiske uttalelser, men uten at endetidstemaet vektlegges i noen stor grad⁵⁹.

I foredragene kommer han med kritikk mot liberal teologi og mot vitenskapene psykologi, psykiatri og medisin. Vi kjenner her igjen noen av den evangeliske fundamentalismens erklærte motstandere fra vår korte beskrivelse av den amerikanske fundamentalismen innledningsvis. Man finner mange eksempler på argumentasjon, eller

---

⁵⁵Ellis, Op. Cit., s.22

⁵⁶En amerikansk fundamentalistisk institusjon

⁵⁷Koch bruker også begrepene 'occult subjection' og 'occult oppression'

⁵⁸Han skiller for eksempel mellom demonbesettelse i en vid og snever betydning. * **Sidereferanser fra boken***

⁵⁹Den klareste utlegningen av dette, Op. Cit. s.35-37

enklere stillingsmarkering i forhold til liberale teologer. I tittelforedraget, kalt *Demonology Past and Present*⁶⁰, begynner han med en historisk gjennomgang av det han her kaller 'demonism' hvor han blant annet låner terminologi fra antropologi og religionshistorie. Han sporer kort konseptet fra animisme og 'primitiv religion' via gresk klassisisme og senere hellenisme før han ser på 'demonisme' i Bibelens Gamle og Nye testamenter. Om Det gamle testamentet finner han det nødvendig å først gjøre det klart fra hvilket ståsted han selv nærmer seg det. "If one fails to start from the correct point, one will never find the key to understanding the Old Testament"⁶¹, sier han. Koch refererer deretter først utgangspunktet til de liberale teologene i skikkelse av den formkritiske skolen, som ser Det gamle testamentet som skrevet på grunnlag av orientalsk folkløse og mytologi. Disse har en demytologiserende tilnærming. Koch kunne ikke akseptere dette, selv som student, sier han, og videre "[...] I came to the conclusion that it was the theologians who needed demythologising and not the Old Testament!"⁶². Videre presenterer han det andre, dvs. sitt eget, ståsted; "[...] to accept the Bible as what it claims to be: the inspired Word of God."⁶³. Han siterer fra Det nye testamentet, samt Luther, som insisterer på Bibelen som guddommelig inspirert⁶⁴. Med dette har man et fast utgangspunkt sier han, og understreker at dette er ekstra viktig i forhold til det som angår det demoniske⁶⁵. Det er her verdt å merke seg at Koch vektlegger nettopp denne posisjoneringen i foredrag som hovedsaklig omhandler et mer avgrenset tema, demonologi. Det finnes flere eksempler på at han argumenterer mot liberal teologi, ofte indirekte, ved å argumentere *for* eget skriftsyn. Videre i historikken kommer vår egen tid, og dermed den liberale teologien som ofte benekter eksistensen av hierarkiet av engler, demoner og Satan selv⁶⁶. Mot noen liberale teologers forklaring om at NT gjenspeiler tidens mytologier, og dermed holder irrasjonelle konsepter om demoner som forklaring på sykdom og mentale problemer, henviser han også til bibelvers som han mener viser at evangeliene skjeller mellom mentale lidelser og demonbesettelse⁶⁷. Det finnes flere andre like klare formuleringer mot liberal teologi og demytologiserende tendenser i boken⁶⁸, og langt flere tilfeller der dette impliseres i andre sammenhenger. I en av Kochs anekdoter om demonutdrivelse, uttaler en av de besettende demonene at de har kommet for å bringe modernisme og liberalisme, og noen

---

60Ibid. s.22-52

61Ibid. s.26

62Ibid. s.26

63Ibid. s.26

642. Peter 1:21 og 2. Tim. 3:16

65Ibid. s.27

66Ibid. s.31

67Ibid. s.32 Han henviser til Matteus 4:24, Matteus 8:16 og Markus 1:32

68For eksempel Ibid. s.135-136

av demonene i samme gutt har forbindelse med kommunisme⁶⁹. Antimodernistiske trekk hos Koch viser seg også i hans utfall mot det han ser som begrensninger i sekulær medisin og psykologi. Argumentasjonen går langs noen av de samme linjene, hovedsakelig basert på at Bibelen er guddommelig inspirert, og derfor må leses som den er skrevet. Står det om Satan og demoniske makter i den hellige skriften så må dette tas bokstavelig. Hans fremste ankepunkt mot sekulær psykologi og medisin er det han anser som en mangel ved disse vitenskapene; nemlig at demonisk påvirkning og besettelse ikke aksepteres som diagnose. Ikke det at denne aksepten i seg selv ville hjelpe, for psykologi og medisin hjelper ikke de som lider under demonisk påvirkning. Som vi har sett mener Koch at kun Kristi makt kan helbrede disse. Vi skal ikke gå så mye nærmere inn på dette, men kritikken mot moderne medisinsk og psykologisk vitenskap er enda mer fremtredende i denne boken enn kritikken mot den liberale teologien. Dette kan nok ha sammenheng med foredragenes uttrykte mål. De skal tjene til å opplyse misjonærer, kristne rådgivere og terapeuter i konkrete møter med *okkult undertrykkelse*⁷⁰ og det demoniske i sitt virke.

Flere trekk ved Kochs demonologiske teorier som utlagt i samlingen, først og fremst det som angår *okkultisme* direkte, er vel så interessante for oss i forhold til antiokkult litteratur som de nevnte momentene som Ellis vektlegger. Vi skal kort se på hvordan Koch omtaler okkultisme, og konseptet 'okkult undertrykkelse'.

Et av foredragene er viet hovedsakelig det vi kunne kalle overnaturlige evner⁷¹. Han deler menneskelige evner inn i tre hovedkategorier; 'Natural Powers' (naturlige evner), 'Spiritual Gifts' (åndens gaver, eller 'karismata') og 'Mediumistic Powers' (mediumistiske evner). Den første kategorien er egenskaper alle mennesker har, og kan brukes i Guds eller Djevelens tjeneste⁷². De to siste kategoriene er det man kan kalle 'overnaturlige fenomener', og disse tilskriver han ulike opphav og moralsk verdi. Det er hva han sier om den sistnevnte gruppen som er mest interessant i denne sammenhengen, denne tilhører kategorien 'det okkulte'. En interessant kobling gjøres her mellom disse evnene og syndefallsberetningen fra Første mosebok⁷³. Koch henviser til parapsykologisk forskning som deler mediumistiske evner inn i to kategorier; 'psi-gamma' og 'psi-kappa'. Den første angår kunnskap, og inkluderer synskhet o.l. 'Psi-Kappa'-evner er mer aktive evner, som for eksempel telekinese. Han gjør den samme todelingen mellom makt og kunnskap for 'okkultisme'

69Ibid. s.144

70Min oversettelse av *occult suppression/ occult subjugation/ occult bondage*

71Ibid. s.53-73

72Ibid. s.59

73Ibid. s. 58-59

generelt i et annet foredrag⁷⁴. Koch trekker parallellen til syndefallsberetningen. Slangen lover menneskene at de skal bli som Gud og kjenne forskjellen på godt og ondt. På bakgrunn av todelingen fra parapsykologien sier Koch; “The whole range of mediumistic abilities is concerned with knowledge and power”⁷⁵. I kapittel 3 ser vi på den utstrakte bruken av paralleller til syndefallsberetningen i antiokkult litteratur.

Et sentralt punkt for Koch er å lære å skjelne mellom åndens gaver og mediumistiske evner. Som et eksempel nevner han *glossolalia*, eller tungetale, som kan forveksles med evnen okkult undertrykte og demonbesatte har til å snakke språk de ellers ikke har lært⁷⁶. Åndens gaver tilskrives som nevnt den Hellige Ånd fra kristen hellig skrift og teologi. Koch konstaterer at det finnes både teologer og parapsykologer som ser mediumistiske evner som helt nøytrale, men sier ut fra egen erfaring: “[...] mediumism is invariably of a demonic character.”⁷⁷. Det som følger er *spesielt* verdt å legge merke til i antiokkult sammenheng; “The reason for this may be that the devil always uses a natural disposition for mediumism as an open door for his own influence, [...]”⁷⁸. Bildet på okkult praksis, såvel som lære, som 'døråpnere' for demonisk innflytelse kommer vi til å møte igjen når vi ser på de antiokkulte kildene senere.

La oss kort se på hvordan mediumistiske evner demoniseres i foredraget, og deres kobling til kategorien 'det okkulte' hos Koch. Han sier Bibelen konsekvent assosierer mediumistiske evner med okkultisme, og nevner noen bibelsteder som eksempler. De oppstår gjennom arv (jfr. engrammer), via 'transferens', eller okkult eksperimentering⁷⁹. Okkult 'transferens' er her et begrep Koch bruker om en smitteeffekt for de som deltar eller er tilskuere til okkulte aktiviteter, det kan også skje med ikke-troende som er tilstede ved demonutdrivelser. Videre fungerer mediumistiske evner som en blokkering for en persons åndelige (dvs. kristne) liv⁸⁰. Dette er knyttet til et annet fenomen, nemlig 'resistance' (heretter 'resistans') som Koch tilskriver okkult undertrykkelse og demonisk påvirkning, 'Resistans' henviser til en avsmak hos demonbesatte og andre okkult påvirkede mennesker mot kristne symboler og hellig skrift. De mediumistiske evnene kan kureres ved bønn, nok et tegn for Koch på at det dreier seg om krefter som motsetter seg Gud⁸¹.

74Ibid. s.87

75Ibid. s.59

76Ibid. s.86 m. fl.

77Ibid. s.60-61

78Ibid. s.61

79Ibid. s.61-63

80Ibid. s.65

81Ibid. s.67

Konseptet 'okkult undertrykkelse' er sentralt i mye kristen antiokkultisme. Begrepet er hos Koch nærmest synonymt med det man trenger 'deliverance' fra, og som Ellis også bemerket, så har okkulte synder blitt et hovedelement i det nødvendige offentlige skriftemål eller vitnesbyrd i 'deliverance'-bevegelser. For Koch er dette et tema nært knyttet til mental helse, og hans egen virksomhet som kristen terapeut og demonutdriver. Et viktig poeng i flere av foredragene er at mange mentalpasienter og pasienter diagnostisert med alvorlige sinnslidelser egentlig lider av nettopp 'okkult undertrykkelse'. De er feildiagnostisert, og kan ikke hjelpes av sekulære terapi og medisin. Han nevner flere tegn på at noen er demonbesatte eller okkult undertrykte heller enn mentalt syke; de kan noen ganger snakke språk de ellers ikke har lært, de kan snakke med andre stemmer, ha kunnskap om ting som de ikke kan ha lært på vanlig vis, og når de kureres av kristne blir de friske umiddelbart, ikke etter lang tids behandling som er vanlig i psykiatri og psykoterapi. Okkultisme deles opp i de to nevnte blokkene kunnskap og makt, eller de fire kategoriene overtro, spådomskunst, magi og spiritisme. Kategorien 'overtro' gjelder ting som tabuer knyttet til nummeret 13, svarte katter osv. I tillegg bruker han den samme todelingen aktiv - passiv som med mediumistiske evner. Kochs 'okkultismebegrep' kan synes svært vidt, og svært mange vil ha hatt kontakt med deler av det, enten det gjelder ukebladenes horoskoper eller frykten for å passere under en stige.

Det er mer vi kunne se på hos Koch, slik som forholdet til det Koch ville kalle okkulte praksiser blant kristne troende, forestillinger om helligånden, eller konseptet 'deliverance'. Her er det derimot mye som har opphav andre steder enn Koch og den moderne demonologien, og som heller ikke har hatt like tydelig og direkte innflytelse på den senere antiokkulte litteraturen. Koch har også noe å si om kosmologi mer generelt, men dette siste er det en annen demonolog som sier mer om; Merill F. Unger.

1.3.1 Merill F. Unger – moderne ”bibelsk” demonologi

Jeg vil ikke gi en like detaljert gjennomgang av Ungers demonologi. Selv om referanser til Unger forekommer i den antiokkulte litteraturen, forekommer de ikke like ofte som referanser til Koch. Vi har dessuten fremstillingen av Koch å referere til i hvor det forekommer klare paralleller. Unger er kanskje bedre kjent for teologiske lærebøker om mindre esoteriske temaer enn demonologi. Valget av kilde hos Unger har falt på hans *Biblical Demonology – A Study of Spiritual Forces at Work Today* (1963). Dette er et mer tradisjonelt demonologisk verk, med en utlegning av et kosmisk hierarki fra Gud og de gode englene på den ene siden til Djevelen og hans demoner og falne engler på den andre. Unger bruker Bibelen og teologisk tradisjon som kilder til å konstruere sitt åndelige verdensbilde med

spesiell vekt på forståelse av det demoniske. Unger lar også sin demonologi tjene som utgangspunkt for angrep på magisk praksis⁸², og for utlegninger av en eskatologi⁸³. Unger begynner boken med å argumentere for en bokstavlig lesning av Bibelen.

Det største problemet for Unger når det gjelder demonologi er ikke alle punktene der Bibelen er mangelfull eller uklar i forhold til temaet, men hvordan den tolkes⁸⁴. Han ser sekulær skepsis, kalt 'ultra-rationalism', som et like stort problem som det han kaller 'ultra-emotionalism'. For Unger som for Koch er Bibelen det eneste fruktbare utgangspunktet å nærme seg demonologi og det overnaturlige fra. Det overnaturlige eksisterer utenfor lovene i det fysiske universet, og er ikke et felt som kan undersøkes med eksperimentell vitenskap⁸⁵. Heller ikke religionsviteren, som undersøker det demoniske med utgangspunkt i at det er en form for overtro, kan komme noe lenger enn en katalogisering av fakta. "The moment he attempts more, he steps on territory where he is totally unqualified to act, since in ruling out the supernatural, he substantially rejects the testimony of Biblical demonology, which is based on the supernatural and furnishes the only true criteria for understanding and evaluating the diverse and perplexing phenomena encountered in this field⁸⁶." Som Koch, i sin tredeling av menneskelige egenskaper, skjelner Unger mellom det naturlige og det overnaturlige som kategorier og insisterer på eksistensen av det overnaturlige med begrunnelse i Bibelen. Demonologi som felt bør også overlates til de med et bibelsk utgangspunkt fordi det angår 'det onde', uten ledelse og beskyttelse fra Guds Ånd er man et mulig offer for forførende ånder og 'doctrines of demons'⁸⁷. Med begrepet 'doctrines of demons' henviser han til 1. Timoteus 4:1, i den norske bibeloversettelsen fra 1978 er dette 'lærdommer som stammer fra onde makter'. Henvisningen til skriftstedet brukes i flere av de antiokkulte kildene.

Den første delen av boken er argumentasjon for fortreffeligheten til 'bibelsk demonologi'⁸⁸. Han går kort gjennom demonologi, det vil si oppfatninger om det demoniske, i ulike former for religion og til ulike tider, og viser hvorfor han ser disse som feilaktige eller underlegne den 'bibelske demonologien' han selv forfekter. Han veksler her mellom å hevde at et gitt standpunkt er ulogisk og argumentasjon som går på at noe motsier den kristne hellige skrift. Vi har vært inne på argumentasjon mot 'ultra-rasjonalisme'. Unger argumenterer også

82Unger, Merrill F.; *Biblical Demonology – A Study of the Spiritual Forces at Work Today* (1963), spesielt s.107-164. Termene 'sorcery', 'divination', 'necromancy' og 'magic' opptrer opptil flere ganger, mens 'occult' eller 'occultism' så å si ikke blir nevnt.

83Op.Cit.; spesielt s.181-213

84Ibid. s.2-8

85Ibid. s.6

86Ibid. s.6-7

87Ibid. s.7

88Ibid. s.1-34

mot det han kaller 'ultra-emosjonalisme' som utgangspunkt for en demonologi. Han nevner at Bibelen baserer seg på eksistensen av 'det overnaturlige' og at skepsis dermed ikke er et godt utgangspunkt, men kritiserer også det motsatte. Mangelen på tilgang til sann guddommelig åpenbaring rundt temaet, samt en ukritisk eller godtroende holdning har på sin side ført til ekstravagante former for 'populær-demonologi'. Jeg baserer meg her på underkapittelet *The Problem of the Prevalence of Superstition* (s.3-6), hvor han oppsummerer denne argumentasjonen, som ellers går igjen flere steder i teksten. Oppblomstring av ekstravagante former for demonologi mener han har skjedd også blant lærde jøder og kristne. Jødisk demonologi i Det gamle testamentet ser Unger som høyverdig, mens den på Jesu tid var degenerert i rabbiniske spekulasjoner. Det Nye Testamentet har også en høyverdig demonologi, mens senere heksebrenning og enkelte praksiser i den Romersk-katolske kirken ses som nok en degenerasjon. I kulturer helt avskåret fra den jøde-kristne tradisjonen har frykten for demoner ført til demoniske religioner. “Grotesque superstitions and bizarre rites connected with demon worship are practically endless in their variety.⁸⁹”, sier han. Genesis (1. mosebok) ser han som utgangspunktet for all senere demonologi, og som en tradisjon hele menneskeheten delte i begynnelsen⁹⁰. Det er altså et konsept om degenerasjon av religion der hvor det falne mennesket er avskåret fra åpenbaringen, som utlegges av Unger⁹¹.

Etter å ha argumentert for 'bibelsk demonologi' fremfor andre innfallsvinkler, og derigjennom også sitt skriftsyn, kommer Ungers svært tradisjonelle teologiske utlegning av en demonologi. Han bruker Bibelen og teologisk tradisjon til å finne svar på spørsmål om demonenes opprinnelse og natur, deres skjebne ved historiens ende og demonbesettelse. Denne delen av boken er ikke så aktuell i vår sammenheng, men vi skal likevel se på et par momenter herfra.

Unger finner som nevnt sine beviser for eksistensen av demoner i Bibelens Gamle og Nye testamenter. Han fremlegger også beviser hvor han appellerer til menneskelig erfaring. Naturlige plager som sykdom, parasitter og uår kan leses som illustrasjoner på ondskapen i den åndelige verden, siden skaperen har et etisk mål for hele skaperverket⁹². Han finner også argumenter i menneskenaturen, i det han kaller en praktisk talt universell tro på demoniske

---

⁸⁹Ibid. s.5

⁹⁰Ibid. s.17-20

⁹¹Unger formulerer et sted (ibid. s.12-13) klart at en evolusjonisme som mener utviklingen av religion går fra et lavere til et høyere nivå ikke stemmer overens med Bibelen eller med fakta fra komparativ religionsvitenskap. Se også bl.a. ibid. s.109, hvor han snakker om magi, og sier at med bakgrunn i Bibelen kommer man til den konklusjonen at alle religioner “[...] are due to a primitive revelation, the false being corruptions of the true.”

⁹²Ibid. s.37

krefter i ulike kulturer til alle tider⁹³. Han vil ikke se det som overtro, slik skeptikere gjør, men sier at “[...] a causeless effect is bad logic, and worse theology.”⁹⁴ Menneskelig trang til synd, selvdestruksjon og onde gjerninger tar han også som et tegn på eksistensen av demoniske krefter. “The burden of proof, therefore, rests upon skeptics that invisible personalities have not a share in almost every crime that men commit.”⁹⁵

Denne formen for argumentasjon der han først kritiserer sekulære og liberalteologiske synspunkter for så å presentere sitt eget kjenner vi igjen fra Koch. Etter å ha argumentert for eksistensen av demoner går han i gang med tradisjonelle teologiske diskusjoner om hva demoner er, hvor de stammer fra, og deres skjebne i endetiden⁹⁶. Her benytter han samme struktur med først å presentere flere teorier som han kritiserer⁹⁷, før han ender opp med å presentere det han ser som det *bibelske* (Unger bruker adjektivet 'scriptural') synet; at demoner er falne engler⁹⁸. Interessante elementer fra en tradisjonell teologisk kosmologi kommer til uttrykk her. Satan og hans demoner opererer fritt i de 'to første himler', men ikke i 'den tredje himmel', eller “himmelenes himmel”⁹⁹. Her skal han være “herskeren i luftens rike”¹⁰⁰, inntil demonenes rolle utspilles i endetiden. Han skiller også mellom falne engler som er fri, og falne engler som er fanget i Tartarus¹⁰¹. Den endelige kilden til Ungers demonologi er hans skriftsyn, og dette siste skillet er et av flere grep han gjør for å presentere Bibelen entydig og konsekvent på dette feltet. Det formelig hagler med bibelsitater i boken på så godt som hver eneste side. Videre om demonene, er de rent åndelige vesener, med fri vilje og overmenneskelig intellekt, ikke synlige for menneskeøyne, hevet over naturens lover og alltid av ond moralsk natur¹⁰². De holder til i 'avgrunnen' (eng. 'the abyss'), som er forskjellig fra Hades, Tartarus eller ildsjøen som de skal kastes i på dommens dag¹⁰³. Det er ikke hensiktsmessig å gå noe nærmere inn på detaljene her, og vi skal nøye oss med å konstatere at Unger gir uttrykk for en konsekvent og sammensatt kosmologi, et hierarki og en historieforståelse basert på tradisjonelle kristne mytologiske konsepter. Han deltar slik i en moderne form av en tradisjonell demonologisk diskurs innenfor teologien.

93Ibid. s.38-40

94Ibid. s.39

95Ibid. s.40

96Ibid. s.41-76

97Teorien om demoner som åndeentiteter fra en preadamittisk jord (Ibid. s.42-45). Avkom etter engler og kvinner fra før syndefloden/Ibid. s.45-52).

98Ibid. s.52

99 En henvisning til 2. Korinterbrev 12:2.

100Fra Efeserbrevet 2:2, Unger siterer fra KJV, hvor det står “prince of the power of the air.”.

101Ibid. s.53

102Ibid. s.62-68

103Ibid. s.71 og 74-76

Den siste delen av *Biblical Demonology* er mer interessant i denne sammenhengen. Her skriver han om demonologi sett i forhold til magi, kjetteri, verdslige styresett og eskatologi. Et viktig poeng for Unger ser ut til å være magi som en form for idolatri, avgudsdyrkelse¹⁰⁴. Det er kanskje derfor han tidlig i sin fremstilling gjør et skille mellom 'personlig' og 'upersonlig' magi. Magi har ingen plass i sann religion, og fra skriften mener han å kunne lese at alle religioner skyldes en 'primitiv åpenbaring', hvor de falske er korrumperte utgaver av den sanne. "The connection between magic and religion is very arresting."¹⁰⁵, sammenhengen mellom magi og religion er *avslørende*. Han skiller som nevnt mellom en personlig og en upersonlig magi. Den siste har liten sammenheng med religion, mens den første involverer intelligente personlige makter. Og i det Unger kaller 'dets høyere former' går den personlige magien over i religion. Han erklærer at magi ikke har noen plass i sann religion.

Unger deler opp sin behandling av emnet i tre blokker; magi, divinasjon og nekromanti, som får hver sine kapitler i boken. Alle disse tre praksiser tillegges samme moralske verdi, og karakteriseres som hedenske. Magi defineres som 'kunsten å skape resultater utover normale menneskelige evner gjennom hjelp fra overnaturlige makter'¹⁰⁶. Disse maktene er alltid onde. Videre dreier det seg om magi i de tilfellene hvor bønn rettes mot andre enn Gud eller Jesus. Med dette blir bønnen *forurensset* av magi, og opphører å være 'genuin' bønn¹⁰⁷. I Ungers resonnement karakteriseres magi som noe 'falskt' parallelt med 'falsk religion', og som en 'forurensning'. Bruken av begrepet 'forurensning' kan forstås i sammenheng med Ungers konsept om 1. moseboks myter som del av en opprinnelig sann åpenbaring, med en kontinuerlig degenerasjon deretter.

De tre kapitlene om magi, divinasjon og nekromanti følger alle det samme mønsteret; først kommer en forklaring av hva begrepet innebærer, inkludert moralsk status, og deretter en opplisting av fordømmelse og omtale av fenomenet fra henholdsvis Det gamle testamentet og Det nye. Begrepene 'okkult' og 'okkultisme' benyttes også i disse fremstillingene, men gis ikke noen egne definisjoner. 'Okkultisme' brukes blant annet om aktivitetene til kongen Manasse i Det gamle testamentet (2. kongebok 21:4-6), og om kunstene til faraoens prester¹⁰⁸. Unger mener det er snakk om reelle krefter, og deres opphav identifiseres som Satan. Magien i Bibelen, sier Unger, er uttrykk for samme form for "[...] mighty demonstrations of demon

---

104Ibid. s.111

105Ibid. s.109

106Ibid. s.108

107"The moment prayer or other religious exercise is directed to any other -deities, angels, demons, or saints, it loses its genuine character and becomes tinged and contaminated with magic." (Ibid. s.109)

108Ibid. s.111 og 112

power[...]”¹⁰⁹” som finnes i spiritisme i moderne tid. Okkultisme som begrep hos Unger brukes til å karakterisere ulike fenomener heller enn som navn på en enhetlig størrelse, og ser ut til å ha en 'farlig' valør som ikke utlegges eksplisitt. Det forventes at leseren deler konnotasjoner til begrepet med ham som han ikke behøver å presisere. I motsetning til magi, divinasjon og nekromanti, som defineres og forklares som uforenelige med 'sann religion', får 'okkultisme' ingen egen forklaring og tillegges ikke eksplisitt egenskaper. Begrepet brukes gjennomgående til å karakterisere de tre nevnte blokkene av idolatri.

Unger definerer divinasjon som kunsten å motta hemmelig eller illegitim kunnskap om fremtiden gjennom metoder som ikke er sanksjonert av Gud. Han deler divinasjon inn i to blokker tilsvarende de vi så for magi, nemlig 'kunstig divinasjon' (også kalt 'augury') og 'inspirert divinasjon'¹¹⁰. Den første av dem dreier seg om tolkning av tegn og jærtegn mens den inspirerte formen utgjøres av ulike former for medium-aktivitet der man mottar informasjon fra onde ånder eller demoner¹¹¹. Astrologi nevnes som et eksempel i den siste gruppen, begrunnet med at man tillegger personlighet til himmellegemer¹¹². Videre er divinasjon en underkategori av magi. Her finner vi igjen et bilde fra Koch, i det Unger forklarer forholdet mellom magi og divinasjon som det samme som mellom mirakel og profeti, det dreier seg om makt og kunnskap. Forskjellen mellom divinasjon og magi på den ene siden og profeti og mirakel på den andre ligger i deres opphav, det ene begrepsparet er av demonisk natur, det andre er guddommelig¹¹³.

Nekromanti definerer han som en del av det større feltet divinasjon. Han begrunner den særskilte behandlingen av temaet med stor utbredthet historisk, og videre; “[...] its present-day appearance in the modern spiritualistic revival, entitle it to an important place of special consideration by itself.”¹¹⁴ Nekromanti ser han som en form for divinasjon der man får informasjon fra personlige åndevesener, disse er demoner som etterligner avdøde¹¹⁵. Unger argumenterer for at Bibelens nekromanti og moderne spiritisme er det samme. Han bruker konsekvent ordene 'medium' og 'spiritisme' når han refererer til fortellingen om Saul og trollkvinnen i Endor¹¹⁶. Historien nevnes som et eksempel som viser at om demonene ikke

---

109Ibid. s.112

110Min oversettelse av begrepet 'inspirational divination'.

111Ibid. s.119

112Ibid. s.120

113Ibid. s.121

114Ibid. s.143

115Ibid. s.148, s.150 m.fl

1161. Sam. 28, omhandlet i Unger, Op.Cit. s.148-152.

kan fremskaffe de avdøde, så kan guddommen det; i dette tilfellet profeten Samuel¹¹⁷.

Identifikasjonen mellom det bibelske uttrykket nekromanti og moderne spiritisme er absolutt hos Unger. Han sier; “The distinguishing feature of modern spiritism, frequently misnamed «spiritualism» is its purported intercourse with the spirits of the dead. In this, it is identical with ancient necromancy.”¹¹⁸ Her tar han forbehold, noe som vi skal se ikke er uvanlig i antiokkult litteratur, og sier at mye moderne spiritisme er svindel, men at man også mottar ekte kommunikasjon fra ånder. Å ta slike forbehold er en tilpasning til moderniteten, hvor tro på åndekommunikasjon ofte ses på som overtro. I den antiokkulte litteraturen er forbeholdet oftest brukt formulaisk, og forekommer forut for uttalelser om 'okkulte' praksisers effektivitet og lignende. Nekromanti er til sist en samlebetegnelse for Unger for “[...] all the phenomena involving actual traffic with evil spirits, whether purporting to come from the spirits of the dead or not”¹¹⁹[...].”

Et annet viktig poeng for Unger som det er verdt å legge merke til, er at når man taler om nekromanti eller spiritisme så dreier det seg ikke om en reell kommunikasjon med åndene til avdøde personer, men om kontakt med demoner som utgir seg for å være døde mennesker. Spiritistmedier er kontrollert av demoner når de er i transe¹²⁰. I utlegningen av 'doktrinene' i moderne spiritisme sammenligner han dette med kristen dogmatikk, og legger vekt på punkter der spiritismen strider mot kristendommen. Spiritismen fremstilles som et enhetlig system med egne doktriner; de benekter syndefallet, Bibelen som guddommelig inspirert og eksistensen av Helvete. Spiritismen fremstilles videre som åpent fiendtlig innstilt til kristendommen, og betegnes som en 'cult'¹²¹. Unger ser ett lyspunkt med spiritismen i å gjøre mennesker i en materialistisk tidsalder oppmerksomme på det åndelige, “[...] yet that it is a pagan, anti-Christian heresy, characterized by the most direct demonic deception, is thoroughly obvious.”¹²² Dette er konklusjonen på hans kapittel om nekromanti, og viser det implisitte budskapet i identifikasjonen av spiritisme som nekromanti uttrykt i klartekst.

Det er som man kan se tydelige forskjeller i disse to eksemplene på moderne demonologisk tenkning. Koch fokuserer på praksis, i form av terapeutisk demonutdrivelse, og

---

¹¹⁷ Unger bruker også her tid på å fjerne inkonsekvens og uklarheter i Bibelen i forhold til sitt verdensbilde. Samuel beskrives som å stige opp av jorden, og Unger finner det nødvendig å forklare at Paradiset før Jesu gjenoppstandelse befant seg i underverdenen, mens det nå er i den Tredje himmel (Ibid. s.152).

¹¹⁸Ibid. s.157

¹¹⁹Ibid. s.158

¹²⁰Ibid. s.162

¹²¹Ibid. s.163

¹²²Ibid. s.164

står dermed kanskje mer tydelig plassert i en moderne kontekst enn Unger. Både Koch og Unger har likevel det til felles at de deltar i en moderne demonologisk diskurs innenfor fundamentalistiske kristne miljøer i USA, og begge har slik vært med å legge premisser for den antiokkulte litteraturen for øvrig.

Kapittel 2. – Anti-okkult litteratur, presentasjon av noen primærkilder

2.1 Noen konkrete eksempler

Jeg har valgt å presentere fire utvalgte bøker her. Jeg har valgt disse fire fordi de kan sies å være representative for ulike typer antiokkulte bøker. Den typen antiokkult bok som mangler blant disse fire er hva jeg velger å kalle en *kultguide*, det vil si en bok som skjematisk tar for seg religiøse retninger en for en og vurderer disse ut fra Bibelen og evangelisk dogmatikk. Det ville være vanskelig å skrive et sammendrag av noe slikt. I neste kapittel kommer jeg med en mulig typologi av antiokkult litteratur, og jeg vil si litt mer om kjennetegnene ved en *kultguide* der. Jeg har benyttet meg av flere kilder enn disse fire bøkene, og den følgende presentasjonen bør gi et inntrykk av hvordan antiokkult litteratur konkret kan fortone seg. Tidsmessig er to av bøkene som her presenteres fra åttitallet og to fra nittitallet. Constance Cumbey's *Hidden Dangers* som jeg presenterer først har tjent som forbilde for mye av litteraturen som har kommet senere, og er en av de første antiokkulte bøkene som spesifikt tar for seg New Age. Jeg går nærmere inn på detaljene og forfatterens argumentasjon i senere kapitler. De enkelte forfatterens presentasjon og kritikk av elementer av New Age-tenkning kommer vi nærmere inn på i del II. En nærmere analyse av begrepsbruk og retorikk kommer også i del II og del III. Her skal vi nøye oss med å tegne et grovt omriss av kildene og hvilke momenter de enkelte forfatterne vektlegger. Her vil idiosynkratiske trekk ved hver enkelt av kildene komme fram, noe som forhåpentligvis vil hjelpe leseren til å ikke få et falskt bilde av større enhet i materialet enn hva faktisk er tilfelle.

2.1.1 Constance Cumbey; *The Hidden Dangers of the Rainbow* (1983)

Constance Cumbey's *Hidden Dangers* fra 1983 er som nevnt blant de første antiokkulte bøkene som tar for seg New Age-bevegelsen, og den skulle få stor innflytelse på den antiokkulte litteraturen som fulgte. Cumbey bruker mye plass på å fremlegge informasjon om bevegelsen hun beskriver. I sum konstruerer hun et bilde av en stor, enhetlig bevegelse, og en skjult konspirasjon satt i forbindelse med visjonene fra Johannes åpenbaring og evangelisk eskatologi.

Hun begynner med å sitere en helsides annonse som stod på trykk i flere store aviser verden rundt for Tarasentrene (frontet av Benjamin Creme) i 1982, med overskriften "THE CHRIST

IS NOW HERE". Annonsen omtaler en kristusskikkelse, Maitreya, som har kommet som en lærer som skal hjelpe menneskeheten skape en ny verden. Med utgangspunkt i denne fremlegger Cumbey i kortform sitt bilde av New Age; en bevegelse som hun hevder tilber Lucifer som en guddom, deler tankegods med nazismen, og som utgjør et verdensomspennende nettverk med planer om en Ny Verdensorden (New World Order)¹. Cumbeys uttalte mål med boken formulerer hun slik: "The purpose of this book is to inform the unsuspecting of the events that may lie ahead and of the persons and organizations helping to manipulate them. More importantly, it is about «strengthening the weak hands and confirming the feeble knees,» with the help of God, so that we «might be counted worthy» to stand the things that must come upon the earth if all is to be fulfilled as written²". Hun vil med andre ord informere, advare og forberede de troende på det som skal komme, her er hentydningen til apokalypsen klar. Boken kan deles inn i tre deler³; den første oppsummerer alt Cumbey vil utdype senere i fremstillingen og forklarer hvorfor hun mener temaet er viktig (Kap. 1-3), andre del gir et overblikk over New Age-lære og bevegelsen generelt (Kap. 4-10), og siste del handler om hvordan New Age påvirker omverdenen, organiserer seg og rekrutterer medlemmer (Kap. 10-12), til sist kommer et kapittel som maner de troende til handling (Kap. 13). Underbygningen av Cumbeys konspirasjonsteori, hvor New Age omtales som en samlet og enhetlig bevegelse, gjennomsyrrer det hele.

Hennes fortelling om hvordan og hvorfor hun tok på seg oppgaven med å advare de kristne mot New Age, og *New Ages Plan for en Ny verdensorden* begynner med anekdoter hvor hun oppdager litteratur både i religiøse og kristne bokhandler, som for henne så ut til å bruke et ensartet vokabular og stå for en lignende politisk plattform. Hun begynte å undersøke litteraturen, og kunne etter hvert også identifisere New Age-materiale selv i fundamentalistiske publikasjoner. Hun begynte å mistenke at dette dreide seg om en alvorlig apostasi⁴. Etter hvert oppfattet Cumbey at New Age måtte være identisk med den store apostasien som er omtalt i de bibelske profetiene om de siste tider, og som Antikrists egen religion⁵.

Etter oppsummeringen begynner hun sin beskrivelse av NA med en kort historikk. Her identifiseres praktisk talt New Age-bevegelsen som helhet med Teosofisk selskap og dets

---

¹Ibid., s.16-17

²Ibid. s.18

³Dette er min inndeling, ikke Cumbeys.

⁴Ibid. s.26-27

⁵Hun sier for eksempel et sted at; "It is the contention of this writer, that for the first time since John penned his words, there is a viable movement – that truly meets the scriptural requirements for the antichrist and the political movement that will bring him on the world scene." Ibid. s.39

nærmeste avleggere⁶. Hun slår fast at Teosofisk selskaps mål om enhet mellom alle religioner ikke gjelder de monoteistiske, og omtaler også et "teosofisk hat mot kristendommen"(s.45). Hun identifiserer teosofenes åndelige mestere av det "Hvite Brorskap" som demoner (s.46), og påpeker bl.a. at TSs tidsskrift lenge het *Lucifer*, hun omtaler Krishnamurti som Teosofisk selskaps kandidat til Antikrist (s.47) før en rask gjennomgang av deler av Teosofisk selskaps tidlige historie. Mest vekt legges på perioden med Alice Bailey som leder. Bailey fremstilles i Cumbeys bok som forfatter av skrifter som hele New Age-bevegelsen senere er organisert etter, og hvis instruksjoner følges til punkt og prikke⁷. Cumbey legger også stor vekt på en høy grad av hemmelighold innen bevegelsen, og nevner 1975 som et spesielt år som TS sine åndelige mestere fastsatte når "[...]hitherto secret teachings about the «New Age Christ» and «Hierarchy» could be publically disseminated by all available media(s.50)". Alice Baileys betydning understrekes også i uttalelser som; "Her disciples are now on the last stages of the New Age scheme to take the world for Lucifer"(s.50). Ordet disipler henviser her til New Age-bevegelsen som helhet, noe som tjener til å forsterke inntrykket av en stor og samlet bevegelse. Den siste delen av hennes historikk, fra 60-tallet og fremover, nevner et par nyåndelige ledere som har bakgrunn fra eller har vært tydelig inspirert av Teosofisk selskap, Findhornsamfunnet omtales som New Ages utgave av Vatikanet⁸. David Spangler og Marilyn Ferguson⁹ er blant de som får spesiell omtale. Hun hevder at Spangler m.fl. begynte sitt offentlige virke i 1975, og at Marilyn Ferguson også begynte å publisere sitt tidsskrift *Brain Mind Bulletin* dette året. Året 1975 blir ettertrykkelig etablert som bevegelsens "Coming Out"-tidspunkt.

Etter historikken følger en mer utdypende karakteristikk av New Age.

De viktigste punktene hos Cumbey kan oppsummeres slik: (Inndelingen i punkter kunne godt vært annerledes, og en del av disse flyter over i hverandre)

- Det finnes en enhetlig bevegelse kalt New Age, organisert etter mønster av skrifter av Alice Bailey og George Orwell.¹⁰
- New Age har, i motsetning til vanlige oppfatninger av bevegelsen, et lettgjenkjennelig sett

---

⁶Hun nevner også bevegelsen er langt eldre enn som så (s. 41), men spesifiserer ikke dette noe nærmere, i motsetning til hva en del andre antiokkulte forfattere gjør. (Se spesielt omtale av Dave Hunt og Texe Marrs)

⁷Ibid. s.50 "Comparing the Bailey teachings with the state of the Movement and its constituent organizations, it is clear that her instructions have been followed meticulously. Se også s.54, m.fl.

⁸s.51

⁹Forfatter av *The Aquarian Conspiracy*

¹⁰Ibid. s.50, 54, 121, 125,

dogmer. Dette inkluderer guddommeliggjøring av mennesket, evolusjonisme¹¹, troen på en "God of Forces"¹² - en upersonlig kraft, og tro på reinkarnasjon.

- Maitreya, som beskrevet først og fremst av Benjamin Creme og Tarasentrene, er New Ages messias. Maitreya er identisk med Antikrist¹³. New Agere tilber også andre guder og ånder som Cumbey identifiserer med Satan/Lucifer og hans demoner¹⁴. Lucifer og antikrist fremstilles av og til som gode innen New Age¹⁵, og enkelte New Agere innrømmer endog at de tilber ham.
- Bevegelsen er preget av hemmelighold, og kommuniserer gjennom kompliserte koder¹⁶. New Age litteratur kan gjenkjennes gjennom bruk av bestemte kodeord¹⁷. De som er lavest i hierarkiet eller som står utenfor har få sjanser til å gjennomskue konspirasjonen.
- New Age har en politisk agenda, *The Plan*, og ønsker å opprette en overnasjonal regjering styrt av Antikrist, som i New Age kalles Maitreya. De er allierte med krefter i FN og miljøbevegelsen, og vil innføre en obligatorisk internasjonal religion, matvarefordelingsprogrammer, en pengeløs økonomi mm. *The Plan* samsvarer med det Bibelens profetier om Antikrist forteller. Planens mål inkluderer oppløsning av nasjonalstatene og global politisk kontroll¹⁸.
- New Age har i følge Cumbey ideologiske likhetstrekk med Nazismen, som også var en form for okkultisme. Hitler var okkultist. Her henviser hun blant annet til den teosofiske læren om rotraser og hevder at New Age er antisemittisk. En del av *The Plan* går ut på å rydde kristne og jøder fra jordens overflate.¹⁹ Sammenligningen med Nazisme vies mye plass i boken, og gjentas stadig i teksten.
- Limet som binder tilhengerne sammen er et behov for mystikk og religiøse erfaringer²⁰, som i New Age har forrang for åpenbaring²¹. Ulike *psycho-technologies* (religiøse praksiser) benyttes i tillegg til narkotika til å oppnå slike erfaringer²². De endrede bevissthetstilstandene gjør det lettere for demoner å slippe til for å påvirke.
- Mange tilhengere blir uforvarende med i bevegelsen uten å vite hva den *egentlig* består i.

---

¹¹Ibid. s.66

¹²Ibid. Spesielt s.31., se også ss.

¹³Ibid. s.1-25,

¹⁴Hun sier i klartekst "The Movement worships pagan deities from Pan to Buddha and Shiva. They even worship Lucifer himself." Ibid. s.41

¹⁵Ibid. s.34, se også Kapittel 10, *A New Age of Satanism?* (s.136-143)

¹⁶Ibid. s.61, 65,

¹⁷Ibid. s.28

¹⁸Ibid. Spesielt s.62-63,, se også ss. 41,

¹⁹Ibid. s.68-69, s.73, s.99-120, med flere

²⁰Ibid s.129

²¹Ibid. s.29,

²²Ibid. s.127-128

Bevegelsen har infiltrert eller startet organisasjoner som på overflaten står for gode saker som bekjempelse av fattigdom i den tredje verden, miljøvern og nedrustning²³. Man benytter også ulike former for *mind control* på tilhengere²⁴.

- Konspirasjonen har infiltrert deler av kristendommen.
- Initiasjon og praksis danner basis for New Age "frelse"²⁵. David Spanglers luciferiske initiasjon er noe alle mennesker må igjennom den dagen Antikrist styrer i verden.

Hennes fremstilling av bevegelsen legger vekt på at den er enhetlig og samlet, og hun identifiserer klart New Age med Antikrists kommende religion²⁶. Boken som helhet fremstår som argumentasjon for denne identifikasjonen.

Fremstillingen er preget av gjentakelser, der det samme momentet legges frem ved hjelp av stadig nye anekdoter, sitater, og sammenligninger mellom det hun omtaler som New Age-litteratur og Bibelen. Det er konservativ evangelisk teologi sammen med Johannes åpenbaring og forestillinger om "trengselstiden" og Antikrist som danner rammene for fremstillingen av New Age. Et detaljert skjema i kapittelet som omhandler "New Age og profeti", viser punkt for punkt sitater fra Bibelen og hvordan dette er oppfylt, eller ligner på noe som er sagt eller skrevet innenfor den New Age-bevegelsen hun beskriver²⁷.

Konspirasjonsteorien er sentral, og fremleggelser av New Ages infiltrasjon av sekulære så vel som kristne og jødiske organisasjoner og institusjoner understrekes og gjentas.

2.2.2 **Texe Marrs; *Dark Secrets of the New Age – Satan's Plan for a One World Religion*** (1999), (opprinnelig publisert 1987)

Dark Secrets er også en antiokkult bok der vekten ligger på å avdekke en New Age-konspirasjon, og vise hvordan denne stemmer overens med evangelikalske oppfatninger om Antikrist og endetiden. Utgangspunktet til Marrs er at han mener Bibelen taler om Satans plan for en kommende "One World Religion" og "One World Government". Videre, at en av denne *Planens* øverste prioriteter er å bli kvitt de kristne, fordi bare de rettroende kan stå i mot den²⁸.

I likhet med Cumbey er Marrs mest av alt opptatt av *Planen*, og han gir i likhet med Cumbey et bilde av New Age som en sammenhengende bevegelse med sine egne dogmer,

---

²³Ibid. s.40, 133-135

²⁴Ibid s. 61, s 94-96,

²⁵Se bl.a. s. 67, s 89

²⁶Ibid. s.33, 39, 57

²⁷Ibid. s.77-83

²⁸Texe Marrs, *Dark Secrets of the New Age* (1999), innledningen - s.vii-x

hellige skrifter, religiøse ledere og frelserskikkelser.

Boken er langt løsere strukturert enn *Hidden Dangers*. Marrs begynner med en oppsummering av sin utgave av *Planen*²⁹, deretter går det meste av boken ut på å legge ut om denne i større detalj. Sist i boken kommer et kapittel der han advarer mot det han ser på som en apostasi innenfor de kristne kirkene³⁰ og et kort kapittel om det jeg i det følgende kaller *kontaminasjon*, det vil si okkult-/satanisk påvirkning gjennom ulike populærkulturelle produkter og musikk. Her er Marrs spesielt opptatt av populærkultur beregnet på barn³¹. Til slutt serverer han en tilstandsbeskrivelse og en oppfordring til kristne om å handle³². Mangel på struktur i boken kunne gjøre et rent sammendrag noe uoversiktlig, så jeg har valgt å først si noe om hva Marrs sier om *Planen*, og deretter hva han sier om forhistorien til New Age, og hans bilde av New Age som religion.

Planen hos Marrs ligner den som Cumbey skriver om. Han begynner med å oppsummere *Planen* i 13 punkter satt sammen av Satan selv, han skriver; "To bring this prophesied anti-God religious system to reality in the last days, Satan has concocted a thirteen-point Master Plan, called simply The Plan by New Age leaders.³³". Hovedinnholdet i de 13 punktene han lister opp er som følger³⁴ (Min sammenfatning, svært forkortet):

Hovedmålet er å etablere en obligatorisk verdensomspennende religion, og ett verdensomspennende politisk system. New Ages religion er en revitalisering av Babylons religiøse system, som var preget av mysteriekulter, trolldom, okkultisme og alskens umoral. Planen fullbyrdes når New Ages Messias, som er identisk med Antikrist, kommer for å ta over den nye religionen og det nye politiske systemet.

New Age-bevegelsen vil spre propaganda i skolen og ellers infiltrere alle deler av samfunnet. De vil forføre mennesker ved å fortelle at mennesket er guddommelig, og benekte at Jesus er Gud eller Kristus. Kristendommen skal undergraves og New Age vil prøve å få folk til å forlate troen. De kristne som ikke vil omvendes kommer til å bli tilintetgjort.

Marrs har, i likhet med Cumbey, Maitreya som navn på New Ages kommende messiasskikkelse, også han tar her utgangspunkt i Benjamin Creme og Tara-sentrenes

---

²⁹Ibid. s.11-23

³⁰Ibid. s.204-228

³¹Ibid. s.229-247

³²Ibid. s.248-266

³³Ibid. s.16

³⁴Ibid. s.16-17

reklamekampanje fra 1982, samt en tilsvarende fra 1987³⁵. Hans identifikasjon av Maitreya som Antikrist er absolutt; "Christians who have studied Scripture can easily identify Lord Maitreya, the New Age Messiah. He is none other than the Antichrist, the Beast with the number 666."³⁶

I en kortfattet oppsummering av *Planen* sier Marrs: "Clearly, The Plan is to create a world order in which not only churches and religions but all of society will be controlled by Lord Maitreya – the Antichrist – and his demonic spirit guides". Kjente motstandere for det kristne høyre i USA manes også frem i argumentasjonen, Tara-sentrene har sagt at den kommende verdensregjeringen vil være sosialistisk, og dessuten vil de nasjonalisme og patriotisme til livs³⁷.

Marrs påpeker at New Age ledere ser FN som en god begynnelse for dette fremtidige verdensomspennende politiske systemet.³⁸ Religionen i de fleste medlemsland i FN, er i følge Marrs en eller annen form for hedendom, ellers er man muslimer, Buddhister eller Hinduer, mange av landene har sosialistiske regjeringer, og UNESCO blir beskrevet som åpent fiendtlig innstilt til demokratier og Vesten³⁹. Flere steder henviser Marrs til det han ser som New Age-retorikk i FN-systemet, og til New Age-ledere som har arbeidet for FN-organisasjoner eller som har fått tale i FN i ulike sammenhenger. FN kalles antikristent, og jobber i følge Marrs nettopp for en ny felles verdensregjering og en felles religion for menneskeheten⁴⁰. I likhet med Cumbey mener Marrs å kunne spore disse planene om en verdensregjering og en verdensreligion tilbake til Alice Bailey⁴¹. Likevel er det få direkte referanser til Bailey i *Dark Secrets*. Marrs baserer seg i stor grad på New Age-forfatteren Vera Alders bok *When Humanity Comes of Age*, som han mener inneholder en "[...]incredible blueprint for the New World Order, described as the «Divine Plan» or «Ideal World Plan»⁴²". Fra denne identifiserer han 4 grunnprinsipper, eller *grunnsteiner*, for *Planen*, (1) guddommeliggjøring av mennesket og menneskeheten, (2) enhet med jorda/planeten - som er levende, (3) en verdensregjering – en *World Mind* – bestående av tolv vise menn, og (4) syntetisering av alle deler av livet (Marrs nevner konkret religion, kunst og vitenskap) på

---

³⁵Nevnes flere steder, bl.a. Ibid. s.19, 33, 36, 39, 41, 59-60, 82, m.fl.

³⁶Ibid. s.36

³⁷Ibid s.40

³⁸Ibid. s.37

³⁹Ibid. s.41

⁴⁰Ibid. s.38 formulert også flere tekststeder

⁴¹Ibid. s.41

⁴²Ibid. s.167

verdensbasis⁴³.

Marrs' fremstilling av *Planen* er på mange måter mer dramatisk enn Cumbeys, og han legger mye vekt på hvilken skjebne som venter de kristne i denne. Han har lagt merke til den nyreligiøse tendensen som mener å finne en felles kjerne i ulike religioner og mytologier, og ikke setter noen av disse frem som den eneste 'veien'. Dette virker tolerant, medgir Marrs, men er det ikke i praksis. "It portrays the Christian who profess belief in Jesus Christ as *the way of salvation* as intolerant and biased. The same is true for the Jew who refuses to accord witchcraft manuals equal standing with the books of the Old Testament.⁴⁴" Dette ses i sammenheng med et gammelt hat mot alle som tror på en personlig guddom blant tilhengerne av den eldgamle babylonske mysteriereligionen Marrs mener New Age er en fortsettelse av⁴⁵.

Texe Marrs bruker mer plass på å utlegge sitt bilde av New Ages lære, det han fremstiller som den kommende obligatoriske verdensreligionen, enn Cumbey. Der Cumbey var mer opptatt av å utlegge en konspirasjon og å trekke paralleller mellom New Age og Nazisme, er det en annen parallell Marrs legger stor vekt på.

For Marrs er New Age en moderne utgave av en eldgammel religion. Det dreier seg om "Mystery Babylon", Satans egen mysteriereligion stiftet først i Babylon under kong Nimrod, og som senere har levd i ulike utgaver gjennom historien⁴⁶. Babylonmotivet får en sentral plass i Marrs' utlegning, og han bruker en del plass i begynnelsen av sin fremstilling på å bygge opp et bilde av dette.

"Mystery Babylon" fremstilles av Marrs som en ubrutt tradisjon, som dukker opp til ulike tider på ulike steder gjennom historien. Denne religionen mener han å kjenne igjen blant annet i det gamle Egypt⁴⁷ og i hinduismen. Om et internasjonalt New Age- influert kirkesamfunn sier han for eksempel at det; "[...] is simply a warmed-over version of the old Babylonian religious system which demonically led to the occultic Hindu and Buddhist religions.⁴⁸" Om hinduismen sier han; "With its many idolatrous temples, thousands of gods, belief that man himself is a deity, practices of a caste system, belief in karma and reincarnation, and almost every other abominable act and doctrine, the Hindu religion is in most respects a mirror image

---

⁴³Ibid. s.170

⁴⁴Ibid. s.45

⁴⁵Ibid. s.45

⁴⁶Ibid. s.25-26 Interessant nok nevner han også at deler av den Babylonske religionen tidlig ble inkorporert i katolisismen.

⁴⁷Ibid. s.27

⁴⁸Ibid. s.39

of the Babylonian religious system.⁴⁹"

Her ser vi noen av de trekkene Marrs tilskriver "Mystery Babylon"; slik som guddommeliggjøring av mennesket og tro på reinkarnasjon. Han gir oss tidlig en liste over enkelte praksiser og doktriner fra denne tradisjonen i nåtid og fortid: "man-god doctrine, karma, self-love, reincarnation, numerology, psychic mind powers, levitation, astral travel, hypnotism, shamanism, nature/earth worship, magic words (mantras), decrees, goddess worship, palmistry, fire worship, occult visualization, sexual licentiousness, necromancy, astrology, evolution doctrine, divination, drug abuse, alcohol abuse, occult meditation, occult symbolism, Mystery Teachings and initiation, altered states of consciousness"⁵⁰. Foruten elementer vi kjenner igjen fra Cumbeys, slik som konseptene initiasjon og okkulte synder som vi kjenner fra fremstillingen av moderne demonologi i kapittel 1, ser vi kjente motstandere for det kristne høyre, slik som evolusjonisme, bruk av rusmidler og seksuell frigjøring. Selve kjernen i denne babylonske mysteriereligionen i alle dens former, og blant alle 'cults' er i følge Marrs at 'Mennesket er Gud'⁵¹.

Marrs tegner som nevnt et bilde av New Age som en enhetlig religion, og han identifiserer denne med "Mystery Babylon", som er Satans kirke. Den har eksistert parallelt med Guds kirke gjennom historien. Marrs hevder at en viktig del av *Planen* er å opprette en *One World Religion*. For å oppnå dette målet, mener Marrs, har lederne innsett at de behøver en 'bibel' som kan erstatte det mangfold av tekster som finnes innen New Age i dag. I følge Marrs er planene for å lage en New Age-bibel allerede på plass, hovedlinjene er vedtatt og arbeidet i gang⁵². Han hevder at denne er under utarbeidelse av New Ages *Kristus* og hans åndelige medhjelpere⁵³. Grunnlaget er den babylonske mysteriereligionen, som er kompatibel med de fleste religioner utenom kristendommen⁵⁴.

Hva mener så Marrs at den inneholder?

"The New Age Bible will contain countless lies and blasphemies. It will be distributed to the masses, who will be expected to pattern their lives after its dictates. This Satanically inspired bible will include such un-Biblical doctrines as reincarnation and karma, both of which are universally found in the Mystery Teachings. It will also encourage man to believe he is a deity – though spiritually inferior to the New Age «Christ.». A Central

---

⁴⁹Ibid. s.46

⁵⁰Ibid. s.26

⁵¹Ibid. s.185

⁵²Ibid. s.177, s.179

⁵³Ibid. s.180

⁵⁴Ibid. s.180

theme will be the teaching that man can develop great psychic powers that will make him prosperous and keep him healthy.⁵⁵".

En annen bok av Texe Marrs, *Ravaged by the New Age* (1989), handler hovedsaklig om hvordan Marrs mener New Age og okkultisme er tilstede i barne- og ungdomskultur, og om demonisk påvirkning av de unge. I *Dark Secrets* har han viet et kort kapittel til det samme temaet. I sterke ordelag fastslår Marrs at Satan er særdeles interessert i lettpåvirkelige barnesinn, og at New Age har gjort leketøysfabrikker og rockekonserter til arenaer for satanisme⁵⁶. Han hevder at New Age ledere skriver bøker om hvordan man skal påvirke barn, og at Alice Bailey skal ha understreket viktigheten i å *kondisjonere* barn inn i en *ny bevissthet*⁵⁷. Man ønsker å skape et samfunn så gjennomsyret av okkultisme, sier han, at barn ikke kan unngå å bli dratt med⁵⁸. Også skolen er full av New Ages doktriner og ritualer⁵⁹ så vel som sekulærhumanistiske ideer. Her er okkultismen kløktig skjult bak andre navn og koder⁶⁰. Marrs understreker gjentatte ganger at barn er lett påvirkelige, og lærere har dermed en spesiell makt. "Unfortunately, Satan is inspiring teachers to work at pushing an entire generation of young students over the cliff into a sea of occultism and spiritual despair⁶¹".

Her ser man konseptet jeg kaller *kontaminasjon*, et konseptet beslektet med Kochs konsept om sjelelige okkulte sår, *engrammer*.

Marrs tar i tillegg til skolen for seg 4 utvalgte populærkulturelle grupper av uttrykk, som også kan ses på som produktgrupper i markedet; nemlig bøker, tegneserier og film, leker og spill, og rockemusikk hvor han finner kontaminerende elementer og som er myntet på barn og unge. Innenfor disse fire områdene finner han ikke bare uttrykk for New Age-/okkulte verdier og verdenssyn, bruk av okkulte symboler, og instruksjoner i okkult praksis. Han ser produktene som besmittende gjenstander som gjennom "bruk" inviterer demoner inn i barnas sinn⁶². Konseptet *kontaminasjon* behandles nærmere i siste kapittel..

2. Douglas Groothuis: *Confronting the New Age – How to resist a growing religious movement* (1988)

---

⁵⁵Ibid. s.183

⁵⁶Ibid. s.230-231

⁵⁷Ibid. s.231-232

⁵⁸Ibid. s.232

⁵⁹ Ibid. s.233 – Marrs reagerer på visualiseringsøvelser, rollespill og andre kreative elementer i undervisningen som han ser som former for okkult praksis.

⁶⁰ Ibid. s.234

⁶¹ Ibid. s.235

⁶² Ibid. s.239-247

Confronting the New Age selges som en praktisk guide for kristne som ønsker å bidra til å stoppe veksten av New Age. Baksideteksten lover at boken gir leseren alt som trengs for å avsløre New Age-innflytelse i forretningsseminarer, i skolen og ulike terapiformer, samt praktiske råd for hvordan misjonere⁶³ til New Age-tilhengere. Douglas Groothuis har skrevet flere bøker og artikler om emnet, og *Confronting...* er oppfølgeren til boken *Unmasking the New Age* som kom ut to år tidligere. I tillegg drev Groothuis en utstrakt foredragsvirksomhet på 80-tallet knyttet til New Age-temaet.

I likhet med andre antiokkulte bøker består også denne i stor grad av advarsler mot farene ved New Age, sammenlikninger mellom evangelikalsk kristendom og NA, samt argumentasjon mot ulike mer eller mindre reelle sider ved nyåndelig tenkning. Argumentasjonen er i dette tilfellet ment for bruk i praktiske møter mellom Groothuis sine lesere og "New Agere".

Groothuis begynner sin fremstilling med en anekdote fra "slagmarken". En gruppe kristne samlet for å be som et ledd i *spiritual warfare* mot en *World Peace Event* i Seattle, en av mange forsøk på 1980-tallet hvor New Agere ville fremskynde en ny og fredelig tidsalder gjennom å nå en kritisk masse av mennesker mediterende for harmoni på samme tid. Groothuis spør retorisk; "Controversy over the apparently harmless event – who could be against world peace? – had been stirred up in the previous days as informed christians seeded the media with little-known facts"⁶⁴. Begivenheten hadde vært annonsert som økumenisk og åpen for alle trosretninger, men Groothuis gjør oppmerksom på at den var inspirert av John Randolph Price, som "[...] tars as 'anti-christ' those under-evolved, ignorant ones who deny 'the divinity of all men' (pantheism)". Videre hadde man gjort offentligheten oppmerksom på at Price sin åndelige guide, *Asher*, lærer at individer på "lavere vibrasjonsnivåer" ville renses fra planeten innen de neste to tiår. Disse individene er monoteister som kristne, jøder og muslimer.⁶⁵ Denne gruppen kristne, som ville informere allmennheten om dette og som samlet seg i bønn, er Groothuis' eksempel på hva boken handler om. De tok et standpunkt og risikerte å bli stemplet som anti-fred og anti-kjærlighet⁶⁶. De gikk til direkte konfrontasjon med New Age-bevegelsen, som Groothuis mener bedriver *åndelig bedrageri*. og omtaler som en *spiritual counterfeit* - en *åndelig forfalskning*⁶⁷. Satan er en falskner som står bak alle

---

⁶³ Her benyttes begrepet "witnessing" for det vi ville kalle "misjonering".

⁶⁴ Douglas Groothuis; *Confronting the New Age* (1988), s.16

⁶⁵ Ibid. s.16

⁶⁶ Ibid. s.17

⁶⁷ Min oversettelse

falske religioner i følge Groothuis⁶⁸.

I likhet med Marrs, anser Groothuis New Age for å være djevelens eldgamle religion, ”The New Age movement is not new; it is the most recent repeat of the second oldest religion, the spirituality of the serpent.⁶⁹” Begynnelsen til denne finner han I syndefallsberetningen i 1. mosebok, og det sentrale elementet er løftet om at mennesket skal bli som guder. Han fremlegger tidlig sitt konsept om New Age som et *åndelig falsum (kanskje en bedre oversettelse ville være åndelige bedrag eller forfalskninger)*, og begynner her med å hevde at Bibelen på gjentatte steder advarer mot slike *spiritual counterfeits*⁷⁰. Her setter Groothuis opp 9 punkter som han anser som sentrale, samlende New Age-læresetninger som utgjør bevegelsens verdensanskuelse. Hvert av disse punktene ses så som en falsk utgave av det tilsvarende kristne (dvs. *ekte*) konseptet⁷¹.

Hans 9 punkter og motsatser er: 1. Evolutionary optimism (A Counterfeit Kingdom), 2. Monism (A Counterfeit Cosmos), 3. Pantheism (A Counterfeit God and Humanity), 4. Transformation of Consciousness (Counterfeit Conversion), 5. Create Your Own Reality (Counterfeit Morality), 6. Unlimited Human Potential (Counterfeit Miracles), 7. Spirit Contact (Counterfeit Revelations), Masters from Above (Counterfeit Angels), 9. Religious Syncretism (Counterfeit Religion).

I sin gjennomgang av disse punktene fremlegger Groothuis sin oppfatning av New Age-bevegelsens felles tankegods, og kommer med argumentasjon mot hver av disse fra et evangelikalsk-kristent ståsted. Groothuis vektlegger først og fremst konseptet om mennesket som Gud, som han også anser som kjernen i slangens løfte til Eva fra ’syndefallsberetningen’. Deifisering nevnes som en konsekvens, eller bestanddel av punktene 3, 4, 5, 6 og 9, og antydes også i de første to punktene. Interessant nok handler punkt 8 (Counterfeit Angels) om UFO-kult, en side ved moderne okkultisme som de andre forfatterne i utvalget stort sett ikke virker opptatt av.

Groothuis nøyer seg ikke med å konfrontere New Age med argumentasjon og bibelsitater, han er som nevnt også tilhenger av konseptet *Spiritual Warfare*, en direkte konfrontasjon mellom overnaturlige krefter med ulikt moralsk-/kosmisk utgangspunkt. Groothuis’ andre kapittel omhandler slik *åndelig krigføring* samt egenskapene til- og eksistensen av ulike overnaturlige krefter i hans verdensbilde. I Bibelen, lest riktig, sier

---

68 Ibid. s.38

69 Ibid. s.17

70 Ibid. s.19-20

71 Ibid. s. 20-32

Groothuis "[...] we learn that the spirit world is populated by both good (angelic) and bad (demonic) spirits⁷²." Demonene er falske ånder, som er ulydige mot Gud og som tjener Djevelen. Videre sier Groothuis at i motsetning til hva folk flest tror, så involverer demonene seg stadig i hverdagslivet til mennesker, og i tråd med hva vi har sett andre si, hevder han at i *stammekulturer* blir hele folkeslag holdt gissel av demoner gjennom ritualmagi og animisme⁷³. Åndelig krigføring er et sentralt moment hos Groothuis, og han understreker viktigheten ved å si; "[...] we are in combat conditions, with no demilitarized zones available this side of heaven.⁷⁴" Han understreker at Jesus allerede har vunnet, i overensstemmelse med klassisk kristen ortodoksi, men siterer også en rekke bibelsteder som oppfordrer til kamp mot Djevelen. Våpnene til å føre kampen finner han i Bibelen, nærmere bestemt i Paulus' brev til Efeserne, kapittel 6, hvor Paulus snakker om "the full armor of God"⁷⁵. Kampen mellom motstridende åndelige krefter kalles her for en "power encounters". Groothuis understreker viktigheten av slik åndelig kamp, både gjennom "power encounters" og argumentasjon og utveksling av ideer. New Age bevegelsen lokker med paranormale erfaringer, og i likhet med Koch ser han okkulte fenomener som en innfallsport for demonisk påvirkning. Han gjengir også Kochs skjema over karismatiske fenomener og deres tilsvarende okkulte motstykker⁷⁶.

Groothuis siterer en del av Kochs mest sentrale ideer i denne sammenheng. I likhet med Koch understreker han viktigheten av å være fylt av helligånden, og å *teste åndene* for å kunne tolke overnaturlige fenomener og kjenne dem igjen som hva de virkelig er⁷⁷.

Groothuis er også opptatt av å forklare hvordan leseren best bør gå New Age-kulturen i møte. Som vi skal se er et annet sentralt moment i boken påstanden om kristendommen som en objektiv og transkulturell størrelse, og New Age som en kultur som er subjektiv. I møte med denne kulturen settes det opp 3 tilnærmelsesmåter som Groothuis mener har Bibelske forbilder, og som den kristne leseren bør balansere i riktige mengder.

De tre tilnærmelsesmåtene, eller mentale innstillingene, er *Separasjon* (Separation), *Transformasjon* (Transformation), og *Konservering* (Conservation)⁷⁸.

Separasjon innebærer å *aktivt* ta avstand fra New Age tenkning og praksiser, med bakgrunn i

---

⁷² Ibid. s.36

⁷³ Ibid. s.37

⁷⁴ Ibid. s.39

⁷⁵ Ibid. s.41

⁷⁶ Ibid. s.43

⁷⁷ Ibid. s.44

⁷⁸ Ibid. s.49-58

Groothuis oppfatning av at New Age er *antitesen* til kristendom⁷⁹. Separasjonsmomentet innebærer både å innse at det ikke finnes noen middelvei – at det bare finnes én sannhet, og også ta aktivt avstand for eksempel til New Age praksiser i skolen.

Transformasjon referer til å bruke troen aktivt, konfrontere verden og forandre den, å ikke godta et skille mellom det hellige og det sekulære, men være proaktiv kristen i alt man foretar seg. Hvis man bare går inn for separasjon ender man opp som å bare være reaksjonær, ikke pro-kristus men bare anti- New Age⁸⁰. Man tar ikke bare sitt eget barn ut av skolen, men prøver å fjerne okkult innflytelse i skolen generelt.

Konservering innebærer å ta vare på det som er 'Sant' og 'Godt' i kulturen. Som nevnt ser Groothuis kristendommen som transkulturell, objektiv 'Sannhet' mens New Age er subjektiv, 'kultur'. Konserveringselementet går ut på å gjenkjenne det som finnes av 'Sannhet' i New Age- kulturen og bruke det som utgangspunkt for dialog og omvendelse. Dette blir videre begrunnet i det teologiske konseptet om *allmenn nåde* ("Common Grace"), hvor Gud også har skjenket de vantro tilgang til *Sannhet*⁸¹. "Some elements of New Age thought should be conserved precisely because they agree with a Christian perspective"⁸².

Et sentralt moment i boken som vi allerede har vært inne på er advarselen om *åndelige farer*, om faren for kontaminasjon og okkult undertrykkelse. Her baserer Groothuis seg direkte på Koch, som også siteres gjentatte ganger. Groothuis bok har som nevnt det uttrykte formål å tjene som en praktisk guide i å konfrontere New Age og New Agere. En oppgave for 'den kristne åndelige kriger' blir også å få New Agere til å innse farene ved det de holder på med⁸³. Groothuis peker så på to grunner til at Bibelen forbyr okkult praksis; den ene er forbudet mot å tilbe andre guder, og det andre er at bakgrunnen for okkulte fenomener er falne åndevesener⁸⁴. I tillegg til bibelske advarsler anbefaler Groothuis leseren til å sette seg inn i advarsler fra New Age-miljøet selv om farene ved å gå uforberedt inn i virksomme praksiser⁸⁵. I denne sammenhengen lister han opp Kochs skjema over åndelige lidelser som kan oppstå ved kontakt med okkultisme⁸⁶.

Tanken om New Age som 'subjektiv' og evangelikalsk kristendom som 'objektiv' er et

---

79 Ibid. s.50

80 Ibid. s.52

81 Ibid. s.55

82 Ibid. s.56

83 Ibid. s.76

84 Ibid. s.76-77

85 Ibid. s.77-78

86 Ibid. s.80-83

gjennomgående motiv i boken. I kapitlene om hhv. reinkarnasjon⁸⁷ og gudsbegreper⁸⁸ forklarer Groothuis nærmere hva han mener. I behandlingen av reinkarnasjonstenkning er han bl.a. opptatt av New Ageres oppfatning om at reinkarnasjon opprinnelig var en del av Bibelen, som senere har blitt sensurert under de tidlige kirkekonsiliene, esoteriske lesninger av Bibelen som man mener viser støtte for reinkarnasjonstanken. Her vil han vise hvordan hans egen måte å lese Bibelen på er objektiv, mens New Ageres lesninger er subjektive. Når man tolker en tekst, sier Groothuis, skal man se etter det som rent objektivt befinner seg i teksten. For Groothuis vil dette si å finne forfatterens intensjon⁸⁹. Det finnes ikke rom for mer enn én tolkning, en tolkning er enten riktig eller gal⁹⁰. Groothuis argumenterer her mot *relativisme*.

I kapittelet som sammenligner guder fremstiller han også New Age som subjektiv og irrasjonell, og evangelikalsk kristendom som rasjonell og objektiv. New Ages upersonlige gud og Groothuis' personlige guddom som frelser mennesker fra synden er svært så forskjellige. Groothuis mener at New Agere nekter å innse at det finnes noe slikt som *synd*, fordi dette er for ”negativt”⁹¹.

”New Age attitudes to the contrary, whether something is «negative» or «positive» is strictly secondary to whether it is objectively true or false. The fact that my doctor prescribes a heavy, cumbersome cast for my broken leg is quite «negative». Nevertheless, my leg is objectively broken; and only by realizing my true (negative) condition will I take the steps needed for healing. In the same manner the negativity of human sin is real; and only by taking stock of that fact can sin be adequately addressed”⁹².

Sitatet viser en svært så konkret måte å argumentere på. Han prøver å appellere til ”sunn fornuft” og fremstiller New Age som noe litt virkelighetsfjernt. Modellen med New Age som subjektivt og fornuftsstridig blir et utgangspunkt for ”sunn fornuft”-argumentasjon.

Siste del av boken går i detalj når det gjelder hhv. New Age-innflytelse i utdanningssystemet (kap. 7), New Age business-seminarer (kap.8) og okkult kontaminerte, smittsomme kulturprodukter(kap.9). Disse kapitlene gir konkrete råd for hvordan leseren skal gjenkjenne og konfrontere New Age-påvirkning på hvert av disse områdene. I utdanningskapittelet anbefales først og fremst *separasjon* som løsning, å trekke barna ut av

---

⁸⁷ Ibid. s.85-105

⁸⁸ Ibid. s.106-126

⁸⁹ Ibid. s.87

⁹⁰ Ibid. s.86

⁹¹ Ibid. s.123

⁹² Ibid. s.123

den offentlige skolen og inn i privatskoler hvor Bibelen har innflytelse på alle fag⁹³. Metoder for en mer proaktiv kamp mot såkalt 'okkult innflytelse' (her inkluderer Groothuis også sekulær humanisme) i skolen blir også presentert.

I kapittelet om New Age businessseminarer advares det mot spesifikke eksempler på sådanne, og det følger en del praktiske råd for hvordan man skal forholde seg til det hele.

Kapittelet som omhandler okkult inspirert populærkultur handler også om bildet av mennesket som *fallen* skapning i evangelikalsk kristendom vs. ubegrenset menneskelig potensiale i New Age. Her maner Groothuis til forsiktighet i omgang med visualiseringsteknikker, noe som går over i advarsel mot overbruk av fantasien mer generelt. Deretter følger den tradisjonelle presentasjonen av farene ved litteratur, film, spill og lignende hvor fantasivesener og magi florerer. Groothuis har også hørt om den kristne forfatteren C.S. Lewis. Her bruker han sitt konsept om de tre formene for kulturell respons: "Although Christians must be *separate* from the evils in the fantasy genre, it should not be rejected entirely. Christians would be wise to *conserve* the christian fantasy tradition inherited from Lewis and others and then try to *transform* the present situation to reflect a christian world view"⁹⁴.

Groothuis bruker også plass på omtale av New Age musikk, farlig fordi meningen med den er å sette lytteren i transelignende tilstander eller utløse 'mystiske erfaringer'. Han modererer seg og påpeker at det er vanskelig å hypnotisere noen mot deres vilje, spesielt dersom de er fylt med den hellige ånd⁹⁵. Vi kommer tilbake til *kontaminasjonsmotivet* senere.

Argumentasjonen i CtNA er altså tenkt å skulle være anvendelig for evangelikalske åndelige krigere i konfrontasjoner med New Age-bevegelsen og dens tilhengere. I praksis er den ikke så forskjellig fra argumentasjonen i andre antiokkulte bøker hvis uttrykte mål er å advare, men den kan virke litt mer moderat, og de store konspirasjonsteoriene er ikke til stede.

2.2.4 **Dave Hunt:** *Occult Invasion – The Subtle Seduction of the World and Church* (1998)

Hunts *Occult Invasion* er den største boken blant de fire hovedkildene regnet i sidetall. Boken er både omfangsrik og lite strukturert, så heller enn å prøve å skrive et referat av innholdet vil jeg forsøke å trekke frem noen av Hunts viktigste poenger.

---

⁹³ Ibid. s.144

⁹⁴ Ibid. s.187

⁹⁵ Ibid. s.195

I innledningen lover Hunt å forklare hvorfor han har skrevet denne boken, men formulerer ikke dette klart, i stedet får vi presentert en del 'fakta' om nyreligiøsitet med spredte hentydninger om paralleller til endetidsforestillinger i kristendommen. I tillegg gjør han her klart at det eksisterer en ikke-materiell virkelighet ved siden av den vanlige. I sin innledning lanserer Hunt også begrepet *power* som et nøkkelbegrep for å forstå det han kaller er ny, sekulær og religiøs, generisk 'åndelighet' i vår tid⁹⁶. *Occult Invasion* er da også i stor grad sentrert rundt nettopp *power*, rundt det som har med personlige religiøse opplevelser innen deler av nyreligiøsiteten å gjøre; om 'overnaturlige' krefter og erfaringer.

I første del av fremstillingen er Hunt opptatt av å bekrefte eksistensen av en åndelig dimensjon bebodd av personlige vesener, og av å kritisere moderne materialisme og skepsis til det åndelige. Han begynner denne delen av fremstillingen med et kapittel som omhandler konseptet *evolusjon*. Her gjør ikke Hunt noe skille mellom nyreligiøse og vitenskapsbaserte former for evolusjonstenkning, og dette er da også noe av poenget hans. Bakgrunnen for evolusjonstenkning finner Hunt i slangens løfte til Eva i Bibelen om at menneskene skal bli som guder⁹⁷.

Det er tre hovedmomenter i Hunts kritikk av evolusjon som konsept. Han hevder at evolusjonskonseptet er amoralsk⁹⁸, at det motsier Bibelen, og dermed også Kristendommen⁹⁹, og at evolusjonstenkning i en hver form er uløselig knyttet til okkultisme og ikke-kristne religioner¹⁰⁰.

Hunts kritikk av skepsis og en rent materialistisk oppfatning av verden er et gjennomgående tema, og danner utgangspunktet for hans advarsler mot okkult lære og praksis. Okkultisme er farlig fordi det befatter seg med reelle krefter i universet. Der hvor han kritiserer moderne naturvitenskap bruker han gjerne uttalelser fra naturvitere som støtter hans eget syn angående eksistensen av en åndelig dimensjon eller som kritiserer Darwinsk evolusjonsteori. Et sentralt poeng for Hunt er at "Physical science, by very definition, can make no judgements concerning a nonphysical spirit realm¹⁰¹". Samtidig bruker Hunt en nobelprisvinner innen naturvitenskap til å sannsynliggjøre eksistensen av en åndelig dimensjon. Hjerneforskeren John Eccles har beskrevet hjernen som "en maskin en ånd kan

---

⁹⁶ Hunt, Dave; *Occult Invasion* (1998), s.14

⁹⁷ Ibid. s.19

⁹⁸ Ibid. s.21

⁹⁹ Ibid. bl.a. s.25, s.34

¹⁰⁰ Ibid. s.19, 20-21, s.37

¹⁰¹ Ibid. s.61

styre¹⁰²”. Dette tjener som utgangspunkt for Hunts advarsler mot okkult praksis, han mener endrede bevissthetstilstander som oppnås gjennom rus eller former for rituell praksis svekker forbindelsen mellom hjernen og sjelen/ånden på en måte som tillater fremmede åndevesener (demoner) å ta kontroll. Hunts kritikk av den rene, moderne materialismen gjennomsyrrer hele fremstillingen i boken, og forfatteren er også spesielt opptatt av å kritisere nyreligiøsitet som benytter et 'vitenskaplig' språk, slik som scientologi.

Et sentralt poeng for Hunt er moralsk. Som nevnt er Hunt spesielt opptatt av de ulike 'overnaturlige' kreftene og fenomenene som personlige religiøse erfaringer på det nyreligiøse feltet kretser rundt. Hunt sier om okkultisme at ”The basic foundation of occultism is the belief that an infinite Force pervades the universe which those initiated into its secrets can use to their own ends¹⁰³.” Denne Kraften¹⁰⁴ er en upersonlig kraft som kan manipuleres og kanaliseres gjennom fastlagte ritualer og prosedyrer. Kraften er ikke noe mer opptatt av moral enn hva andre upersonlige krefter, som elektrisitet eller gravitasjon er¹⁰⁵. Hunt tar tak i oppfatningen han finner innen okkult tenkning om at det finnes en mørk og en lys side ved denne Kraften, at den kan brukes både til godt og ondt. I mangel av en styrende, personlig guddom mener Hunt det blir uklart hvem som skal avgjøre hva som er godt eller ondt. Det kan ikke stå en upersonlig kraft bak okkulte krefter, og det ultimate mysteriet – universets opphav – kan heller ikke være en upersonlig kraft. En upersonlig kraft kan heller ikke stå bak personlige vesener, ”The fact is that rational thinking demands a rational explanation for the universe, and rationality must be personal”¹⁰⁶. Videre svekkes idéen om en upersonlig kraft i at Hunt finner en konsistent filosofi i kommunikasjonene mellom okkultister og disse kreftene, en filosofi som han mener ligner løftene slangen gir Eva i Bibelen¹⁰⁷. Slangens løgner identifiserer han så med okkultismens fundament. Paradisfortellingen er ikke myte, men historie, sier Hunt, og bruker dette som forklaring på det han ser som utbredelsen av de 4 løgnene fra Eden blant Evas etterkommere¹⁰⁸. Satan er kilden til alle verdens falske religioner¹⁰⁹. Hunt argumenterer for dette ved å vise til at slangen, eller dragen, fremstår som en vennligsinnet og positiv skikkelse i mange av verdens mytologier selv om denne er

---

¹⁰² Sitert av Hunt, Ibid. s.67

¹⁰³ Ibid s.93

¹⁰⁴ Hunt skriver konsekvent ”the Force” med stor forbokstav.

¹⁰⁵ Ibid. s.93, s.105 m.fl.

¹⁰⁶ Ibid s.97

¹⁰⁷ Ibid. s.97-98

¹⁰⁸ Ibid. s.98

¹⁰⁹ Ibid. s.106

identifisert som Satan i den kristne Bibelen¹¹⁰.

Som sagt er Hunts bok svært omfangsrik, og jeg vil her nøye meg med å gi et generelt inntrykk av bokens budskap. Motivet *Power*, forstått som 'overnaturlige krefter', er sentralt i fremstillingen på den måten at svært mye plass blir benyttet til å vurdere ulike former for okkult praksis. Strukturen i fremstillingen er løs, men generelt argumenterer han ut fra at hvert eksempel på *power* er reelt. I de tilfeller hvor en praksis innebærer en form for kommunikasjon med en åndelige entiteter trekker han frem poenget sitt med at alle ikke-kristne åndelige kilder gir et budskap som må stamme fra samme kilde, nemlig djevelen. I tillegg kommer argumentasjon om at hver av formene for 'okkultisme' han tar for seg ikke gir noen form for absolutte moralske føringer slik som han kjenner fra kristendommen. Det meste av boken går altså med til å vurdere og å advare mot ulike 'overnaturlige fenomener'.

Den siste delen av boken tar for seg noen konkrete temaer. Et kapittel som omhandler ufoer, gjenferd og Maria-apparisjoner¹¹¹ blir begynnelsen på en kritikk av katolisismen, hvor den katolske kirken beskyldes for å lefle med avgudsdyrkelse og okkultisme. Når det gjelder Maria-apparisjoner dreier det seg delvis om klassisk protestantisk kritikk av katolisismen. Jesu sonoffer på korset skal være tilstrekkelig for frelse, når en Maria-apparisjon lover frelse er dette blasfemisk¹¹². Hunt går lenger enn dette, som et par sitater viser "Wherever this "Mary" appears she promotes the serpent's lies and teaches the false doctrines of Roman Catholicism."¹¹³, "That the Pope and the Catholic Church are in perfect accord with the demonic apparition and their antibiblical theology and false gospel says it all. And one would not expect otherwise, considering Catholicism's deep involvement in the occult"¹¹⁴. Hunt antyder også, med klar henvisning til Johannes åpenbarings varsler om falsk religion og et stort frafall i de siste tider, at en høy frekvens av Maria-apparisjoner mot slutten av det 20. århundre ikke er tilfeldig¹¹⁵. I kapitlet om okkultisme i den romersk-katolske kirken angriper han katolske ritualer som han mener at har klare paralleller i voodoo¹¹⁶ bruken av bilder og helgenkult¹¹⁷, samt mirakelfortellingene som er knyttet til helgener og kanoniseringsprosesser¹¹⁸. Hunt hevder for eksempel at Bibelen viser at Gud ikke tillater at de

---

¹¹⁰ Ibid. s.107-109

¹¹¹ Ibid. s. 383-405

¹¹² Ibid. s.397

¹¹³ Ibid. s.395

¹¹⁴ Ibid. s.404

¹¹⁵ Ibid. s.405

¹¹⁶ Ibid. s.411-414

¹¹⁷ Ibid. s.416-419

¹¹⁸ Ibid. s.419-421

døde viser seg for de levende, og når troende katolikker mener å ha snakket med avdøde hellige kvinner og menn slik som padre Pio, så dreier det seg i realiteten om demoniske krefter¹¹⁹. Videre etter samme mønster kritiseres katolikkenes bruk av relikvier, bruken av rosenkrans og den katolske messen¹²⁰. Denne kritikken av katolsk lære og praksis tegner et bilde av Hunts syn på hva okkultisme er. I kritikken mot katolske sakramenter er det oppfatninger om at ritualene innehar en viss kraft i seg selv, at man bare ved å gjennomføre disse ritualene korrekt kan regne med å oppnå en effekt, som gjør at de oppfattes av Hunt som *magi*, og i forlengelsen av dette som *okkult*.

Hunt tar også for seg psykologi, som han mener er en form for okkultisme. Det er spesielt bruken av hypnose i psykoterapi han er opptatt av. Hans syn på endrede bevissthetstilstander i sin alminnelighet danner det teoretiske grunnlaget. I en slik tilstand er man sårbar for innflytelse fra andre sinn enn sitt eget, og man risikerer å slippe inn demoner. Interessant nok inneholder Hunts kritikk av psykoterapien også skarp kritikk mot SRA-mytologi¹²¹ og dennes bruk av MPD-diagnosen. Hypnoterapien brukt for å trekke fram fortrenge minner fører til dannelsen av falske minner. ”Thousands of families across America have been destroyed by false memories of alleged sexual and satanic ritual abuse (SRA) that never happened”, skriver han¹²². Hovedpoenget i Hunts kritikk mot psykoterapien er nettopp bruken av hypnose. Han påpeker hvordan transestilstander er viktige ingredienser i mye okkult praksis og nevner Yoga og ”Eastern meditation” som eksempler. Han nevner dessuten rollen hypnose har innenfor nyreligiøs praksis knyttet til reinkarnasjonstro¹²³. Informasjonen man får fra pasienter under hypnose ser ut til å stamme fra andre sinn enn pasienten selv, her blir MPD-pasientene et spesielt tydelig eksempel i Hunts fremstilling, siden det her ser ut til å opptre flere personligheter i hver persons kropp. Hunt mener disse fremmede sinnene må være demoniske av natur¹²⁴.

Kritikken av psykologi glir over i Hunts kritikk av andre (evangeliske) kristne i form av kritikken mot kristen psykologi. For Hunt er psykologi ingen vitenskap, men ren og skjær okkultisme og fremmed religion – og det er ingenting som heter kristen psykologi i hans

---

¹¹⁹Ibid. s.420

¹²⁰Ibid. s.420-428

¹²¹ Satanic Ritual Abuse

¹²² Ibid. s.449

¹²³ Ibid. s.455

¹²⁴ Ibid. s.451

oppfatning¹²⁵. Psykologien fremelsker selvaktelse, aksept av seg selv, selvforbedring og en følelse av å ha egenverdi, sier Hunt. I denne sammenhengen kommer en ny uttalelse om hva som er grunnleggende innenfor okkultisme. ”Selfism is at the heart of the occult. Self is the sanctuary of human potential. It is self and pride that seeks psychic power.”¹²⁶ Videre: ”Only 40 years ago, self-centeredness was considered a human failing, and an ugly one. Today self is the center of most psycho-therapies, the god at whose altar one bows to beg favors.”¹²⁷ Denne selvopptattheten sporer så Hunt til syndefallsberetningen fra 1. mosebok, og identifiserer den som en del av den okkulte invasjonen. Kristne psykologer *lyver*, sier Hunt, når de sier Gud elsker menneskene for en eller annen iboende kvalitet i mennesket¹²⁸.

Hunt fortsetter sin kritikk av okkultisme innenfor kristne retninger med å ta for seg okkultisme innenfor karismatisk og evangelisk kristendom¹²⁹. Kritikken går stort sett etter kjente linjer fra tidligere i fremstillingen. Bruk av ritualer som skal frembringe ”Signs and Wonders” fra Gud og praksiser som minner om ritualer fra andre religioner, slik som bruk av krystaller eller visualisering – her ser vi *power*-perspektivet nok en gang. En interessant del av dette er kritikken av det å bruke *fantasi*, eller *imanasjon*. Hunt er inne på dette i andre deler av boken, for eksempel der hvor han kritiserer visualiseringsteknikker, men her går han rett inn på *imanasjon* som en menneskelig egenskap. Nok en gang finner han det nødvendig å understreke viktighetsgraden av temaet ved å si at det er det absolutt viktigste elementet innenfor okkultisme¹³⁰. Imanasjonen er en egenskap skjenket til menneskene av Gud, men er også en farlig døråpner inn i det okkulte, den gjør hypnose mulig, skaper falske minner og brukes av apparisjoner¹³¹. Han er også motstander av sine evangelikalske og karismatiske trofellers konsept 'spiritual warfare', noe Hunt mener mangler støtte i Bibelen og i enkelte former utgjør en form for 'signs and wonders' -religion – spesielt der hvor karismatikere har utviklet egne prosedyrer for demonutrivelse og lignende. Han går så langt som å si at en del av det som foregår i karismatiske vekkelser er en form for apostasi¹³².

Occult Invasion kom ut i 1998, og Hunt mener store ting skal begynne å skje ved årtusenskiftet. Hunt skriver: "It is this author's carefully considered opinion that the

---

¹²⁵ Kapittel 22 - ”Christian Psychology”, s-457-481

¹²⁶ Ibid. s.467

¹²⁷ Ibid. s.467

¹²⁸ Ibid. s.471

¹²⁹ Kapittel 23-24, s. 483-535

¹³⁰ ”The key element in occultism is imagination.” – Ibid. s.488

¹³¹ Ibid s.490

¹³² Ibid. s.531

celebration and events accompanying the eve of the year 2000 will generate a worldwide spiritual delusion beyond anyone's capacity to even imagine at this time. So great will be the confusion, and so all-inclusive the false religious unity created, that true Christianity may well be forced underground.¹³³

Hunt frykter at økumenisk samarbeid om dette skal bringe hva han anser for å være okkulte forestillinger om Jesus inn i feiringen. Det er spesielt den katolske kirken Hunt er redd for her, og han nevner spesielt katolikkenes lære om gjenoppstandelsen og de siste tider. Katolikkene ser kirken som det nye Israel, og mangler læren om *bortrykkelsen* som amerikanske evangelikalere legger vekt på¹³⁴. Boken avsluttes med en oppsummering og et riss av Antikrists kommende verdensreligion slik han ser den.

2.3 Fellestrekk og forskjeller

Som man kan se av presentasjonen av disse fire bøkene så finnes det en del motiver som går igjen blant flere av forfatterne. Man ser gjerne en sammenheng mellom okkultisme og satanisme, man ser på fremmede religioner som satanisk inspirerte *forfalskninger* av religion, og man finner konsepter om *kontaminasjon* gjennom kontakt med ulike former for okkultisme eller populærkultur.

Samtidig er det tydelige forskjeller i de ulike forfatternes vektlegging av momenter, så vel som deres syn på konkrete religiøse praksiser i og utenfor det man i et utenfraperspektiv ville anse som okkultisme. Der hvor Groothuis skriver varmt om kristen-karismatisk *Spiritual Warfare* advarer Dave Hunt mot det samme. Der hvor Cumbey og Marrs fremlegger en klar konspirasjonsteori med millenaristisk snitt, bare antyder Hunt det samme. Groothuis er mer forsiktig på dette punktet, selv om han deler oppfatningen av New Age som Satans egen religion. Disse perspektivene har betydning for hvilket okkult eller nyreligiøst objekt som konstrueres. Hos Cumbey og Marrs er det snakk om enhetlige bevegelser med en fast organisasjon, profetlignende skikkelser som Alice Bailey og Benjamin Creme, samt en felles samling med viktige religiøse tekster. Selv om Groothuis er bekymret over det han ser som en invasjon av okkulte ideer i for eksempel skoleverket, konstruerer han ingen verdensomspennende konspirasjon som står bak. Til felles har likevel forfatterne en oppfatning av at okkultismen seiler under falsk flagg for å vinne tilhengere, dette konseptet om *åndelig forfalskning* er blant det som behandles i neste kapittel.

---

¹³³ Ibid. s.538

¹³⁴ Ibid. s.558-559

Kapittel 3: Kolliderende guder og okkult udødelighet

I den antiokkulte litteraturen finner man en rekke temaer som er gjengangere hos flere av forfatterne. Jeg har valgt ut et par temaer som jeg skal gå nærmere inn på. De er (1) nyreligiøse konsepter om Gud og det guddommelige og (2) reinkarnasjon vs gjenoppstandelse. Noe av dette har jeg tidligere vært inne på også under presentasjonen av enkeltbøker, men her skal jeg forsøke å trekke noen linjer mellom ulike forfattere. Utvalget av temaer er gjort med bakgrunn i at de utpeker seg som gjengangere i litteraturutvalget. De utvalgte temaene er sentrale, men bør ikke leses som noen indikasjon på hva som er *mest* sentralt i kildene. Presentasjonen av disse temaene er kun ment å tjene som eksempler på hvordan argumentasjon bygges opp i AO-litteraturen. Jeg vil forholde meg til de samme 4 bøkene her som i forrige kapittel. Før jeg tar for meg behandlingen av hvert av temaene i antiokkult diskurs, vil jeg kort beskrive hvordan de behandles i nyreligiøs sammenheng. Det er greit å ha et omriss av hvordan konseptene ser ut i nyreligiøs tapning, før vi går inn på det antiokkulte bildet av det samme. Meningen med å ta dette med er *ikke* å ta AO-litteraturen på faktafeil eller fordreininger, men for å få et overblikk over hvordan sentrale temaer ser ut i et utenfraperspektiv, før jeg presenterer det emiske perspektivet. Som nevnt i innledningen forholder jeg meg til at en diskursorden er en analytisk konstruksjon, en ramme for forskningsarbeidet. Denne rammen er da igjen avhengig av emnet man studerer. Dermed er det grunnlag for å behandle AO-litteraturens demonisering av det guddommelige i New Age sammen med deres omtale av andre metafysiske vesener fra nyåndeligheten.

3.1 Gud i New Age og neopaganisme

Det finnes et mylder av ulike konseptualiseringer av det guddommelige innenfor det nyreligiøse feltet. Fra personlige guddommer til oppfatninger om et verdensalt, en siste beveger, eller en livskraft, fra de absolutt immanente til de absolutt transcendent, og fra konsepter om et indre, guddommelig selv til ISKCONs tradisjonelle teisme. Den antiokkulte litteraturen har siden 70-tallet beskjeftiget seg hovedsakelig med nyåndelige bevegelser knyttet til det Colin Campbell kalte *det kultiske miljø*; til New Age-bevegelsen og andre retninger som er beslektet med den vestlige esoteriske tradisjonen. New Age er, som nevnt tidligere, i stor grad erfaringsbasert religion. Innenfor bevegelsen selv er det slett ikke alle som er like opptatt av gudsbegreper, det viktigste for den enkelte er gjerne heller å finne praksiser som virker. Gud er noe man erfarer, og har mer karakter av noe

som allerede er 'gitt' eller 'selvfølgelig' heller enn noe man 'tror på' i en protestantisk betydning av ordet. Her kan det derfor være greit å ha i mente at utenforstående observatører, enten de er religionsvitere eller evangelisk kristne forfattere, noen ganger kan være mer opptatte av dette temaet enn mange av de som befinner seg innenfor. Det er også verdt å ha i mente Haanegraaffs observasjon, at kriteriet for å regnes som en del av New Age-bevegelsen *ikke* ligger i hva man tror om Gud, men i ens toleranse overfor andre, komplimentære oppfatninger av Gud som skiller seg fra sin egen¹. Et par momenter som angår det guddommelige i New Age-bevegelsen peker seg ut, og både antiokkulte forfattere og religionsforskere har merket seg dem; (1) 'Gud' som en upersonlig kraft og (2) en sakralisering av selvet.

Angående Gud som en upersonlig kraft, så er bildet sammensatt her som ellers når det gjelder New Age. Hanegraaff bemerker at "[...]to describe the New Age God as a mere "impersonal force" is to overshoot the mark. Far more representative is the conviction that the very distinction personal-impersonal is based on an artificial dualism."² Hanegraaffs forskning baserer seg i stor grad på litteratur skrevet av innflytelsesrike ideologer. Hvor bevisste enkeltaktører i bevegelsen er på slike distinksjoner kan variere. Det er for eksempel ikke umulig for noen å regne seg som kristen og beholde et kristent gudsbilde samtidig som de deltar i aktiviteter i alternativbevegelsen hvis teoretiske grunnlag baserer seg på et alternativt syn på det guddommelige. I en undersøkelse gjort av George Gallup og Robert Bezilla i 1992 svarte 50% av de yngre respondentene at man kunne være både kristen og New Age³. Haanegraaff lister opp 6 hovedmåter å referere til eller beskrive Gud innen New Age. (1) Gud er *holistisk*, dvs. den endelige kilden som universets mangfold springer ut av. (2) Gud er *bevissthet* eller *intelligens*; en universell og selvregulerende superbevissthet som gjennomsyrrer kosmos. (3) Gud er *energi*; en levende og livgivende energi. (4) Gud som *Livskraften*; da gjerne beskrevet i vitenskaplige termer, som for eksempel elektrisitet. (5) Gud som *kreativitet*. Da ikke forstått som en transcendent skaper, men som en kreativ kraft innenfor skapelsen. (6) Denne intelligente livskraften beskrives også som *kjærlighet*, da forstått som en kosmisk energi som holder universet sammen⁴. Dette er klart konsepter om Gud som skiller seg fra den personlige guddommen fra kristen tradisjon, men innebærer som

---

¹ Hanegraaff, Wouter J. Op Cit. s. 185 (parafasert)

² Ibid. s.184

³ Referert i Heelas, Paul; The New Age Movement: The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity (1996), s. 165

⁴ Op Cit.. s, 186-187

nevnt ikke nødvendigvis at hver enkelt New Ager ser Gud som en upersonlig kraft. I tillegg kommer bevegelsens hang til perennialisme og synkretisme, som er trekk ved det kultiske miljø.

Den antiokkulte litteraturen er ikke bare opptatt av New Age-bevegelsen i snever forstand, men av 'cults' og ikke-kristen nyreligiøsitet generelt. Neopaganisme, og kanskje i særdeleshet Wicca vies en del oppmerksomhet. Innenfor neopaganisme holder man seg til tilsynelatende mer tradisjonelle guder, ofte hentet fra førkristne europeiske religioner. I likhet med New Age, har nyhedendommen røtter i den vestlige esoteriske tradisjon, og i realiteten ses de enkelte guddommene ofte som metaforer for, eller aspekter av et enhetlig guddommelig prinsipp som ligner New Age-bevegelsens krefter og energier. Noen paganister skiller seg fra beskrivelsen ovenfor gjennom å ha et dualistisk heller enn et holistisk syn på kosmos og det guddommelige, og beskriver et bipolar univers med spenninger mellom et mannlig og et kvinnelig prinsipp. Den feministiske gudinnebevegelsen konsentrerer seg om det guddommelige som kvinnelig, da med en essensialistisk forståelse av kjønn i bunn. Et viktig moment er at neopaganister i likhet med New Age-bevegelsen er opptatt av personlig religiøs erfaring i større grad enn av dogmer. Man henvender seg til individuelle guder fordi det fungerer, og spørsmålet om deres faktiske, (meta)fysiske eksistens anses gjerne som mindre viktig.

3.1.2 Det guddommelige selvet

Når man som utenforstående omtaler det guddommelige *selvet* i New Age-sammenheng, snakker man i virkeligheten om minst to forskjellige størrelser. Det ene er New Age forstått som en form for "self-religion" i bred forstand, som religionsviteren Paul Heelas har argumentert overbevisende for⁵. Det andre momentet er et syn på det guddommelige beslektet med tradisjonell gnostisk tenkning, hvor hver enkelt menneskelig sjel eller bevissthet er fragmenter av en guddommelig virkelighet. Disse to momentene henger sammen, men det er det sistnevnte, den mer uttalte sakraliseringen av selvet, de fleste antiokkulte forfatterne har konsentrert seg om.

Som nevnt er New Age sterkt antidogmatisk og erfaringsbasert religion. Autoriteten til å avgjøre hva som er sant ligger hos den enkelte. Heelas ser det moderne, detradisjonaliserte

---

⁵ Se spesielt Heelas, Paul; *The New Age Movement: The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity* (1996)

selvet som en viktig forutsetning for New Ages sakralisering av selvet. Det moderne mennesket dyrker hver enkelts autonomi, hver enkelts frihet til å uttrykke seg fritt og velge sin egen vei til selvrealisering⁶. Sentralt i argumentasjonen til Heelas står også de ulike formene for åndelig-terapeutisk praksis innen New Age, som kan ses som en religiøs videreføring av sekulære selvhjelps- og selvrealiseringsstrategier. Det radikale innenfor New Age i forhold til den bredere (sen-)moderne kulturen er kanskje ikke så mye autoriteten og autonomien gitt til *Selvet*, men autoriteten og autonomien den blir gitt i forhold til religiøse konsepter. Det nye ligger mye i den moderne helliggjøringen av *Selvet* fremfor *Tradisjonen*. For fundamentalistiske kristne er dette problematisk, spesielt når det kombineres med oppfatninger om at man skaper sin egen virkelighet, mer om dette nedenfor.

Det andre nevnte momentet kalles i mye av New Age-litteraturen for *Det høyere selv*. Dette høyere selvet er den innerste og sanneste essensen i et menneske, ens mer autentiske og egentlige identitet. Ved å skrelle av seg den hverdagslige og begrensede ego-personligheten og å bli bevisst på sitt høyere selv kommer man også i kontakt med den guddommelige livskraften, med kosmos, den universelle bevissthet eller hva man nå måtte velge å kalle det. Å komme i kontakt med sitt høyere selv fører til personlig vekst og forbedring slik det defineres innen New Age, man blir mer intuitiv, vinner innsikt, kjærlighet og sunnhet⁷. Det høyere selv kan også være en kilde til ”åpenbaringer”. Det kan åpenbare seg som en separat entitet, og bringe visdom på måter som kan minne om kanalisering. Det høyere selv slik det beskrives i mye av den innflytelsesrike New Age-litteraturen kan slik sett også minne om konsepter som thetanerne innenfor scientologien, eller den sanne Viljen i Alisteir Crowleys magiske system. Å trekke likheter her til gnostisk tankegods for langt, i alle fall når det gjelder New Age, bør man kanskje være forsiktig med. Hanegraaff bemerker at det ikke er vanlig i New Age å se kroppen som et fengsel; en slik dualisme er vanskelig å kombinere med New Ages holisme⁸.

I tillegg til guddommer, New Age-konsepter av Gud eller det guddommelige, og av det guddommelige i hvert menneske, finner man også ulike overnaturlige vesener og guddommelige budbringere i det kultiske miljø. Eksempler er skytsengler og hjelpere, de ulike åndene som spiritistmedier og andre kanaliserer budskap i fra, romvesener, teosofenes oppstegne mestere m.m. AO-forfatterne omtaler også disse metafysiske og overnaturlige

---

⁶ Ibid. s. 162

⁷ Hanegraaff, Op. Cit. s. 211

⁸ Ibid. s. 222

vesnene, og det er naturlig å også ta med dette her, siden det henger sammen med demoniseringen av det guddommelige i nyreligiositeten forøvrig.

3.1.3 Demoniserte åndsmakter: ”doctrines of demons” og ”spiritual counterfeits”

Den antiokkulte litteraturen etterfølger en lang tradisjon når det gjelder å demonisere de andres guder. I denne tradisjonen kan begrepet demonisering tidvis brukes bokstavlig heller enn billedlig. Historien om hvordan førkristne guddommer i Europa ble gjort om til demoner og mørkemakter er kjent. Mest talende er kanskje den vanlige avbildningen av Satan med horn og klover, som kan minne om Pan og andre behornede guder fra førkristne religioner. Som vist i første kapittel, inngår den antiokkulte diskursen i en bredere sammenheng, en virkelighetsoppfatning hvor konkrete, onde åndsmakter lever og virker. I likhet med mange av sine forgjengere fra fortiden lever vår tids demonologer i en verden hvor demoners eksistens tas for gitt. Selv om moderne demonologer som Koch benytter modernitetens begreper, litterære konvensjoner og teoretiske rammeverk til å skildre disses virkemåte, er det lett å tenke seg at en tro på Satan og hans demoner kan danne utgangspunktet for en tilsvarende tolkning av de andres guder som man kjenner fra historien. Når det gjelder demoniseringen av det guddommelige i nyåndeligheten, er forfatterne opptatt av alle former for overnaturlige vesener i bevegelsene de omtaler. Når jeg velger å omtale AO-litteraturens behandling av alle typer metafysiske vesener i sammenheng med dette temaet, så er det fordi demoniseringen følger samme logikk.

I historikken nevnte jeg *Spiritual Counterfeits Project*, en organisasjon som siden 1973 har utgitt bøker, pamfletter samt et tidsskrift med antiokkulte tekster. Navnet på organisasjonen inneholder begrepet *spiritual counterfeit*, som er et av nøkkelbegrepene hos Douglas Groothuis i *Confronting the New Age* (1988). Merkelappen *spiritual counterfeit* betyr ikke bare at noe er et *åndelig falsum*. Å kalle noe for en *spiritual counterfeit* antyder også at det dreier seg om en forfalskning, og en forfalskning er laget av noen med den hensikt å bedra. Selv om ikke alle AO-forfatterne benytter begrepet som sådan, er dette et spor som alle forfatterne er innom når det gjelder deres syn på okkulte guddommer og metafysiske vesener. Dette er det første sporet jeg vil følge i forhold til temaet. Jeg benytter oversettelsen *åndelig forfalskning* i det følgende.

Åndelig forfalskning er som nevnt et begrep som fordrer en forfalsker, eller en bedrager. I innledningen til boken identifiserer Groothuis klart hvilken bedrager det dreier seg

om. ”The *New Age* movement is not new; it is the most recent repeat of the second oldest religion, the spirituality of the serpent⁹”. Groothuis mener å finne advarsler mot flere ulike åndelige forfalskninger i Bibelen, og ramser disse opp med bibelreferanser, mot alt fra forfalskede guder, engler og mirakler til forfalskede konvertitter og evangelier.¹⁰ På denne måten sannsynliggjør han at sitt nøkkelbegrep har bibelsk forankring og dermed også høy autoritet. Deretter identifiserer han 9 ideer som han anser som forenende for New Age. Han gir hver av dem sin merkelapp som forfalskning. Hver av de 9 samlende ideene blir kontrastert mot konsepter fra Bibelen som fremstår som de uforfalskede utgavene av New Age-ideene¹¹. Jeg nevnte disse 9 punktene i oppsummeringen av Groothuis’ bok i forrige kapittel. Groothuis syn på det guddommelige i New Age-tapning oppsummeres kort i oversiktens punkt 3, kalt ”Pantheism: A Counterfeit God and Humanity”¹². Her identifiserer han først New Agernes Gud som en upersonlig kraft og som identisk med *den kosmiske enhet* (punkt 2 i oversikten). Han bemerker også en utstrakt guddommeliggjøring av selvet, eksemplifisert med Shirley McLaine’s uttalelse om at hun er Gud. Dette setter han i sammenheng med løftet fra slangen i syndefallsberetningen om at mennesket skal bli som Gud. Groothuis konsept om åndelig forfalskning handler med andre ord om demonisk bedrag, og han ser New Ages upersonlige gudsenergi og bevegelsens guddommelige selv som løgner fra Satan. Han konstruerer ingen New Age-guddom som han identifiserer direkte med Satan, men sier at de 9 samlende ideene fra New Age er sataniske forfalskninger av kristne ideer.

Demoner er like fullt en del av Groothuis sitt verdensbilde. Englene er Guds budbringere, og demoner er falne engler som har vært ulydige mot Gud, og som nå er i Satans tjeneste. Demonene dukker opp nettopp i form av budbringere i New Age. De har roller som oppstegne mestere, vise romvesener og kanaliserte ånder¹³. Der hvor englene er Guds budbringere er altså demonene Satans tilsvarende. Demonene serverer forfalskninger og bedrag. Begrepet *Spiritual Counterfeits* benyttes ikke direkte hos de andre forfatterne, men vi kan se det samme grunnleggende synet gå igjen blant flere.

Constance Cumbeys hovedpoeng er at New Age-bevegelsen er antikrists egen bevegelse. *The Hidden Dangers of the Rainbow* (1983) tar som utgangspunkt Cumbeys anekdote om hvordan hun ble klar over NA-bevegelsen. Historien om Benjamin Creme og

---

⁹ Douglas Groothuis; Op.Cit s.17

¹⁰ Ibid. s.19-20

¹¹ Ibid. s.20-32

¹² Ibid. s.22-23

¹³ Ibid. s. 31, s. 36-37, s.80, s82 m.fl.

Tara-sentrenes annonsekampanje som proklamerer at ”The Christ is Now Here” og identifiserer denne Kristus med Maitreya. For Cumbey er Maitreya identisk med antikrist, og hun presenterer en enhetlig og konspiratorisk New Age-bevegelse som venter på dennes komme. Selv om hennes syn på bevegelsen i sin helhet er annerledes enn hos Groothuis, er bildet hun tegner av det guddommelige i New Age noe av det samme.

Cumbey er også inne på forfalskningsmotivet, og binder det til tekster i Bibelen. I hennes argumentasjon er det direkte koblet opp mot Bibelens profetier om antikrist. For eksempel forteller hun om å ha funnet Benjamin Cremes bok *The Reappearance of the Christ* i en New Age-bokhandel. Senere innser hun at denne var en spesiell bok og ikke en hvilken som helst NA-bok som omhandler en falsk kristus.¹⁴ Hun gjenkjente i boken hva Bibelen hadde å si om kjennetegnene på Antikrist. Konseptet om en falsk Kristus blir slik forsterket gjennom bibelreferansen, samtidig gjentar hun her at Benjamin Cremes Maitreya er identisk med Antikrist¹⁵. Her kan vi kjenne igjen nøkkelmotivet til Groothuis, en falsk kristus er et bedrag eller en forfalskning, ikke bare en usannhet. Cumbey nevner at det har vært flere slike falske kristuser gjennom historien. ”Their usual tactic is to come along and insist that they are either Jesus or some type of an eastern avatar.”¹⁶ Nesten alle ikke-kristne religioner stammer fra Satan, hevder Cumbey. Perennialismen i New Age blir slik sett korrekt, religionene *har* samme kjerne fordi de stammer fra samme kilde¹⁷. Cumbey går et steg lenger enn Groothuis. Satan er ikke bare den som står bak løgner og bedrag for så å overlate til demoner å etterligne metafysiske vesener, han er også identisk med et spekter av ikke-kristne guder. New Agerne er djevledyrkere, selv om de gjerne ikke er klar over det selv. Hun bemerker også at mange nok ville blitt forskrekket over å bli konfrontert med å være det. Enten benekter de at djevelen eksisterer, eller de tror Satan bare virker gjennom åpenlyst satanisk okkultisme, forklarer hun. ”However, the New Agers will often admit they are worshipping Sanat Kumara, Pan, Venus, Shiva, Buddha and other pagan deities. The name Buddha itself literally means ”Lightbearer” – the same meaning as the name Lucifer.”¹⁸ Dette er et av flere eksempler på en argumentasjon som viser til likheter mellom navn, begreper, konsepter osv. Ofte brukes høyst forskjellige kilder med liten tilknytning til hverandre for å støtte opp under et argument. Videre i samme argumentasjonsrekke henviser hun til Anton Z. LaVey sin *Satanic Bible*, hvor LaVey lekser opp en rekke navn som skal være synonymer for Satan, nemlig Lucifer, Kali,

¹⁴ Cumbey, Constance; Op. Cit. s.87

¹⁵ For øvrig kun et av flere steder i boken dette gjøres klart.

¹⁶ Ibid. s.88

¹⁷ Ibid. s.189

¹⁸ Ibid. s.136

Lilith, Pan og Shiva. Deretter handler det om Findhornsamfunnet, et New Age-kollektiv som hevder å stå i forbindelse med en rekke naturånder under ledelse av Pan. Bindeleddet mellom satanistleder LaVey og Findhornsamfunnet er kun bruken av navnet Pan. Sammenstillingen av disse to gis ingen nærmere forklaring, men glir inn i argumentasjonsrekken om New Age som fordekt satanisme. I og med Cumbeys konspirasjonsteori om New Age som en enhetlig bevegelse som forbereder Antikrists komme, er det de nyåndelige åndsmaktenes identitet som demoniske som først og fremst vektlegges.

Cumbey kommer også med andre observasjoner om det guddommelige i New Age. Gud i New Age er *immanent* sier hun, bl.a. gjennom å referere til Alice Baileys skrifter. Denne opplysningen presenteres i en argumentasjonsrekke hvor hun forsøker å vise at New Age-konspirasjonen står bak den internasjonale miljøbevegelsen, og bak enkelte internasjonale nødhjelpsorganisasjoner som støttes av Teosofisk selskaps Lucis Trust.¹⁹ ”This doctrine of God Immanent is common to nearly every pagan and Eastern religion.”²⁰, fastslår hun. Immanens er det samme som monisme, forklarer hun videre, og monisme er slangens løgn i syndefallberetningen om at menneskene skulle bli som Gud. Poenget hennes med å ta med dette under sin utlegning om New Ages rolle i miljø- og solidaritetsbevegelser, inkludert kristne sådanne, er ikke bare å understreke sammenhengen mellom New Age og annen hedensk religiøsitet. Det tjener også som et ledd i hennes poeng om at sanne kristne ikke skal engasjere seg for mye i denne verden, men heller ha i mente at Gud skal skape en ny himmel og jord²¹.

I Dave Hunts *Occult Invasion* støter man på begrepet *counterfeit* nok en gang. Han sier ikke direkte om noen nyreligiøs gruppering at de er en *åndelig forfalskning*, men benytter begrepet *counterfeit miracles*, forfalskede mirakler. Identifikasjonen av ulike metafysiske vesener med demoner i forkledning, med djevelen som siste kilde til bedragene, finnes også hos Hunt. Noe som skiller Hunt fra de andre forfatterne i utvalget er hans identifikasjon av ulike former for kristen karismatisk praksis med okkultisme. Hans antiokkulte retorikk rettes også mot den katolske kirke. Et hovedpoeng hos Hunt er at okkultismen gjør sitt inntog i sekulære og kirkelige arenaer i form av praksis og ideer under andre navn.

På samme måte som Cumbeys konspirasjonsteori legger føringer for hvordan hun omtaler guddommer og andre metafysiske vesener fra New Age, legger Hunts argumentasjon

---

¹⁹ Ibid. s.161.166

²⁰ Ibid. s.165

²¹ Ibid. s.163 og s.66

om en fordekt okkult ”invasjon” føringene for hans behandling av det samme. Det vil si, han benytter ikke begrepet New Age slik som Groothuis, Cumbey, Marrs m.fl. men benytter konsekvent kategorien *okkultisme*²². ”The Bible claims that God is a personal Being of infinite love, wisdom and power who made man in His moral and spiritual image and to whom man is accountable. Occultism in contrast holds out the promise that each person can acquire Godlike powers and thus become his own god.²³” Sitatet viser Hunts opptatthet av okkulte praksiser og paranormale evner. Her benytter han også anledningen til å kontrastere okkultismens upersonlige gudsbilder med kristendommens personlige Gud. For Hunt er modernismens vitenskaplige lover om årsak og virkning og okkult lære om skjulte, manipulerbare krefter også identiske med hverandre²⁴. Bak det hele står Satan og hans onde åndsmakter, *åndelige forfalskninger* hos Hunt kan fremstå som alt fra vitenskaplige teorier som evolusjonslæren til åndene som blir kontaktet av spiritistmedier, hinduistiske guddommer eller katolske Maria-apparisjoner. Oftest er de knyttet til religiøs praksis, som igjen er en døråpner for demonisk påvirkning etter mønster fra moderne demonologi à la Koch. Identifikasjoner mellom onde åndsmakter og *de* andres guder forekommer en rekke ganger i teksten, illustrert med en rekke eksempler. Klarest illustreres *forfalskningsmotivet* kanskje i denne pasasjen: ”Occultism counterfeits the power of God. One clear example is found in the confrontation between Moses and Aaron and the sorcerers of Pharaoh’s court. The latter were able, by the power of Satan, to duplicate (but only to the degree allowed by God) what God did miraculously through Moses and Aaron²⁵”. I dette teksteksemplet ser vi en kondensert utgave av retorikken. Argumentasjonen forankres i Bibelen gjennom å trekke inn et eksempel fra bibelhistorien, okkulte krefter har Satan som sin kilde, og Guds allmakt bevares. I et annet teksteksempel formuleres konseptet om åndelige forfalskninger relativt klart: ”Every false concept of God (from Star Wars Force to AA’s higher power) provides a front for Satan and demons. The counterfeit miracles and false guidance are enticements along the path to occult bondage for those who refuse to submit wholly to God’s Word.²⁶”

Texe Marrs sine konspirasjonsteoretiske bøker om okkultisme utgjør etter nå et 20-årig forfatterskap²⁷, og teoriene hans presenteres i en form for *stream-of-consciousness*, og er

²² Det er mulig at dette kan ha sammenheng med at *Occult Invasion* ble publisert i 1998, da New Age ikke lenger var et like velbrukt navn.

²³ Hunt, Dave; *Occult Invasion* (1998); s.95

²⁴ Bl.a. *ibid.* s. 114-116

²⁵ *Ibid.* s.123

²⁶ *Ibid.* s.311

²⁷ Fra 1987 til i dag.

uoversiktlig til tider. I kapittel 2 presenterte jeg kort boken *Dark Secrets of the New Age*, og jeg vil hovedsaklig fortsette å referere til denne. Marrs bemerker også at New Ages konsept om Gud ikke er en personlig guddom, og New Age anses som fiendtlig innstilt til de som tror på en personlig Gud²⁸. Forfalskningsmotivet er også til stede hos Marrs, og han uttrykker det klart ganske tidlig i *Dark Secrets*. Han presenterer en liste over kristne termer som han mener New Age-bevegelsen har appropriert, og som har en skjult New Age-betydning, henholdsvis *Gud, Kristus, engler, born again, himmelen/gudsriket og helvete*. Hva han sier om de tre første er interessant i denne sammenhengen. *Gud* er en immanent, upersonlig kraft i New Age, kan refereres til som begge kjønn, og naturen kan i følge New Ages ledere tilbes som Gud. *Kristus* er en avatar av det gudommelige, og New Agere ser Buddha, Muhammed, Konfucius, Jesus m.fl. som kristuser. New Agerne venter på en mektig kristus-avatar som skal komme, og som er identisk med Antikrist. Om *Engler* sier han: "More frequently called Ascended Masters, Masters of Wisdom, Ancient Masters, spirit guides, inner guides, spirit councilors, one's Higher Self, the Self, Superbeings, aeons, muses, or walk-ins." Collectively called the "hierarchy." Whichever term used, the discerning Christian will recognize these shadowy entities not as "angels" but as demons.²⁹ Det siste punktet er verdt å sitere, bl.a. fordi det viser hans utstrakt bruk av begreper hentet fra Teosofisk Selskaps skrifter. Kildeutvalget hos Marrs støtter opp under hans konspirasjonsteori om New Age som en sammenhengende bevegelse. Uansett er poenget for Marrs at begreper som *Gud, Engler, Kristus* og lignende brukes for å skjule et *egentlig* budskap, de er forfalskninger. I en klar formulering av det jeg her kaller *forfalskningsmotivet*, sier han: "The New Age "Christ" is a blasphemous imitation of the true Christ of the Bible. But Satan's use of a fake Messiah does not surprise those of us who know God's Word. Isaiah revealed the evil one's traitorous goal: "I will be like the Most High."³⁰ Marrs nevner bl.a. også den feministiske gudinne-bevegelsen og Wicca, med sitt fokus på modergudinner og kvinnelige gudsbilder. I fremstillingen brukes dette til å trekke paralleller til *Mystery Babylon* fra KJV-oversettelsen av Johannes' åpenbaring 17:5-6³¹. For Marrs er New Age identisk med en eldgammel babylonsk mysteriereligion, som er Satans kirke³². Marrs bemerker også at New Age har et

²⁸ Marrs, Texe; *Dark Secrets of the New Age* (1999), s.11, s.14, s.45 er gode eksempler. Gjentas flere steder i teksten.

²⁹ Ibid. s.14

³⁰ Ibid. s.57

³¹ Johannes Åpenbaring 17:5-6, I det Norske Bibelselskaps oversettelse fra 1978: "På hennes panne stod skrevet et navn med skjult mening: "Babylon den store, mor til skjøgene og all styggedom på jorden.""

KJV: "And upon her forehead was a name written, MYSTERY BABYLON THE GREAT, THE MOTHER OF HARLOTS AND ABOMINATIONS OF THE EARTH."

³² Ibid. s.24 ff

immanent gudsbilde, og at den upersonlige Gud kan beskrives som energier³³. Han beskriver New Ages gudsbilde som panteisme ”Pantheists deny the existence of a personal God, maintaining that the universe itself and everything in it is ”God”.³⁴” Marris sier videre i denne sammenheng at New Agerne tilber solen, jorden og himmellegemer som levende guder. Det er uvisst om dette også er en bevisst referanse til ideer om *primitiv religion* hos Marris. Det uttalte hovedpoenget er i alle fall ideen om at New Age dermed også har en solgud lignende hva man fant i gamle Babylon, og denne identifiseres videre med Lucifer³⁵. Ulike andre metafysiske vesener demoniseres på samme vis hos Marris. Demoner later som de er døde helgener og vismenn, og kanaliserer Antikrists budskap til New Age-medier³⁶.

Når det gjelder hva jeg her *forfalskningsmotivet* er dette til stede i en eller annen form i alle de fire kildene referert ovenfor. Motivet dukker ikke bare opp i forhold til metafysiske vesener fra religiøse retninger forfatterne kaller for okkulte, men også i forhold til ulike religiøse praksiser eller modernistiske konsepter fra sekulær vitenskap og humanisme. Jeg skal se nærmere på hvilke måter begrepet brukes i andre sammenhenger i siste kapittel. Motivet, som brukt om det guddommelige i nyreligiøsiteten, kan oppsummeres på følgende måte:

- 1). Okkultismens guder og ånder er forfalskninger som skal villed og skjule okkultismens *egentlige* opphav.
- 2). Villedningen kan ta ulike former; som villedende begreper (snakk om Kristus, engler osv.), eller som konkrete vesener (gjenferd, kanaliserte ånder, oppstegne mestere, ikke-kristne guddommer osv.)
- 3). Forfalskningene, selv om de viser seg i vidt forskjellige former, har alle samme sataniske opphav. Satan opptrer slik som en *religionsforfalsker*.

Motivet åpner terrenget for hva som kan puttes i kategorien okkultisme. Siden det okkultes *sanne natur* er skjult blir det opp til årvåkne kristne som forfatterne selv å identifisere de onde åndsmaktene bak okkultismens fasader, hva enten det er guddommer, vise romvesner, skytsengler eller i form av New Age-terapi og praksiser. Forfalskningsmotivet gjør det mulig å skildre tilhengere av okkulte retninger som villedede heller enn bevisste, onde satandyrkere. Forfalskningsmotivet er et ledd i demoniseringen av nyreligiøse grupper, og brukes også i kategoriseringen av en gitt gruppe som en *kult*. Å føre sakesløse mennesker bak lyset er som nevnt i første kapittel et kjennetegn på *kulter*, tilhengere lokkes og manipuleres

---

³³ Ibid. s.92

³⁴ Ibid. s.198

³⁵ Klarest formulert s.199-201

³⁶ Bl.a. Ibid. s. 65, 77, 95-118 m.fl

inn i en *kult*. De konverterer ikke frivillig, eller i alle fall ikke med full viten om hva de begir seg inn i. Marrs gjør denne koblingen i sin bok ved bl.a. å si at mysteriekulter skjuler kultledernes sanne intensjoner fra de som ikke har gått igjennom de riktige initiasjoner³⁷. Så langt om demoniseringen av nyreligiøse guder og ånder. Det andre utvalgte temaet her er reinkarnasjon, her spiller også det sakraliserte selvet en rolle.

3.2 “I skal visselig ikke dø[...]” - Reinkarnasjon

Motkulturen i 1960-årene markerte begynnelsen på en mer allmen utbredelse og aksept for ideer fra vestlig esoterisme og østlige religioner. Et godt synlig element her, fordi den representerer et brudd, er troen på reinkarnasjon. Reinkarnasjonsforestillingen har vært en del av den vestlige esoteriske tradisjonen, men har vært fremmed for folk flest og vært definert som kjettersk av de dominerende religiøse institusjonene. Enda flere enn de som tror på reinkarnasjon kjenner til forestillingen, og den tematiseres jevnlig i fora som ukebladspresen og i populærkulturen.

At en i utgangspunktet fremmedartet idé er blitt såpass kjent i den vestlige kulturkrets på kort tid er et tydelig tegn på at forandringer har funnet sted når det gjelder det kultiske miljøets gjennomslagskraft i samfunnet forøvrig. Antiokkulte forfattere er oppmerksomme på denne utviklingen, og flere antiokkulte bøker vier stor plass til emnet. Interessen for temaet i litteraturen kan forklares med både interne og eksterne faktorer. De interne faktorene er knyttet til sentrale, konkurrerende elementer i kristen dogmatikk, slik som gjenoppstandelsen. De eksterne faktorene består blant annet av populariteten til reinkarnasjon i samfunnet, det konkrete meningsinnholdet den gis innen nye religiøse bevegelser og praksiser knyttet opp mot reinkarnasjon i New Age. Kristendommens gjenoppstandelse og reinkarnasjon er to konkurrerende måter å tenke seg lidelse og død på. Synd og gjenoppstandelsen er et svært sentralt moment i kristne meningsunivers som andre momenter henter betydning og mening fra. Her skal jeg presentere noe av retorikken AO-forfatterne benytter om og mot reinkarnasjon, og hvordan de relaterer forestillingen til momenter i eget verdensbilde. Siden den antiokkulte litteraturen hovedsaklig henvender seg til de samme miljøene som den produseres i, må man regne med at målet med utsagnene mot sjelevandringsforestillinger bidrar til å forsterke stillingen til konkurrerende momenter i egen diskurs. En måte dette gjøres på er å demonisere de andres forestillinger. Mens noen kristne har tilpasset

---

³⁷ Marrs, Op.cit. s.186-188

sjelevandringsforestillinger til kristendom, gir AO-forfatterne klart uttrykk for at det strider mot sentrale punkter i kristendommen. I argumentasjonen mot sjelevandringsforestillingen henviser flere av bøkene til syndefallsberetningen fra 1. mosebok.

Sjelevandringsforestillingen demoniseres ved å identifisere dem med slangens forsikringer til Eva, mer bestemt den om at hun ikke skal dø om hun spiser fra kunnskapens tre, og dermed karakterisere det som en lære som kommer fra Satan. AO-forfatterne kritiserer også praksiser knyttet an til sjelevandring ut fra demonologiske perspektiver. For å få en bedre forståelse for emnet, vil jeg også her begynne med et kort riss av reinkarnasjonstanken slik den kommer til uttrykk innen hovedstrømninger innen New Age. Deretter går jeg inn på den emiske behandlingen av emnet. Jeg kommer ikke inn på klassiske utgaver av reinkarnasjonslære slik man finner den i østlige religioner, heller ikke tidligere vestlige utgaver av sjelevandringslære, siden disse tilhører andre kontekster og ikke har noen direkte relevans. AO-forfatterne benytter seg av New Age-litteratur som kilder når de kommer med kildehenvisninger om emnet, men tolker litteraturen inn i sitt eget meningsunivers.

3.2.1 Pedagogisk og utviklende sjelevandring - reinkarnasjon i New Age

Reinkarnasjon artikuleres, i likhet med andre forestillinger i det kultiske miljø, på et utall måter i New Age. Denne gjennomgangen er ment som et forsøk på å sammenfatte vanlige eller dominerende artikuleringer av reinkarnasjonsforestillinger innen det nyreligiøse feltet. Konseptet reinkarnasjon blir mer eller mindre tatt for gitt i New Age-sirkler, og sjelden trukket i tvil som sådan. Reinkarnasjon har en teoretisk side som har sammenheng med sentrale ideer om individuell transformasjon og utvikling, og en rituell side som er koblet til praksiser som regresjonsterapi og kanalisering. W. J. Hanegraaff peker på at i New Age er det å si “jeg har vært den eller den i et tidligere liv” ikke uproblematisk³⁸. Ordet 'jeg' refererer til ens ego-personlighet, og den er forskjellig fra et liv til et annet. Hanegraaff er imidlertid mest opptatt av innflytelsesrike tekster, og hans utlegning om reinkarnasjonslære i New Age må ses deretter. Sjelevandringsforestillinger i klassisk New Age henger nøye sammen med transformasjonstanken. Hvert liv i kjeden ses på som trinn i en utvikling, eller læringsprosess, mot høyere bevisstheter og eksistenser. Konkrete hendelser i livet, ens nåværende stilling og status, helseproblemer med mer kan forklares utfra begivenheter i tidligere liv. De viser gjerne at man har mer å lære på et eller annet felt. I noen tilfeller kan en som har gjort noe galt mot et annet menneske i et liv settes i kontakt med vedkommende i en senere inkarnasjon å gjøre

---

38 Hanegraaff, Wouter J., *New Age Religion and Western Culture* (1996), s.266-267

opp for seg³⁹. I tråd med oppfatningen om at man skaper sin egen virkelighet, finner man også en oppfatning av at den enkelte, i form av sitt Høyere selv, velger sine inkarnasjoner. Det høyere selv er fri fra den begrensede ego-personlighetens selviske interesser, og velger det som er nødvendig for oppnå den lærdommen man trenger for å utvikle seg videre. Dette er knyttet til en annen oppfatning av at ingenting skjer uten at det er en mening ved det, og er slik også en måte å gi mening til lidelse og tilsynelatende urettferdighet.

Går man utenom den klassiske New Age-litteraturen, ser det ut til at nettopp det å kunne peke på at “jeg har vært den eller den i et tidligere liv” utgjør mye av appellen ved sjelevandringsforestillinger allment. Fokus ligger gjerne nettopp her i populære uttrykk, som i ukebladenes livsstilsartikler. Sjelevandringsforestillinger artikuleres gjerne gjennom personlige myter i form av fortellinger om tidligere liv. Slike finnes på trykk i både bokform og i ukeblader, og fortelles ellers i alle slags medier gjennom samtaler, intervjuer og på andre måter. New Age er i høy grad erfaringsbasert spiritualitet. Sjelevandring i New Age er som nevnt også knyttet til ulike praksiser. Mest kjent er regresjonsterapi. I regresjonsterapien avdekkes pasientens tidligere inkarnasjoner gjennom at man settes i en endret bevissthetstilstand og erfarer tidligere eksistenser personlig, som i en drøm. Det terapeutiske aspektet ligger i at bakgrunnen for nåtidens problemer kan ligge i tidligere eksistenser, og terapien skal bidra til personlig utvikling ved at man med den nye kunnskapen kan bryte negative mønstre⁴⁰. Som nevnt er reinkarnasjonsforestillinger også knyttet til i alle fall en praksis til, kanalisering. AO-litteraturen vier oppmerksomhet til både ideer og praksiser knyttet til sjelevandring i New Age.

3.2.2 ”I skal visselig ikke dø.” – Antiokkult retorikk mot reinkarnasjon

Cumbey oppsummerer New Ages lære i 4 punkter, og reinkarnasjon er ett av disse 4 grunnprinsippene. Etter å ha slått fast at New Age er en enhetlig religion komplett med egne hellige skrifter, bønner, presteskap, lover, bud og profeter, oppsummerer hun læren på denne måten : “While their theology is obfuscated in deliberate gobbledy-gook, it is not complicated. A Christian may read the main tenets in the third chapter of Genesis. Basically they involve (1) an attack on the authority of God's Word; (2) a denial that one will die (reincarnation); (3) a claim that man can be as god himself; and (4) a deification of Lucifer

---

³⁹Se blant annet sitat fra Michael Talbot, *The Holographic Universe* (1991), i Hanegraaff, Ibid. s.268
⁴⁰Haanegraaff, Ibid. s.272

and other demonic entities (the masters of wisdoms theory).”⁴¹ Her dreier det seg ikke om en *sammenligning* mellom New Age og slangens ord i syndefallsberetningen, hun sier at man faktisk *kan* lese hovedpunktene her. Det er trolig ingen tilfeldighet at hovedpunkt 2 kalles ”fornektelse av at man skal dø”, og ikke reinkarnasjon. Ved å sette ordet reinkarnasjon i parantes etablerer hun sammenhengen mellom reinkarnasjon og slangens ord til Eva fra myten. I bokens neste kapittel, en kort historikk over bevegelsen, ser vi omtrent det samme om igjen i en karakteristikk av Alice Baileys skrifter: “She taught the divinity of man and reincarnation as well as an attack on God's Word – the standard lies of the serpent of Garden of Eden days!”. I neste setning tar hun med at Baileys tekster ble spredt gjennom Lucifer Publishing Company, så punkt 4 ovenfor blir også implisert. I kapitlet “*The Movement: An Overview*”⁴² ment å gi en oversikt over bevegelsen, kommer hennes forklaring av innholdet i sjelevandringslæren i New Age.⁴³ Grunnleggende handler det om at man aldri egentlig dør, og målet med syklusen er at man skal perfektionere seg inntil man når Nirvana. Her kommenterer hun; “Of course, this just happens to match one of the lies of the Serpent in the Garden of Eden in telling her «you shall not surely die»”⁴⁴. Nok en gang en direkte identifikasjon med slangens ord i syndefallsberetningen. New Ages lære er ikke hovedtemaet i boken som sådan, og man finner bare ett klart eksempel her på at hun uttrykt setter reinkarnasjonslære opp mot kristendommens konsept om gjenoppstandelsen. Dette finner vi i et kapittel som dreier seg om hennes punkt 3 nevnt ovenfor, guddommeligjøring av mennesket. Som et eksempel på at okkult lære er diametralt motsatt fra Bibelens sier hun: “The Bible teaches us that each person must die only once and then the judgement. Occultism teaches that each of us must live and die many times and then – maybe - Nirvana”⁴⁵. Det viktigste momentet i Cumbeys karakteristikk av reinkarnasjon er altså at dette er identisk med slangens løfte til Eva om at hun ikke skal dø. Ingen steder blir det understreket at slangen er identisk med Satan, dette tas for gitt, og er en identifikasjon som hun regner med leseren kjenner og deler med henne. *The Hidden Dangers of the Rainbow* er som sagt ikke først og fremst en bok som drøfter trosinnhold i New Age, og passasjene nevnt ovenfor utgjør samlet Cumbeys utsagn i denne teksten som direkte omhandler reinkarnasjon. Hun bruker mye tid på å snakke om evolusjonisme i New Age, men først og fremst fordi hun ønsker å ta fatt i

---

41Constance Cumbeys, *The Hidden Dangers of the Rainbow* (1983), s.40

42Ibid. Kapittel 5, s.59-71

43Ibid. s.65

44Ibid. s.65

45Ibid. s.175

konseptet om *rotraser* i teosofiske tekster, og hun ser ikke evolusjonismen i sammenheng med sjelevandringsforestillinger.

Douglas Groothuis' bok, *Confronting the New Age* (1988), tilhører en annen type antiokkult tekst. Boken markedsføres som en praktisk bok som skal fortelle et kristent publikum hvordan de skal kjenne igjen og avsløre New Age-lære i ulike sammenhenger, hjelpe New Agere til kristen tro, og aktivt konfrontere bevegelsen og dens tilhengere. Del II av boken (*Witnessing to the New Age*) inneholder et eget kapittel (*The Bible and Reincarnation*) viet emnet reinkarnasjon. Groothuis konstaterer at New Age er en paraplyterm for et videre landskap av ulike organisasjoner, ideer, mennesker og praksiser og ikke en bestemt organisasjon med en leder på toppen⁴⁶. Tross dette sier han også: "The New Age movement is not new; it is the most recent repeat of the second oldest religion, the spirituality of the serpent."⁴⁷ Selv om han ikke ser noen konspiratorisk organisasjon slik som f.eks. Cumbey og Marrs, ser han likevel New Age som en religion. Her ses også identifikasjonen med, og altså ikke bare en sammenligning med, slangens ord i syndefallsberetningen. Dette er det første Groothuis sier om New Age i boken, snart etter beskriver han denne verdens nest eldste religion slik: "The offer was to forsake God's way of life and to believe the serpent's promise that in rebelling against God they could «be as gods» and would not die. In essence they would gain power and knowledge apart from God, and suffer no ill effect."⁴⁸ Også Groothuis ser New Age i sammenheng med Genesis 3, men kapitlet om reinkarnasjon legger sterkere vekt på motsetningen mellom konseptene reinkarnasjon og oppstandelsen enn på slangens ord i syndefallsberetningen. Spørsmålet er om dette har med bokens uttrykte formål å gjøre. Som en manual i hvordan man konfronterer New Age, spesielt innen kristne miljøer, kan man tenke seg at argumenter basert på sjelevandringsforestillingen holdt opp mot gjenoppstandelse vil være mer effektive i en konfrontasjon enn argumenter basert på at New Age er slangens, eller djevelens, religion. Groothuis bruker mye plass på å argumentere mot New Ageres "esoteriske" lesninger av Bibelen, der de mener å finne belegg for at Jesus forfektet reinkarnasjon. Slik kapitlet fremstår i sin helhet virker det som om det er tenkt brukt i diskusjon med mennesker som forsøker å tilpasse ideen om reinkarnasjon til et kristent livssyn. Det er ideen om sjelevandring som et konkurrerende konsept til kristen gjenoppstandelse, heller enn tanken på reinkarnasjon som slangens løfte til Eva, som

---

46Groothuis, Douglas; *Confronting the New Age* (1988), s.18

47Ibid. s.17

48Ibid. s.17

dominerer i Groothuis' behandling av temaet. I diskusjonen betegner han en kristen lesning av Bibelen som ufeilbarlig, som *objektiv*. En "esoterisk" lesning av Bibelen karakteriseres som *subjektiv* og basert på en relativistisk virkelighetsoppfatning, som ikke tar hensyn til den hellige tekstens intensjon. Kapitlet presenterer argumentasjonen han forventer New Agere vil komme med, og presenterer motargumenter som kan brukes av bokens lesere. I tillegg til å behandle bibelvers som enkelte lesere tolker dithen at Jesus snakker om reinkarnasjon, tar han for seg teorier fra Spangler, Shirley MacLaine og andre NA-forfattere, omtalt som konspirasjonsteorier, om at Bibelen skal ha blitt rensket for stoff om sjelevandring på noen av de tidlige kirkekonsilene. Det er som nevnt kontrasten mellom reinkarnasjon, og det evangelisk-kristne konseptet om død og gjenoppstandelse som står i fokus hos Groothuis.

Dave Hunt er en annen av forfatterne som skriver eskatologisk orienterte antiokkulte bøker. Hunts *Occult Invasion* (1998) omtaler også New Age som slangens religion. Han identifiserer 4 distinkte løgner i syndefallsberetningen, disse er; (1) Gud er ikke personlig, men en kraft ("force"); (2) Døden er ikke virkelig, man dør egentlig ikke; (3) Menneskets skjebne er å bli guder; (4) Hemmeligheten er kunnskap om godt og ondt (omtalt også som "the «light side»" og "the «dark side» of the Force")⁴⁹. Han forklarer disse fire punktene mer utfyllende i sin argumentasjon for identifiseringen av nettopp disse fire. Punktene danner utgangspunktet for mye av argumentasjonen ellers i boken. Han mener å finne en "[...] astonishing similarity between the specific lies which the Bible claims the serpent communicated to Eve in the Garden of Eden (Genesis 3:1-5) and the consistent philosophy underlying all occultism". Med andre ord identifiserer Hunt det han kaller *okkultisme* med slangens/Satans løgner i syndefallsberetningen, på samme måte som Cumbey gjør med New Age i *Hidden Dangers of the Rainbow*. Vi får under hvert av punktene en begrunnelse for identifikasjonen av dem, som også kan leses som en oversettelse av slangens uttalelser fra bibelske termer til New Age-terminologi. For punkt 1 gjør han oppmerksom på at konseptet ikke blir eksplisitt uttalt av slangen i beretningen, men han mener det ligger implisitt, som en logisk konsekvens av måten Satan argumenterer på. "How could the fruit of a particular tree be harmful when the fruit of all the others was life-sustaining? They all grew out of the same ground. The same force was in all things – in the ground, in the tree, in the fruit and in her as well"⁵⁰. Dette trekker han videre inn i sin argumentasjon under punkt 2, om at man ikke skal

---

⁴⁹Dave Hunt, *Occult Invasion*, 1998, s.97-98

⁵⁰Hunt, Dave; op. Cit. s.97

dø. Siden denne Kraften (“this Force”) er i alle mennesker, kan de ikke dø⁵¹. Bruken av ordet “Force” vil kunne lede tankene hos Hunts publikum til “the God of Forces” nevnt i KJV-utgaven av Daniels bok⁵². Nok et eksempel på at argumentasjon underbygges ved å bruke begreper knyttet til Bibelen. Løgnen i punkt 2, sier han deretter, er ført videre i østlig mystikk og vestlig okkultisme, som henholdsvis reinkarnasjon og ideen om åndens overlevelse. Han knytter også dette opp mot nær-dødenberetninger, og sier “It is the message that all of the so-called «clinically dead» come back with: Death is not real, and there is nothing to fear – no judgement, just love and acceptance and continued evolutionary progress ever upward”⁵³. Punkt 3 og 4 knyttes nært opp mot evolusjonsperspektivet, og punkt 4 særlig til utdannelsesstanken i New Age. Slangens argument for å spise av frukten er behovet for opplysning⁵⁴.

Så langt om syndefallsberetningen hos Dave Hunt, hvordan ser han mer spesifikt på reinkarnasjonslære? Hunt tar for seg emnet i kapittelet viet innflytelsen fra “østlig mystikk”⁵⁵. Det er 3 hovedelementer i Hunts behandling av temaet. Han ser reinkarnasjon i sammenheng med syndefallsberetningen, han påpeker at det motsier ideen om gjenoppstandelsen, et sentralt moment i kristendommen, og han kritiserer praksis knyttet til reinkarnasjonsforestillinger ut fra moderne demonologi. Underkapittelet om reinkarnasjon følger opp en utlegning om yoga, og begynner med at han sier yoga ble utviklet som en teknikk for å unnsnippe syklusen av gjenfødslar, deretter sier han: “The theory of reincarnation is continually promoted by the deceiving spirits ”channeling” to mankind”⁵⁶. Ideen, her kalt en teori, blir demonisert allerede før forfatteren egentlig har sagt noe om den gjennom å være assosiert med et annet moment, i dette tilfelle kanalisering. Dette er en form for demonisering ved *guilt-by-association*, ved at kanalisering allerede er definert som *okkult* tidligere i teksten. Han tar også for seg regresjonsterapi, “past life regression”. Hans syn på dette er slik som vi må kunne forvente med hans utgangspunkt i demonologien til Koch og andre moderne demonologer. I hypnosetilstanden bryter man ned sperrer i sinnet slik at en demon kan komme seg inn og påvirke. Hypnose er for Hunt en okkult praksis,⁵⁷ og dermed også en døråpner for demonisk påvirkning. Hunt trekker ikke nødvendigvis okkultisters påstander om eksistensen og

---

⁵¹Ibid. s.97

⁵²Daniel 11:38 ” But in his estate shall he honour the **God of forces**: and a god whom his fathers knew not shall he honour with gold, and silver, and with precious stones, and pleasant things.”

⁵³Ibid. s.97

⁵⁴Ibid. s.98

⁵⁵Ibid. Kapittel 12; *The influence of Eastern Mysticism*, s.217-239

⁵⁶Ibid. s.227

⁵⁷Ibid. s.229

effektiviteten av skjulte krefter i tilværelsen i tvil, men tilskriver dette til demoniske krefter. Hunt henviser til psykiater Ian Stevensons undersøkelser rundt reinkarnasjon, hvor Stevenson fant at unge barns spontane minner om tidligere liv stemte så godt med fakta at ingen andre forklaringer enn reinkarnasjon skulle kunne forklare det. Referansen tjener som et ledd i hans kritikk mot parapsykologisk vitenskap, som han mener ikke opererer ut fra riktige premisser. “[...] in the scientific evaluation of the data, the possibility of demonic interference in an altered state is not even considered”⁵⁸.

I tillegg til å kritisere praksis knyttet til reinkarnasjonslære, har Hunt også moralske motforestillinger⁵⁹, og argumenterer for at reinkarnasjon er “[...] *amoral, senseless and hopeless*.”⁶⁰, amoralsk, meningsløst og håpløst. Amoralsk fordi han forstår reinkarnasjonstanken slik at den ut fra det han omtaler som årsak-virkningsloven om karma, vil for eksempel en som slår sin kone bli gjenfødt som en kone som blir slått av sin mann, som igjen må fødes som en slått kone og så videre. En forbrytelse nødvendiggjør den neste. Dette er et eksempel han også nevner i sitt kapittel om evolusjon. Her sier han “Since reincarnation is a belief basic to witchcraft, it is not surprising that it is *amoral*”⁶¹. Her brukes *heksekunst* som et *guilt-by-association*-argument, reinkarnasjon er amoralsk fordi det er knyttet til heksekunst som også er amoralsk. Dette er det eneste han sier om reinkarnasjon i sitt kapittel om evolusjonisme, og koblingen evolusjon-reinkarnasjon behandles ikke eksplisitt her. Karakteristikken av reinkarnasjonstanken som meningsløs begrunner han med at ingen bevisst husker tidligere tilværelser, men likevel må man bære den karmiske byrden av dem⁶². Han ser dette i sammenheng med evolusjonstenkning, og kontrasterer dette med Bibelen. “Evolution, the essential partner of reincarnation, claims that man is the result of hundreds of thousands of years of gradual advancement to an ever-higher order of being. The Bible, however, says that man is degenerating into ever-more-immoral behavior. One need only read the daily papers or study history to know which of these opposing views is correct.”⁶³ Det er verdt å merke seg hvordan han her bruker hverdagslige (aviser) og vitenskapelige (historie) referanser for å understøtte Bibelen, en retorisk strategi som han bruker gjentatte ganger i fremstillingen. Han trekker frem poenget at reinkarnasjon er håpløst, i betydningen at det ikke tilbyr noe håp, som en logisk konsekvens av sin tidligere karakteristik. Det er ingen ende på syklusen, og karma akkumuleres over flere liv uendelig. Han sier videre: “As for escaping

---

58Ibid. s.229

59Avsnittet *Amoral, Senseless and Hopeless*, ibid. s.229-230

60Ibid. s.229

61Ibid. s.21

62Ibid. s.230

63Ibid. s.230

through yoga, there is no explanation of how that practice could abrogate the immutable law of karma nor any proof that anyone has ever effected such an escape.⁶⁴” Hunt tyr her til en moderne argumentasjonsform, i det at han etterlyser beviser. At karma er et upersonlig prinsipp blir også gjort til et poeng, og kontrasteres med kristendommens Gud og Jesu sonoffer.

Marrs presenterer New Age som identisk med den babylonske mysteriereligionen, og som en internasjonal konspirasjon som skal forberede antikrists komme. I *Dark Secrets of the New Age* behandler han ikke temaet reinkarnasjon for seg selv, men begrepet dukker opp i flere sammenhenger. Begrepet dukker oftest opp i forbindelse med hinduisme og østlig innflytelse på NA. Marrs identifiserer evolusjonisme i New Age, og kobler dette sammen med slangens løfte om deifisering. Deifisering er den viktigste ”løgnen” i Marrs’ fremstilling, og er et kjernebegrep i den New Age-bevegelsen han beskriver. Det er først og fremst denne ”løgnen” som lokker New Agerne inn i bevegelsen⁶⁵. Gjennom en evolusjon av menneskelig bevissthet skal mennesket bli som guder, og slik innlede den nye tidsalder. Marrs nevner ikke prosessen som dette skal foregå gjennom direkte, men i New Age-kilder og kulturvitenskaplige fremstillinger om New Age er en serie av inkarnasjoner gjerne et ledd i tanken om transformasjon til en høyere bevissthet. I New Agernes *Plan* er det heller ikke plass for de kristne, sier Marrs. Bevegelsen er antikristen, og i følge den presenterte evolusjonsideen befinner de kristne seg på et lavere utviklingsnivå og vil bli eliminert. Reinkarnasjon blir nevnt i denne sammenhengen. Kristne fundamentalister har ikke noen plass i den nye verden, og Marrs hevder at New Age-lære sier at de kristne vil reinkarneres i andre verdener⁶⁶. Et annet sted i fremstillingen siteres David Spanglers utsagn om at ingen egentlig dør. Døden i New Age er bare en del av et kosmisk drama, og av liten konsekvens⁶⁷. I kapitlet som handler om New Ages kommende aggresjon mot de kristne samt evolusjonistiske raseteorier, nøstes disse trådene sammen. New Age-læren, *Planen*, er på dette området et forsøk på å forklare *bortrykkelsen* av de kristne. Marrs er premillenarist, og forventer at de sanne troende skal tas opp til Gud for å slippe unna trengselstidene under Antikrist. New Ages lære om evolusjonære bevissthetsnivåer, hvor de kristne er plassert

---

⁶⁴Ibid. s.230

⁶⁵ Bl.a. Marrs, Op. Cit., spesielt behandlet s.119-135, også formulert flere steder, bl.a. s 185 i sammenh. Med evolusjonisme

⁶⁶ Ibid. s.63, s.162 m.fl.

⁶⁷ Ibid. s.159

nederst på stigen, forklarer for New Agerne at de kristne forsvinner i den Nye Tidsalder⁶⁸, enda et eksempel på *forfalskningsmotivet* nevnt i gjennomgangen over.

Reinkarnasjon (og karma) nevnes også som en av flere doktriner som skal fremlegges i den forestående New Age-bibelen⁶⁹. I kapitlet "Doctrines of Devils" finnes en annen oversikt over NA-doktriner, og reinkarnasjon behandles her som ledd i temaet østlig mystikk.

Gjennomgående behandles reinkarnasjon hos Marrs sett i sammenheng med innflytelse fra østlige religioner, gjerne sammen med karmalære. Som kristen kontrast til reinkarnasjon setter Marrs opp både konseptet om synd og frelse i kontrast til karmalover, og kristendommens lære om gjenoppstandelsen av de døde satt opp mot gjenfødelse⁷⁰. Det er i den nevnte oversikten over doktriner vi får bokens eneste forklaring på hva New Ages konsept om reinkarnasjon går ut på. "Replacing the Biblical teachings of a heavenly paradise ruled by God the Father and His Son, Jesus Christ, many New Agers substitute the Eastern doctrine that enlightened men, through higher consciousness, can achieve godhood. New Agers believe that until this state is achieved, when a person passes away he is usually *reincarnated* into another body."⁷¹ Tidligere i fremstillingen kontrasterer han også et sted reinkarnasjon med Kristen død og dom, men uten å gå noe nærmere inn på reinkarnasjon som tema⁷². Ellers i boken ser Marrs ut til å operere med ordet reinkarnasjon som et synonym for *inkarnasjon*, og nevner at i New Age er Jesus, Buddha, Lao Tse m.fl. utgaver av samme reinkarnerte person⁷³ og hinduistiske avatarer blir omtalt som reinkarnasjoner⁷⁴.

Hvis man ser på kildenes behandling av Reinkarnasjonsideen er det særlig tre momenter som peker seg ut: (A) Reinkarnasjon som en del av slangens løfter i syndefallsberetningen, (B) reinkarnasjonstankens forbindelse til okkulte praksiser, og (C) reinkarnasjon som motsetning til sentrale momenter i kristendommen som har med synd, tilgivelse og gjenoppstandelse å gjøre.

Flere av momentene går igjen i behandlingen av andre temaer. Kritikk av okkulte praksiser (B) er allment, og knyttet til moderne demonologi. Variasjonene her finner man stort sett mellom de som også ser enkelte kristne praksiser, enten de er knyttet til nyere karismatiske bevegelser eller den katolske kirken (som hos Dave Hunt), som potensielt satanisk inspirert

---

⁶⁸ Ibid. s.163

⁶⁹ Ibid. s.183

⁷⁰ Ibid. s.191-192

⁷¹ Ibid. s.192

⁷² Ibid. s.46

⁷³ Ibid. s.43

⁷⁴ Ibid. s.59

blendverk, og de som kun tar for seg klart ikke-kristne praksiser. Identifiseringen av trosforestillinger med slangens lære (A) i syndefallsfortellingen er også et moment som går igjen. Dette poenget er viktig med tanke på konseptet om *åndelige forfalskninger* som ble behandlet under forrige tema. Identifikasjonen med slangens lære, sett som løgner fra Satan, er et sterkt virkemiddel i å fremstille New Age og okkultisme som satanisk inspirert. I tilfellet reinkarnasjon blir identifikasjonen trukket frem av samtlige kilder, skjønt noe mindre direkte formulert hos Marrs. At identifikasjonen gjøres i forbindelse med temaet reinkarnasjon skyldes at slangens løfte om at menneskene ikke skal dø lett kan ligne på en tanke om at døden ikke er endelig som man finner i reinkarnasjonsideen. Etisk kan vi se at det viktigste poenget med reinkarnasjon i New Age ikke er udødelighet. I populariserte varianter er det spenningen knyttet til hvem man har vært i tidligere liv og de personlige historiene som er de sentrale elementene. Det er heller ikke udødelighetsmomentet som vektlegges i det Haanegraff kaller “New Age sensu stricto”. Evolusjons/utdannelsesmomentet er oftest det sentrale. Emisk, dvs. i den antiokkulte diskursen, er den tilsynelatende likheten mellom udødelighet og reinkarnasjon et godt retorisk poeng, dessuten er det en kobling mot en kjent myte i sitt eget meningsunivers. Likheten mellom slangens ord i Genesis, og reinkarnasjonstenkning er ikke *årsak* til, eller *grunnlaget* for vektleggingen av syndefallsberetningen her. Likheten er snarere et *resultat* av AO-forfatternes fortolkningsramme. Vi må med andre ord se på elementer innen AO-litteraturen og den kristne, fundamentalistiske diskursordenen forfatterne opererer innenfor for å finne svar på hvorfor dette aspektet er vektlegges.

Den apokalyptiske dimensjonen ved store deler av den litteraturen vi her snakker om er en annen faktor i nettopp denne sammenhengen. Dersom man leter etter en bevegelse som skal oppfylle profetiene om Antikrists komme så bør man helst knytte dette opp mot Satan på en tydelig måte. Å si at en trosforestilling i bevegelsen er Satans lære er en tydelig måte å sannsynliggjøre sammenhengen med Antikrist på. Det dreier seg ikke bare om sammenligning, men om direkte identifikasjoner. Man sier at reinkarnasjonsideen *er* identisk med slangens løfte om udødelighet. Dersom man tenker på at AO-litteraturen først og fremst henvender seg til andre evangeliske kristne, og tar som utgangspunkt at dens formål er å bekrefte en lære like mye som å benekte en annen, så er det grunn til å se nærmere på hvordan reinkarnasjons-forestillinger kan oppfattes som konkurrerende til sentrale kristne forestillinger om synd, død og gjenoppstandelse. Det er mulig at de dermed kan oppfattes som en trussel mot disse, og at dette er en annen grunn til å vektlegge temaet. I så fall skulle man kanskje forventet at alle forfatterne tok opp temaet om New Age-tolkninger av Bibelen hvor man

mener at Jesus forfektet reinkarnasjon. Dette kommer jeg tilbake til i siste kapittel, hvor jeg tar for meg antiokkult diskurs i et bredere perspektiv.

Kapittel 4 – Oppsummering og perspektiver – myte og modernisme

Den antiokkulte litteraturen er et eksempel på en bredere fundamentalistisk kristen og modernismekritisk diskurs. Selv om forfatterne jeg her tar for meg skriver om det samme emnet, *okkultisme*, så gjør de det med noe varierende fokus. Her vil jeg gå inn på litteraturen i et bredere perspektiv og forsøke å si noe om litteraturen som en *religiøs* litteratur, og på antiokkult diskurs som *myter*. Til slutt vil jeg gå inn på mulige roller den antiokkulte diskursen kan tenkes å spille i sin kontekst.

4.1 Fundamentalister og modernisme, en mulig nøkkel til å forstå antiokkult litteratur

Innledningsvis presenterte jeg kort amerikansk kristen fundamentalisme som modernitetskritisk, men også som situert i moderniteten. I boken *Defenders of Fate* (1989) fremmer religionshistoriker Bruce B. Lawrence en komparativ innfallsvinkel til studiet av fundamentalisme globalt¹. Hans nøkkelbegreper for å forstå fundamentalisme er *context* og *countertext*, og i hans undersøkelse har begge begrepene en mer spesifikk mening. *Context* er fremveksten av den moderne verden. Her skiller han modernitet fra *modernisme*. Modernitet er de materielle forutsetningene, mens modernisme er *ideologi* – forstått som både konstituerende for og som et resultat av moderniteten. Fundamentalisme leses da som *countertext* mot modernisme. ”The fundamentalists with whom we concern ourselves are caught in a peculiar tension: they accept implicitly the benefits of modernity, often thriving through their use of technology, while explicitly rejecting modernism as a holistic ideological framework. They are moderns but not modernists.”² Lawrence introduserer sitt skille mellom modernitet og modernisme fordi han mener modernismekritikk fungerer bedre som et primært kjennetegn ved fundamentalisme for et komparativt perspektiv, enn hva for eksempel literalisme ville være. Jeg vil opprettholde det samme skillet her, og omtale fundamentalisme som en moderne bevegelse som er modernismekritisk.

4.1.1 Antiokkult litteratur og demonisert modernisme

I innledningen henviste jeg til hvordan amerikanske fundamentalister tapte kampen om ideologisk hegemoni på 1920-tallet, bl.a. i kampen om undervisning av evolusjonsteorien i skolen. Et annet kjennetegn ved fundamentalismen er da også en oppfatning av at ens verdier er truet og at man er ”under beleiring”. Modernisme, kan vi forstå som en skiftende

---

¹ Lawrence, Bruce B.; *Defenders of God – The Fundamentalist Revolt Against the Modern Age* (1989)

² Lawrence, 1989, s.17

ideologi som har utviklet seg siden opplysningstiden. Modernisme kjennetegnes av sekularisme, av en etikk som ikke utgår fra hellige befalinger – men setter sitt autonome og rasjonelle menneske i sentrum. Modernismen er både relativistisk og universalistisk på samme tid. Den hevder at dens vitensstrategier er universell, samtidig som den relativiserer verdier. Man finner flere tilfeller av at antiokkult litteratur sider ved modernismen direkte, i tillegg observerer enkelte antiokkulte forfattere samsvar mellom en del nyreligiøse ideer og modernisme.

Hal Lindsay's *Satan is Alive and Well* (1972) er en moderne demonologisk bok som tar opp temaet modernisme og arven fra opplysningstiden direkte. Lindsay's teori er at Satan står bak en diskreditering av tradisjonell, kristen teologi hvor Satan og onde åndsmakter ses som faktisk tilstedeværende til fordel for moderne historie-kritisk bibelforskning. En Satan som også står bak moderne sekularisering, forstått som frafall fra tradisjonell kristendom. Den nye interessen for okkultisme og det overnaturlige også blant de utdannede lag av befolkningen leses dermed som neste punkt på "programmet". "I do not believe that this trend of history has happened by chance. Satan does not want a world that rejects the supernatural; he wants a world that is "religious" and accepts supernaturalism because it sets the stage for him to be worshiped in the person of a coming world leader known as the Antichrist. The first step was to discredit the Bible so that Satan's true nature and plan would not be discovered."³ I tillegg til en gjennomgang av demonologiske temaer som besettelse og utlegninger om Satan og ondskap ut fra bibeltekster, inneholder boken også en historikk over utviklingstendenser som førte frem til en moderne, sekularisert verden. Her trekker han frem 7 innflytelsesrike tenkere: Kant, Hegel, Kierkegaard, Marx, Darwin, Freud og Lenin, og vurderer dem opp mot Bibelen for å presisere hvilket bidrag de har gitt til å svekke bibelske syn på verden⁴. Kant, Hegel og Kierkegaard får ansvaret for å ta livet av epistemiske og moralske absolutter, og Lindsay mener dette er grunnlaget for "the doctrines of demons" som Paulus nevner skal komme i de siste tider⁵. Marx for å erstatte Gud med Staten, og kommunisme definerer han mer generelt som det motsatte av Guds ord⁶. Darwin følger opp en tråd fra Hegel, og tar livet av Gud som skaper, noe som i følge Lindsay tar fra mennesket en spesiell plass i verden. Dette fører med seg et tap av formål og mening som fører til amoralsk oppførsel og fortvilelse⁷. Freud blir fremstilt som å følge opp Darwin. Freuds bidrag er å bryte ned

---

³ Lindsay, Hal, *Satan is Alive And Well on Planet Earth* (1972), s. 44

⁴ Ibid. s.84-97

⁵ Ibid. s.88

⁶ Ibid. s.89

⁷ Ibid. s.92

tradisjonell moral⁸. Gjennomgangen viser en utviklingslinje til en verden Lindsay mener er fiendtlig innstilt til kristendommen, og til en ideologi som han ser som dominerende i samfunnet eksemplifisert først og fremst ved sekulære utdanningsinstitusjoner.

Gjennomgangen viser oss også noen punkter som er sentrale i den fundamentalistiske, og dermed også den antiokkulte kritikken av modernismen. Man reagerer mot tapet av moralske absolutter, mot et verdensbilde som ikke trenger Gud som forklaringsmodell og mot en ny måte å tenke etikk på som ikke setter Guds autoritet først, men som setter menneskets drifter og interesser i sentrum.

Den antiokkulte litteraturen slik den her defineres artikulere også selvbevisste angrep på sekularisme og modernisme i ulike former. Dave Hunt går for eksempel til angrep på et materialistisk verdensbilde uten konseptet om en sjel, på psykologi, og evolusjonsteorien i *Occult Invasion*⁹. Når det gjelder psykologi, karakteriserer han denne vitenskapen som en del av *det okkulte*¹⁰. De antiokkulte forfatterne understreker også tilfeller hvor okkultisme og New Age bruker vitenskaplige begreper, man setter som nevnt i forrige kapittel New Ages evolusjonisme i forbindelse med Darwins evolusjonsteori. En utgave av konseptet *åndelige forfalskninger* er også okkultisme skjult som sekularisme. I tillegg er det en rekke tilfeller hvor New Age kritiseres for sin moralske relativisme¹¹.

Av dette kan det se ut til at sider ved den moderne okkultismen, som i henhold til Hanegraaffs definisjon er sekularisert esoterisme¹², blir et mål nettopp der hvor den spiller på lag med moderniteten og med modernistisk ideologi.

4.2 Antiokkult litteratur og nye myter

Antiokkult litteratur inngår som et element i en bredere antiokkult diskurs, i en kristen-fundamentalistisk diskursorden. Denne litteraturen har sitt nedslagsfelt i de samme sosiale gruppene som den produseres i. Leseren forventes å dele med forfatteren visse oppfatninger om verden, visse presupposisjoner eller tatt-for-gittheter. Et eksempel kan være Groothuis' kritikk av det offentlige skolevesenet, som han mener er påvirket av ideer fra New Age og sekulær humanisme. Han kritiserer bl.a. en mangel på tradisjonell moral, på programmer som skal hjelpe elever å finne sin egen moral, relativisme og læringsprogrammer

---

⁸ Ibid. s.92-94

⁹ Hunt, Dave, Op. Cit. s.53-82, s.433-482

¹⁰ Ibid s.458

¹¹ Se kapittel 2 og 3 for en del refererte tilfeller

¹² Hanegraaff, 1996, s.422

han mener har bakgrunn i liberale politiske syn¹³. Han artikulere ikke klart hvorfor liberal politikk eller moralsk relativisme er negativt, men tar for gitt at leseren deler hans syn. Den kristne Guds eksistens og kjennetegn tas for gitt i samtlige primærkilder, og selv om det argumenteres mot evolusjon i flere av bøkene, finner man ikke tilsvarende argumentasjon *for* skapelsen. Selv om troen på både Gud, Satan, onde åndsmakter og kreasjonisme står sterkere i USA enn i vårt mer gjennomsektarisererte Skandinavia, forteller disse tatt-for-gitthetene oss noe om litteraturens publikum. Leseren antas å dele konnotasjoner til begreper som Gud med forfatteren, og også et videre verdensbilde. Dermed er det lite sannsynlig at bøkene forventes å kunne ha noen innvirkning på hvordan begreper som *okkultisme* eller New Age forstås i andre diskurser som fungerer utenfor de fundamentalistiske subkulturene. Den antiokkulte diskursen tjener i så fall først og fremst til å opprettholde og skape myter innenfor fundamentalistiske miljøer. Den hegemoniske kamp som måtte foregå gjennom denne diskursen kan man da forvente foregår mellom diskurser i samme diskursorden. For eksempel en hegemonisk kamp mellom de som i likhet med Dave Hunt vil identifisere enkelte former for karismatisk praksis som okkultisme, og karismatikere som ser slik praksis som god og kristen. I eksemplet støter en antiokkult diskurs da sammen med en karismatisk diskurs i en kamp om definisjonsrett til de samme praksisene.

Dersom den antiokkulte diskursen først og fremst er en intern diskurs innen evangelisk kristne miljøer, vil jeg definere den antiokkulte litteraturen som en *religiøs litteratur*. Med dette mener jeg at den antiokkulte diskursen bidrar til å opprettholde og skape myter som intertekstuell gir mening i relasjon til andre diskurser i den her omtalte diskursordenen. Diskursanalysens formål kan defineres som "[...] at *kortlægge de processer, hvori vi kæmper om, hvordan tegnenes betydning skal fastlægges*, og hvor nogle betydnings-fikseringer bliver så konventionaliserede, at vi oppfatter dem som naturlige."¹⁴ Det vil si, man fikserer betydninger innenfor en gitt kontekst. Slike fikseringer er relatert til andre elementer og momenter i en diskurs. Dette innebærer at man naturliggjør, eller konvensjonaliserer – som det sies i sitatet -- visse konnotasjoner til de ulike elementene, slik som *okkultisme* i denne sammenheng. Dette systemet av naturaliserte konnotasjoner til et begrep kan man da definere som *myte*, noen konnotasjoner er verdinøytrale, andre ikke, dette er omtrent slik Roland Barthes definerer sitt mytebegrep¹⁵. Hvis det stemmer at den antiokkulte litteraturen har sitt nedslagsfelt i miljøene den produseres i, da kan man forvente at den antiokkulte diskursen,

---

¹³ Groothuis, 1988, s.129-149

¹⁴ Jørgensen, Marianne Winther, Louise Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode* (1999), s.36

¹⁵ Barthes, Roland, *Mytologier* (1999), s.163 ff.

som artikulert i denne litteraturen og andre kanaler, bidrar til å opprettholde og forme et meningsfylt verdensbilde i de samme miljøene.

4.2.1 Kontaminasjonsmyter – Sataniske påvirkningsveier

Spesifikke tilfeller av antiokkulte litteraturen oppgir som regel eksplisitt som ett av sine formål å skulle hjelpe leseren å gjenkjenne *okkultisme* eller New Age-innflytelse i ulike dagligdagse sammenhenger. Dette fordi okkultismen fremstilles som *farlig*, og gjennom det nevnte *forfalskningsmotivet* kan det være vanskelig å gjenkjenne den. Det er flere måter færemomentene artikuleres på, og man peker på forskjellige påvirkningsveier. Et vanlig konsept er at ulike former for sanselige stimuli eller praksiser fungerer som døråpnere for onde åndsmakter. I Kochs demonologi støter man på konseptet om *engrammer*, sjelelige sår som oppstår på bakgrunn av okkult praksis. Hunt går til hjerneforskningen for å finne sitt konsept om hjernen som ”en maskin som en ånd kan operere”¹⁶. Cumbey har definert ikke noe enhetlig konsept, men forteller for eksempel om et publikum i transe under et foredrag av Benjamin Creme¹⁷ og nevner meditasjon, ulike terapeutiske praksiser hun kaller *psychotechnologies*, narkotika, astrologi og hypnose som portåpnere for demonisk innflytelse.¹⁸ Groothuis nevner visualisering, ”overbruk” av fantasien, fantasy-litteratur, New Age-terapi og New Age-musikk som *kontaminerende* elementer som legger åpen for påvirkning¹⁹. Texe Marrs har til og med skrevet en egen bok om kontaminerende elementer *Ravaged by the New Age* (1989). I boken tar han for seg tegneserier, rock, tv, fantasylitteratur og spill som han mener er et ledd i en satanisk påvirkning av de unge. TV- og radiopredikanten Bob Larson tar for seg temaet, bl.a. i *Larsons Book of Spiritual Warfare*, hvor han tar for seg spill, heavy metal-musikk, skrekkfilmer og narkotika i tillegg til en rekke okkulte praksiser²⁰. Dette kan kalles *kontaminasjonsmyter*.

Kontaminasjonsmyter bidrar til å konkretisere de onde åndsmaktenes tilstedeværelse og virke i tilværelsen, og skaper nye tabuer. Å dra konseptet *kontaminasjon* videre enn det som direkte angår nyreligiøse praksiser og inn i det populærkulturelle domenet har flere konsekvenser. Det understreker at Satan er virksom i verden, i konspirasjonsteoretiske verker som hos Marrs og Cumbey er det med på å konkretisere den sataniske konspirasjonen. Konspirasjonen og onde åndsmakters virke i verden blir konkretisert og sannsynliggjort

---

¹⁶ Hunt, Op.Cit s.67

¹⁷ Cumbey (1983) s.95

¹⁸ Ibid. s.126-133, s.184

¹⁹ Groothuis, 1988, s.181-196

²⁰ Boken er ellers full av anekdoter fra forfatterens liv som demonutdriver. Tross gjennomgang og kritikk av en rekke nyåndelige praksiser, er hovedfokus i boken demonbesettelse og eksorsisme.

gjennom at det tas ned til et dagligdags nivå. Det gir også hver enkelt kristen familie muligheten til å gjøre noe i hverdagen i kampen mot de onde åndsmaktene, ved å regulere medie- og kulturkonsumpsjon. I tillegg kan man kanskje tenke seg at det gir intensiver til å produsere og konsumere alternativ kultur i egne miljøer. De onde åndsmaktene demokratiseres i *kontaminasjonsmyter* gjennom at terskelen for hva som kan være *okkulte synder* i karismatiske miljøer senkes. I tilfeller med antiokkulte forfattere som også driver karismatisk praksis med demonutdrivelser, som Bob Larson, kan man tenke seg at en utvidet kategori av hva som medfører *kontaminasjon* kan medføre flere klienter.

4.2.2 Syndebukker

Et område av verdensbildet som umiddelbart ser ut til å være berørt av den antiokkulte diskursen er momenter som handler om ondskap. I dette verdensbildet er Satan og hans falne engler virkelighet, det finnes konkrete onde åndsmakter i verden, og de har også menneskelige medhjelpere. Jeffrey S. Victor skriver om de såkalte satanismepanikkene, regelrette moralpanikker med bredt nedslagsfelt hvor alt fra helseinstitusjoner og presse til representanter for offisielle myndigheter har handlet i henhold til myter om subversive satanisters virke i samfunnet²¹. Om religiøse tradisjonister/fundamentaliser og slike subversjonsmyter skriver han bl.a. ”The possible existence of earthly agents of Satan is entirely consistent with the ideological fears of religious traditionalists. It does not require a great leap of faith for many of them to believe that Devil worshipping agents of Satan are at work behind much of the immorality and perversion in American society.”²² Formuleringen viser til konseptet om *syndebukker*. Skylden for hva som er galt i samfunnet legges på konstruerte grupper av satanister som står i ledetog med selveste Djevelen. Det er et åpent spørsmål hvorvidt okkultister og New Agere i den antiokkulte litteraturen slik den her er definert kan ses som syndebukker. *Okkultisme*, som fremstilt i denne litteraturen, er assosiert med Satan og onde åndsmakter, akkurat som satanistene i subversjonsmytene som Victor omtaler. Dersom man tar med i betraktning *forfalskningsmotivet* som er en gjenganger i litteraturen, blir det klart at en stor del av de som deltar i ulike former for okkult praksis eller New Age-aktiviteter selv er uvitende om den sataniske koblingen. Disse er i alle fall ikke bevisste medløpere. Selv i de klareste eksemplene på *konspirasjonsteoretiske* bøker i litteraturutvalget²³ er det uklart hvilke aktører som er bevisste konspiratører og dermed

---

²¹ Victor, Jeffrey S., *Satanic Panic – The Creation of a Contemporary Legend* (1993)

²² Victor, 1993, s. 203

²³ I første rekke Cumbey (1983) og Marrs (1999)

sataniske medløpere medløpere og hvilke som er troskyldige offere. Distinksjonen hos Cumbey og Marrs går muligens mellom de initierte og de uinitierte. Gjennom *kontaminasjonsmyten* fratas aktører ansvar for sin deltakelse. Med forbehold om at tekstutvalget i denne oppgaven ikke nødvendigvis er representativt, så virker det som litteraturen ikke tegner et sydebukkbilde av New Agere. *Okkultisme* som ideologi, praksis eller religiøst system kan fungere som sydebukk, noe som artikuleres gjennom tilknytning til assosierte onder. Nevnt er allerede narkotikabruk, moralsk relativisme, sekularisme og evolusjonisme. Slik sett er det mulig å si at *okkultisme* eller *New Age* demoniseres som sydebukk i større grad enn de enkelte tilhengerne. Okkultisten, eller New Ageren er ikke nødvendigvis identisk med *den onde Andre*.

4.2.3 Okkultisme/New Age som manifestasjoner av ondskap

Ondskapen finnes da ikke nødvendigvis i de enkelte tilhengerne av New Age eller praktiserende okkultister, *forfalskningsmotivet* fordrer at Satan står bak de falske religionene, de falske miraklene, de falske kristusene osv. Motivet innebærer også at disses sataniske natur er skjult for menige praktikanter og konvertitter. Det er som nevnt hovedsakelig de falske religionene og okkulte praksiser som demoniseres. Hvilken rolle spiller begrepet *okkultisme* i det verdensbildet som opprettholdes og videreutvikles i den antiokkulte diskursen?

Først en distinksjon. Noen av kildene har New Age som sitt uttalte tema, og disse klassifiserer New Age som okkultisme²⁴. Bøkene som bruker New Age som nøkkelbegrep er opprinnelig publisert på 1980-tallet, da begrepet var mest i bruk i offentligheten. Både de kildene som her er definert som demonologisk litteratur, og de antiokkulte kildene fra 90-tallet bruker begrepet *okkultisme* som nøkkelbegrep på samme måte²⁵. Når jeg etisk benytter begrepet *okkultisme* som nøkkelbegrep er det fordi New Age klassifiseres som okkultisme i litteraturen hvor New Age er det uttalte objektet.

Gjennomgående i samtlige kilder som her er undersøkt, er *all okkultismes kilde* de onde åndsmaktene med Djevelen i spissen. I kapittel 2 og 3 nevnes flere eksempler på hvordan okkultisme knyttes an til bibelske narrativer. Cumbey konstruerer en okkult New Age-bevegelse som en enhetlig konspirasjon, som arbeider for Antikrists komme. Hun oppsummerer denne bevegelsen teologi ved å si at den kan leses i slangens løgner til Eva i

---

²⁴ Cumbey, 1983, Marrs, 1999 (opprinnelig utgave: 1987), Marrs, 1989, Groothuis, 1988

²⁵ Lindsay, 1972, Koch, 1973, Unger, 1994, Hunt, 1998, Larson, 1999

Bibelens syndefallberetning²⁶. I tillegg peker hun på flere tilfeller av nyreligiøse bevegelser som omdefinerer og idoliserer Lucifer for å styrke bildet. Groothuis er uenig med kristne kritikere av New Age som søker å finne oppfyllelse av Bibelens apokalyptiske profetier i New Age-bevegelsen²⁷. Han leser likevel New Age i forhold til Bibelens narrativer ved å se på okkult praksis som eksempler på henholdsvis aktiviteter som er eksplisitt forbudt i Bibelen, som en form for idolatri, og som knyttet til virksomheten til falne åndevesener i verden²⁸. Hos Hunt er også begrepet *okkultisme* knyttet til praksis. Som nevnt i kapittel 1 og 2 er hans okkultismebegrep også sterkt knyttet til konseptet *counterfeit miracles*, og bruker begrepet også om praksiser i karismatiske kristne miljøer, den katolske kirken og i ulike kristne sekter og denominasjoner. Han knytter i likhet med Groothuis okkult praksis opp mot praksiser som er forbudt i Bibelen. Bibelens apokalyptiske narrativer om en apostasi i de siste tider knyttes derimot bare eksplisitt opp mot det han anser som okkultisme innenfor kristne kirkesamfunn. Hans kommende verdensreligion er en falsk kristendom²⁹. Marrs' skjema ligner Cumbeys, men et viktig tilleggsmoment i hans fremstilling er identifikasjonen av New Age som den eldgamle babylonske mysteriekulten nevnt i Bibelen³⁰.

Ved å knytte an til narrativer i Bibelen sørger man for at konstruksjonene *okkultisme* og *New Age* finner en forankring og en gjenklang i allerede etablerte momenter i verdenssynet. *Okkultisme* fremstår som en konstruksjon som kan romme flere ulike momenter. Uansett hvordan *okkultisme* konkret defineres i den enkelte antiokkulte bok, blir begrepet forankret i sentrale narrativer fra miljøenes viktigste tekstsamling, Bibelen. Fremfor alt er den en kategori som *konkretiserer* ideer om ondskap innenfor et bredere verdensbilde. Gjennom den antiokkulte diskursen, kan hver enkelt troende lære å identifisere de onde åndsmaktenes virke i den verden de selv lever i. Den antiokkulte diskursen er på denne måten med å gjøre aktører i omverdenen til aktører i den enkelte troendes religiøse verden. I de konspirasjonsteoretiske tekstene utspilles endetidsdramaet her og nå i politiske og åndelige arenaer.

Den antiokkulte diskursen er slik med å opprettholde eksisterende myter og narrativer i den videre mytisk/ideologiske diskursordenen den inngår i. Hva som er riktig og galt

---

²⁶ Cumbery, Constance, Op. Cit. s.40

²⁷ Groothuis, Douglas, Op. Cit. s. 210-214

²⁸ Ibid. s.76-77

²⁹ Hunt, Dave, Op.Cit. s.537-599

³⁰ Marrs, Texe, 1999, s.ix

defineres relasjonelt i kontrast med den konstruerte *okkultismen*. Antiokkult diskurs skaper også nye myter, ved å sette omdefinere momenter fra nyreligiøse diskurser og gi dem nye konnotasjoner i sitt eget verdensbilde. Gjennom *kontaminasjonsmyter* skapes nye tabuer. Man kategoriserer handlinger, kulturuttrykk og forestillinger som forbudte. Disse tabuene er også konkretiseringer av kjente narrativer og myter, slik som forbudet mot trolldom i Bibelen. Gjennom de nye mytene kan satanisk trolldom identifiseres i den tiden man lever i. Noen av tekstene i utvalget gir også leseren redskaper til å kjempe imot de onde åndsmaktene.

Bibliografi

Primærkilder

Cumbey, Constance (1983): *The hidden dangers of the rainbow- The new age movement and our coming age of barbarism*, (Revised edition), Los Angeles: Huntington House

Groothuis, Douglas (1998): *Confronting the new age*, Downers Grove, Ill: Intervarsity Press

Hunt, Dave (1998): *Occult Invasion – The subtle seduction of the world and church*, Eugene, Or: Harvest House Publishers

Koch, Kurt E. (1994): *Christian counselling and occultism – A complete guidebook to occult oppression and deliverance*, Grand Rapids, Mi: Kregel Resources

Koch, Kurt E. (1973): *Demonology past and present – Identifying and overcoming demonic strongholds*, Grand Rapids, Mi: Kregel Publications

Larson, Bob (1999): *Larson's book of spiritual warfare*, Nashville, Tn; Thomas Nelson

Lindsay, Hal, C. C. Carlson (1972), *Satan is alive and well on planet earth*, Grand Rapids, Mi: Zondervan Publishing House

Marrs, Texe (1999): *Dark secrets of the new age – Satan's plan for a one world religion*, Austin, Tx: Rivercrest Publishing

Marrs, Texe (1989): *Ravaged by the new age – Satan's plan to destroy our kids*, Austin, Tx: Living Truth Publishers

Unger, Merrill F. (1994), *Biblical demonology – A study of spiritual forces at work today*, Grand Rapids, Mi: Kregel Publications

Sekundærkilder

Ammerman, Nancy, (1994) "The Dynamics of Christian Fundamentalism": I Marty, Martin E., R. Scott Appleby, *Accounting for fundamentalisms*, London: University of Chicago Press

Barthes, Roland, (1999), *Mytologier*, Oslo: Gyldendal

Campbell, Colin (oversatt av Terje Emberland) (2002), "Kulten, det kultiske miljø og sekularisering": I Emberland, Terje (red) *Humanist nummer 2 – 2002*. Oslo: Humanist

Ellis, Bill, (2000), *Raising the devil – Satanism, new religions and the media*, Kentucky: University Press of Kentucky

Fairclough, Norman (1992), *Discourse and social change*, Cambridge: Polity Press

Hanegraaff, Wouter J., (1996), *New age religion and western culture – Esotericism in the mirror of secular thought*, New York/Köln: E.J. Brill Leiden

Hanegraaff, Wouter J., (2002) “New Age Religion”: I Woodhead, Linda (red.), *Religions in the modern world*, London: Routledge

Hartveit, Karl Milton (1988), *Den okkulte løsning*, Oslo: Dreyer

Heelas, Paul (1996), *The new age movement*, Oxford: Blackwell

Hexam, Irving (1992) “The Evangelical Response to the New Age” i Lewis, James R., J. Gordon Melton (Red.), *Perspectives on the new age*, New York: State University of New York Press

Jenkins, Philip (2000), *Mystics and messiahs – cults and new religions in american history*, New York: Oxford University Press

Jørgensen, Marianne Winther, Louise Phillips, (1999), *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag

Lawrence, Bruce B. (1995), *Defenders of God – The fundamentalist revolt against the modern age*, Columbia, SC: University of South Carolina Press

Melton, Gordon (1999), “Anti-cultists in the United States – a historical perspective”: I Wilson, Bryan, Jamie Creswell, *New religious movements – challenge and response*: London: Routledge

Richardson, James T., Joel Best, David G.Bromley (Red), (1991) , *The satanism scare*, New York: Aldine de Gruyter

Saliba, John A. (1999), *Christian responses to the new age movement – A critical assessment*, London: Geoffrey Chapman

Shupe, Anson, Susan E. Darnell, (2006), *Agents of discord – deprogramming, pseudo-science, and the American anticult movement*, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers

Victor, Jeffrey S. (1993), *Satanic panic – The creation of a contemporary legend*, Chicago, Ill: Open Court

Sammendrag

Oppgaven tar for seg en ellers lite undersøkt litteratur, amerikansk evangelisk-kristen antiokkult litteratur. Tekstene er produsert i protestantiske, fundamentalistiske miljøer, og demoniserer nyreligiøsitet og okkultisme. Oppgaven presenterer litteraturen og ser nærmere på retorikk, argumentasjon og verdensbildet som presenteres i denne.

Fra slutten av 1960-tallet så man en ny oppblomstring av nye religiøse bevegelser, ofte med bakgrunn i den nye motkulturen. Disse nye sektene og religiøse tendensene har blitt møtt med forskjelligartede reaksjoner. Den antiokkulte litteraturen representerer én bestemt reaksjon fra en allerede etablert religiøs subkultur.

I oppgaven ser jeg denne litteraturen først og fremst som en religiøs litteratur beregnet på andre medlemmer i den samme subkulturen. Den tjener til å opprettholde myter i den fundamentalistiske subkulturens verdensbilde, og bidrar også med nye myter om *de andre* i form av okkult orientert nyreligiøsitet. Den antiokkulte litteraturen bidrar bl.a. også til å konkretisere ideer om ondskap innenfor denne subkulturen, og setter opp nye tabuer.